

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
Модуль Жана Моне «Зовнішня політика ЄС»

Європейська дипломатія у ХХІ столітті

МАТЕРІАЛИ
III Науково-практичного круглого столу
(18 грудня 2020 року, м. Харків)

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
Модуль Жана Моне «Зовнішня політика Європейського Союзу»

Європейська дипломатія у XXI столітті

МАТЕРІАЛИ
III НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО КРУГЛОГО СТОЛУ

18 грудня 2020 року

Харків – 2021

Редакційна колегія:

Валерій РЕЗНИКОВ, кандидат економічних наук, доцент
Людмила НОВИКОВА, кандидат юридичних наук, доцент
Аліна ЧЕРВЯЦОВА, кандидат юридичних наук, доцент
Олена ДОЦЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент
Лариса ХИЖНЯК, доктор соціологічних наук, професор
Тетяна АЛЕКСЕЄВА, кандидат економічних наук, доцент
Лариса ЧЕРНИШОВА, кандидат економічних наук, доцент
Євгенія СОЛОВИХ, кандидат політичних наук, доцент
Оксана ЧАЛА, кандидат економічних наук, доцент
Ольга ФІЛАТОВА, кандидат історичних наук, доцент
Ірина ЗАСТАВА, кандидат політичних наук, доцент
Уляна МОВЧАН, кандидат політичних наук, старший викладач

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків, майдан Свободи, б. 6,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
факультет міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки,
каб. 264, тел. (057) 705 10 59, e-mail: inter_law@karazin.ua

Рекомендовано до видання рішенням Вченої Ради факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 7 від 22.12.2020)

Є91 *Європейська дипломатія у XXI столітті* : матеріали III Науково-практичного круглого столу (м. Харків, 18 грудня 2020 року) / за ред. Доценко О. М., Новікової Л. В., Червяцовой А. О. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 137 с.

До матеріалів науково-практичного круглого столу увійшли тези доповідей науковців, викладачів та студентів, які займаються проблематикою європейської дипломатії. Публікації присвячені викликам, які постали перед Європейською дипломатією в XXI столітті: трансформація публічної дипломатії ЄС в умовах глобалізації; еволюція сучасної моделі дипломатії: традиції та новації; дипломатичні відносини між Україною та ЄС: історія, сучасний стан і перспективи; цифрова дипломатія та інформаційна безпека.

У матеріалах збережено стиль, орфографію, пунктуацію авторських текстів. Відповідальність за зміст доповідей несуть автори цих доповідей.

УДК 327.7:341.7

Є91

© ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021

ЗМІСТ

Алексеева Т. І. Міжнародний туризм як інструмент публічної дипломатії європейського союзу та України в умовах глобалізації.....	6
Анакіна Т. М., Зіняк Л. В. Правові засади участі третіх країн у безпекових проєктах ЄС.....	10
Баталов О. А. Сучасні тенденції міжнародних відносин згідно світ-системного аналізу.....	16
Волошина В. В. Українська євроінтеграція: історія та обриси майбутнього.....	20
Гайко О. С. Виклики дипломатії ЄС в умовах кризи глобалізації.....	25
Dotsenko O., Chernenko D. Bilateral format of cooperation between Ukraine and the European Union in the framework of the Eastern Partnership policy.....	29
Журавльова Є. О. Зовнішня політика в епоху цифрової дипломатії.....	34
Здоровко С. Ф. Стратегія національної безпеки України — рішучі кроки до зміцнення відносин з ЄС.....	39
Каплін О. Д., Гончарова О. А. Поглиблення світової кризи і необхідність нових філософських підходів у європейській свідомості і дипломатії.....	43
Кліпкова Г. О. Європейська дипломатія: нові виклики та траєкторії.....	48
Майборода О. Л. Шлях Польщі до ЄС: від асоціації до повноправного членства, досвід для України.....	51
Мусіяка В. О. Роль громадської дипломатії «track ii diplomacy» у вирішенні конфлікту між Індією та Пакистаном.....	56
Новікова Л. В., Боронніков М. В. Роль ЄС у врегулюванні придністровського конфлікту.....	60
Паїк А. С. «Твіттер-дипломатія» як сучасний інструмент зовнішньої політики держави.....	63
Панасенко Г. С., Яндюк А. І. Арктична дипломатія Європейського Союзу.....	68

Прилуцька Д. А. Молодіжні ініціативи як невід’ємний елемент публічної дипломатії України.....	73
Ращупкіна Д. Р. Публічна дипломатія ЄС в рамках боротьби з тероризмом.....	78
Репіхов І. В. Цифрова дипломатія як новація європейських міжнародних відносин.....	84
Солових В. П., Солових Є. М. Кіно як інструмент формування іміджу на міжнародній арені.....	88
Стоян Т. А., Богатирчук К. О. Цифрова дипломатія: досвід Європейського Союзу.....	94
Сургай К. П. Протидія пандемії COVID-19 в ЄС: досвід для України.....	98
Тимофєєва К. Р., Торосова Л. А. Культурна дипломатія як інструмент дипломатичної діяльності Грузії.....	103
Файєр О. А. Страхування експортних кредитів як фінансовий інструмент економічної дипломатії.....	108
Філатова О. Є. Діалог культур: Україна – Європа крізь призму історичного досвіду.....	111
Хижняк Л. М., Хижняк О. В. Брехня в комунікативному просторі: виклик перед «ноюю дипломатією.....	115
Червяцова А. О. Бюджет ЄС в контексті європейської дипломатії..	120
Чернишова Л. О., Фесик В. А. Політика США та ЄС у сфері забезпечення інформаційної безпеки.....	124
Чучко А. М. Ісламський міграційний чинник як виклик інформаційній безпеці європейських країн.....	128
Шушман Д. О. Вплив пандемії covid-19 на дипломатичний протокол та етикет.....	131

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Алексєєва Тетяна Іванівна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент,
t.alekseeva@karazin.ua

В умовах глобалізації виникає необхідність трансформації зовнішньополітичної діяльності держав. Невід'ємною частиною цього процесу виступає прагнення акторів міжнародних відносин застосувати дипломатичну діяльність в новому форматі, який передбачає безпосередню комунікацію з масовою аудиторією зарубіжних країн. Тому виникає необхідність щодо використання одного із ефективних механізмів національної безпеки провідних країн світу – публічної дипломатії, яка спрямована на здійснення інформаційного впливу на думку та поведінку населення з метою створення позитивного іміджу держави.

Державний департамент США визначає термін «публічна дипломатія» як «програми, що фінансуються з боку уряду і які спрямовані на інформування чи вплив на громадську думку закордонних країн через публікації, кінопродукцію, обмінів у сфері культури, радіомовлення та телебачення» [1].

Одним із каналів публічної дипломатії виступає міжнародний туризм. Вплив геополітичних викликів на розвиток туристичної діяльності в різні періоди має певні відмінності. Так, у Манільській декларації по світовому туризму, що проходила на Філіппінах у 1980 році було задекларовано, що міжнародний туризм повинен розвиватися в умовах миру і безпеки. Це може бути досягнуто в результаті спільних зусиль усіх держав, спрямованих на розвиток міжнародного співробітництва в дусі дружби, поваги прав людини і взаєморозуміння між усіма державами [2].

Європейський Союз підтримує трансформаційні зміни в туристичній галузі. Після набуття чинності Лісабонського договору в

грудні 2009 року було прийнято Повідомлення Європейської комісії «Європа – найпопулярніший туристичний напрям у світі – нові рамки для європейського туристичного сектору» 2010 року [3]. Це дало поштовх для внесення істотних змін у сферу туризму об'єднаної Європи і стало наступним кроком до застосування публічної дипломатії як всередині Європейського Союзу, так і ззовні.

Необхідно підкреслити, що в першій половині XXI століття з'явився термін «нова публічна дипломатія», особливості якої відображаються на усіх сферах діяльності країн-членів ЄС. Це стосується, в першу чергу, застосування концепції «м'якої» сили, яка здійснює суттєвий вплив на розвиток туризму в умовах глобалізаційних процесів. Особливістю нової публічної дипломатії слугувала орієнтація на діалог з зарубіжними державами, а не тільки на розповсюдження інформації [4, с. 93].

Міжкультурний діалог з зарубіжними державами виступає як провідник для подальшого розвитку ділових зв'язків, сприяє створенню позитивного іміджу держави та високому рівню безпеки. Відповідно, культурна компонента або «культурна дипломатія» розглядається як «стрижень публічної дипломатії».

Фахівцями висловлюється думка про те, що саме в культурній діяльності ідея нації втілюється найкращим чином. Ця форма публічної дипломатії спрямована на просування інтересів держави за допомогою засобів інформаційних технологій. Інтернет – це «місце» публічної дипломатії, яке може розглядатися урядами як унікальний дипломатичний інструмент для формування іміджу країни [5].

Створення туристичного іміджу країни – один із напрямів, що має бути втілений у бажанні відвідати країну. Основна увага при цьому приділяється як загальному, так і туристичному іміджу. Домінантами останнього повинні виступати унікальні архітектурні споруди, культурно-історичні пам'ятники, природні заповідники тощо.

В умовах глобалізації туристичний імідж визначає політичну, економічну, фінансову, соціокультурну та політичну перспективу і набуває статусу одного із основних ресурсів країни. Він служить однією з визначальних складових національного бренда [6, с. 33].

Так, Уоллі Уоллінс, характеризуючи національний бренд, вказує на те, що культурні програми, туризм та спорт у структурі бренду – усі «пов'язані з політичними впливом» і є насправді «публічною дипломатією» [7, р. 175].

Туристичний бренд України демонструє головні об'єкти, які є найбільш привабливими для туристів з країн близького та далекого зарубіжжя, а також є цікавими і для мешканців України. Вони включають такі туристичні міста: Київ (Софійський Собор, Києво-Печерська лавра); Одеса (Приморський бульвар, вул. Дерибасівська); Львів (старе місто, Личаківський цвинтар, Львіварня); Ужгород (Ужгородський замок, замок Паланок, замок Шенборнів); Умань (Дендропарк «Софіївка», могила цадика Нахмана); Чорнобиль (місто Прип'ять, Чорнобильська АЕС).

Взаємовідносини України з країнами ЄС в сфері туризму сприяють формуванню позитивного іміджу нашої країни на світовому просторі. Міжнародний туризм виступає каталізатором активізації співробітництва, що забезпечує Україні інтеграцію в європейський простір з метою набуття в перспективі членства в Європейському Союзі. Суттєвим успіхом на шляху євроінтеграції став вступ України до Європейської туристичної комісії (ЕТК).

Розвивається також і договірно-правова база двостороннього співробітництва з країнами ЄС. Було підписано угоди про співробітництво в галузі туризму між Україною та державами-членами ЄС, зокрема з Грецією (1996), Естонією (1994), Латвією (2000), Польщею (1994), Словаччиною (2001), Угорщиною (2001), Фінляндією (2000), Литвою, Австрією (2004 р.).

Одним із напрямків співпраці України з Європейським Союзом у сфері туризму є проект ТАСІС «Підтримка місцевого розвитку та туризму Карпатського регіону», який реалізується з червня 1999 року на території Черновецької, Івано-Франківської, Львівської та Закарпатської областей. З того часу, як почав працювати проект, кількість туристів, що відвідували Карпатський регіон, зростає з 330 до 386 тис. (на 17 %); доходи від туризму – з 24,2 до 50,9 млн. грн., кількість туристичних підприємств (не враховуючи готелі) – з 241 до 379. Доходи від туристичної діяльності зросли на 111 % [8].

Ситуація на туристичному ринку різко змінилась, починаючи з

березня 2020 року. Пандемія COVID-19 внесла корективи в здійснення планів відносно надання послуг в галузі міжнародного туризму. Незважаючи на складні умови роботи туристичних фірм, назвати ситуацію безвихідною – не варто. З початку пандемії усі ланки туристичного бізнесу почали адаптуватись до нових умов. Головними брендами туристичного ринку став внутрішній туризм з акцентами на регіональні пріоритети.

Найбільш популярними «магнітами» туристичного сегменту України стали Полтавська, Київська та Черкаська області. Об'єктивно говорячи, змагатися з курортами ОАЕ, Туреччини та Єгипту Україна не в змозі, але розвиток сервісного обслуговування та гнучка цінова політика дає шанс найбільш перспективним стартапам заявити про себе.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій дозволить ефективно застосувати інструменти комунікативної політики публічної дипломатії на туристичному ринку. В умовах діджиталізації інформаційний супровід туристичного бізнесу є сукупністю інформаційної бази даних про туристичну діяльність.

Застосування мобільних додатків для туристів – «найгарячіший» тренд останніх років. Для привернення уваги туристів також застосовується активна промоція, яка за своїм змістом відображає стимулюючий механізм, що виступає важливим методом державного управління туристичною галуззю. Ефективна промоція сприяє формуванню позитивного туристичного іміджу про країну та її регіони, що викликає довіру у туристів до якості запропонованих послуг.

Список використаних джерел:

1. Strategic Communication Joint Integrating Concept. Department of Defence concept. October 2009. URL: http://www.dtic.mil/doctrine/concepts/joint_concepts/jic_strategiccommunications.pdf (Last accessed: 27.11.20).

2. Манильская декларация по мировому туризму (10 октября 1980 г.)
URL: http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID 3326 8.html (дата звернення: 28.11.20).

3. Лісабонський договір: роз'яснення. URL: <http://groups.google.com/group/ukraineuroclubs/msg/8912f5426ae532e2> (дата звернення: 27.11.20).

4. Черевичко Т. В. Туризм как инструмент публичной дипломатии. *Известия Саратовского государственного ун-та. Серия: История. Международные отношения*. 2014. Т. 14. Вып. 4. С. 93–95.

5. Rasmussen I. Towards a theory of public diplomacy: a quantitative study of public diplomacy and soft power. URL: <http://sites.tufts.edu/ivanwr/files/2012/06/A-Theory-of-Public-Diplomacy-Rasmussen-June2012.pdf> (Last accessed: 28.11.20).

6. Парфіненко А. Ю. Міжнародний туризм як інструмент публічної дипломатії: нові можливості для посилення зовнішньополітичного впливу України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 127 (частина I). 2016. С. 27–41.

7. Olins W. Making a National Brand // *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations* Basingstoke. New York. Palgrave Macmillan, 2005. P. 169–179.

8. Туризм як напрям співробітництва України з Європейським Союзом. URL: <http://www.skole.com.ua/uk/papers/13-turizm/38-turizm2.html> (дата звернення: 29.11.20).

ПРАВОВІ ЗАСАДИ УЧАСТІ ТРЕТІХ КРАЇН У БЕЗПЕКОВИХ ПРОЄКТАХ ЄС

Анакіна Тетяна Миколаївна,
доцент кафедри права ЄС Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент,
t.m.anakina@nlu.edu.ua

Зіняк Любомир Васильович,
завідувач науково-дослідної лабораторії
військово-юридичного інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин співпраця держав у сфері безпеки і оборони є одним із найважливіших напрямків міжнародної взаємодії. В умовах військового конфлікту на Сході України та наявних політичних викликів міжнародне співробітництво у зазначеній сфері для України набуває значної актуальності. Особливий інтерес для української дипломатії становить співпраця з Європейським Союзом, що має значний оборонний потенціал і тривалий досвід ефективного реагування на виклики сьогодення.

Варто вказати, що протягом багатьох років у питаннях безпеки і оборони за відсутності власних збройних сил ЄС цілком покладався на політико-оборонний механізм НАТО. Однак зміни в геополітичній ситуації на теренах Європи, поява нових військових загроз та конфліктів, відсутність консенсусу між державами-членами НАТО щодо їхньої оцінки і необхідних злагоджених заходів у відповідь спонукали Європейський Союз до пошуку власного механізму зміцнення обороноздатності своїх держав-членів. Результатом політичної згоди лідерів держав-членів Союзу стало схвалення Глобальної стратегії ЄС у галузі безпеки та оборони від 28.06.2016, відповідно до якої ЄС прагне здобути «стратегічну автономність» у міжнародній безпековій політиці та стати «глобальним провайдером безпеки», що бере відповідальність за підтримку миру як всередині, так і за межами своїх кордонів [4].

З метою зміцнення військового співробітництва між державами-членами ЄС 11.12.2017 Рада ЄС ухвалила Рішення 2017/2315 про запровадження Постійного структурованого співробітництва (англ. Permanent Structured Cooperation, PESCO) та визначення переліку держав-учасниць [3] (далі – Рішення 2017/2315). Згідно зі ст. 1 Рішення 2017/2315 PESCO – це форма посиленого співробітництва зацікавлених держав-членів, чий військовий потенціал відповідає вищим критеріям, зазначеним у ст. 1 Протоколу № 10 до Договору про ЄС (далі – ДЕС), та які взяли на себе взаємні зобов'язання у цій сфері, щоб спільними зусиллями

протистояти військовим загрозам та посилити обороноздатність ЄС загалом.

Зокрема, відповідно до ст. 2 Протоколу № 10 держави-члени зобов'язалися: а) співпрацювати з метою досягнення затверджених цілей щодо рівня інвестиційних витрат на оборонне обладнання та регулярно переглядати ці цілі з урахуванням існуючої безпекової ситуації та міжнародних зобов'язань ЄС; б) синхронізувати свої оборонні механізми один з одним, передусім шляхом ідентифікації військових потреб, об'єднання та, де це доцільно, спеціалізації своїх оборонних засобів і можливостей, а також шляхом заохочення співпраці у галузі підготовки кадрів і логістики; в) вживати заходів для підвищення доступності, сумісності, гнучкості та розгортання своїх сил, зокрема, шляхом визначення спільних цілей щодо залучення сил, включаючи перегляд національних процедур прийняття рішень; г) співпрацювати разом, щоб забезпечити ефективність необхідних заходів без шкоди зобов'язанням у рамках НАТО та врахувати недоліки «Механізму розвитку спроможностей»; е) брати участь у розробці основних спільних або європейських програм обладнання в рамках Європейського оборонного агентства.

Станом на 01.11.2020 р. у рамках PESCO реалізується 46 проєктів, що спрямовані на розвиток військового потенціалу залучених держав та підвищення їх оперативних спроможностей [5]. Зокрема, йдеться про створення Європейського медичного командування, тренінгового центру компетенцій ЄС, команд швидкого реагування на кіберзагрози, центру взаємної підтримки у сфері кібербезпеки, військової допомоги в умовах стихійного лиха, центру морського нагляду, створення Європейської мережі військового інформування у космосі, спільної школи розвідки ЄС, спеціалізованого вертолітного навчання, а також кобазингу, що дозволить здійснювати спільне використання національних та іноземних військових баз. Перелік таких проєктів не є вичерпним і може переглядатися кожні 2 роки.

На сьогодні 25 із 27 держав-членів погодилися приєднатися до PESCO. Виключення склали Данія та Кіпр. При цьому варто вказати, що PESCO – не є формою «закритої» співпраці. З метою посилення обороноздатності та створення довкола Союзу «паска» безпеки

Радою ЄС було прийнято кілька рішень, щодо можливості залучення третіх країн до оборонних проєктів у рамках PESCO.

Загальні правові підстави для цього передбачені у ст. 9 Рішення 2017/2315, відповідно до якої треті країни, визначені Радою ЄС, на підставі адміністративних угод можуть залучатися до окремих оборонних проєктів Союзу. Більш детально умови, процедура та правові наслідки їх приєднання визначені у Рішенні Ради ЄС 2020/1639 від 05.11.2020 [2] (далі – Рішення 2020/1639).

Залучення третіх країн до програм PESCO є радше виключенням, а ніж загальною практикою, яку прагне розвивати Європейський Союз. Для того, щоб зорієнтуватися на найкращих країнах-партнерах, у ст. 3 Рішення 2020/1639 визначено низку політичних, оперативних та матеріально-технічних і правових умов.

Політичні умови передбачають необхідність дотримання цінностей, на яких базується ЄС, що відображені у ст. 2 ДЄС, та принципів, зазначених у ч. 1 ст. 21 ДЄС (демократія, верховенство права, універсальність та неподільність прав людини тощо), а також цілей Спільної закордонної і безпекової політики, визначених у пунктах а, б, с та h ч. 2 ст. 21 ДЄС. Оборонна політика держави-партнера не повинна суперечити інтересам безпеки та оборони Союзу та його держав-членів, включаючи повагу до принципу добросусідських відносин із державами-членами, необхідність підтримання політичного діалогу із Союзом, який повинен охоплювати аспекти безпеки та оборони. Крім того, участь держави-партнера повинна сприяти зміцненню Спільної політики безпеки та оборони та не призводити до залежності від цієї держави або до обмежень, накладених нею на будь-яку державу-член Союзу щодо закупівель озброєння, досліджень та розвитку військового потенціалу.

Оперативні та матеріально-технічні вимоги ґрунтуються на принципі пріоритету європейського підходу до співпраці, за яким засоби, що залучаються державою-партнером, повинні доповнювати засоби, запропоновані державами-учасницями PESCO. Це стосується, зокрема, надання технічної експертизи, оперативної та фінансової підтримки, підтримки місій та операцій з питань Спільної політики безпеки та оборони. Крім того, участь третьої

країни у проєкті повинна забезпечувати сумісність її оборонного комплексу із збройними силами держав-членів Союзу, сприяти виконанню пріоритетів, передбачених Планом розвитку спроможностей та Координованим щорічним оглядом з питань оборони, мати позитивний вплив на Європейську оборонну технологічну промислову базу та зробити європейську оборонну промисловість більш конкурентноспроможною.

Правові умови передбачають передусім необхідність дотримання низки зобов'язань у військовій сфері. Так, держава-партнер повинна бути здатною взяти на себе зобов'язання в рамках PESCO відповідно до Рішення 2017/2315 [3], зокрема ті, що перелічені у його Додатку, а також Рішення 2018/909, що встановлює загальні правила управління проєктами PESCO [1]. Держава-партнер також повинна мати чинну угоду про безпеку інформації з ЄС, адміністративну угоду з Європейською оборонною агенцією, якщо відповідний проєкт передбачає залучення цієї Агенції. Крім того, держава-партнер має денонсувати міжнародні угоди, які містять несумісні зобов'язання із участю в PESCO.

Для приєднання третьої країни до відповідного проєкту PESCO у ст. 2 Рішення 2020/1639 передбачено відповідну процедуру. Вона ініціюється запитом зацікавленої держави-партнера, що направляється координатору проєкту PESCO. Запит відображає мотивацію: у ньому має міститися обґрунтування необхідності участі, мета та бажані форми участі, а також підтвердження можливості виконувати умови участі у проєкті. Наступною є попередня оцінка запиту залученими державами-членами, що дається ними одноставно і полягає в дослідженні відповідності держави-партнера вищевказаним політичним, оперативним та матеріально-технічним і правовим умовам. Остаточна оцінка надається Комітетом із питань політики та безпеки, яка є основою рішення Ради ЄС про участь третьої країни у проєкті. У разі позитивного схвалення останній направляється запрошення координатора, після чого відбувається укладання адміністративної угоди про участь у відповідному проєкті PESCO.

Підсумовуючи, зазначимо, що прийняття Рішення 2020/1639, яким деталізовано умови участі третіх країн у PESCO, свідчить про

все більший інтерес Союзу до розвитку міжнародного оборонного співробітництва як одного із ключових аспектів сучасної Спільної закордонної і безпекової політики. Для України це позитивний сигнал до посилення співробітництва, а саме: участь у проєктах PESCO є одним із пріоритетних напрямків розвитку військового співробітництва з Європейським Союзом та дороговказом для системних реформ в оборонному секторі на основі найкращих європейських практик і стандартів.

Список використаних джерел:

1. Council Decision (CFSP) 2018/909 of 25 June 2018 establishing a common set of governance rules for PESCO projects. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2018/909/oj> (Last accessed: 18.11.2020).

2. Council Decision (CFSP) 2020/1639 of 5 November 2020 establishing the general conditions under which third States could exceptionally be invited to participate in individual PESCO projects. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3A0J.L_2020.371.01.0003.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2020%3A371%3ATOC (Last accessed: 18.11.2020).

3. Council Decision 2017/2315 establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and determining the list of Participating Member States of 08.12.2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017D2315> (Last accessed: 18.11.2020).

4. EU Global Strategy «Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe» of 28.06.2016. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_review_web_0.pdf (Last accessed: 18.11.2020).

5. Permanent Structured Cooperation – PESCO: Deepening Defence Cooperation among EU Member States. November 2020. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pesco_factsheet_2020-11-9-version-20-nov.pdf (Last accessed: 18.11.2020).

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЗГІДНО СВІТ-СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ

Баталов Олексій Анатолійович,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат філософських наук,
o.batalov@karazin.ua; alex.bat.kharkov@gmail.com

Світ-системний аналіз – це наукова теорія, що досліджує міжнародні відносини на перетині економіки та політики. Наприклад, виокремлені світ-системщиками «цикли гегемонії» в ядрі капіталістичної світ-економіки цілком корелюють з економічними циклами М. Кондратьєва [8] та «тривалими циклами політичного лідерства» Дж. Модельські [10]. Засновниками світ-системного аналізу слід вважати автора «теорії узалежнення» А. Франка [9] та одного з ключових теоретиків школи «Анналів» Ф. Броделя [3; 4; 5]. Їх послідовниками стали такі всесвітньо відомі науковці, як Дж. Аррігі [1] та І. Валлерстайн [6; 7]. Ключові ідеї світ-системщики взяли від класичного марксизму, але не погодились із деякими важливими положеннями марксистської теорії. Так, на думку науковців, ринкова економіка і капіталізм з'явились приблизно за 4,5 тис. років до Нового часу на території Південно-Східної Азії, а марксова ідея про експлуатацію вищим класом нижчого була перенесена на міжнародні відносини у формі концепції про перетікання капіталу з країн периферії світ-економіки (тобто «третього світу») до країн центру (тобто «першого світу»).

Здійснивши науковий аналіз «циклів гегемонії» (Голландський – кінець XVI – кінець XVIII ст., гегемон – Об'єднані провінції Голландії; Британський – сер. XVIII – поч. XX ст., гегемон – Велика Британія; Американський – розпочався наприкінці XIX ст., гегемон – США), науковці дійшли висновку про ключове значення для сучасних міжнародних відносин періоду 2025/2030 – 2050/2070 років. Цей проміжок часу по значущості буде відповідати навіть не періоду після другої світової або «холодної» війн, а періодам 1740–1815 рр. і

1896–1945 рр. – тобто тим історичним проміжкам часу, під час яких відбулось повне переформатування існуючого світопорядку у новий. Це завжди було пов'язано із початком «заключної кризи» попередньої гегемонії (наприклад, Великої Британії) та постановням нової (наприклад, США). Кожен раз у минулому це відбувалось через повний хаос у міжнародних відносинах («війну всіх проти усіх» внаслідок неспроможності згасаючого гегемону підтримувати міжнародний порядок) і «світову тридцятирічну війну» (минулі рази – Наполеонівські війни та перша/друга світові війни), за результатами якої вже новий гегемон «перезбирав» світ, вибудовуючі нові світові «правила гри» (так, «Вестфальський світ» 1648 р. було замінено «Віденським» 1815 р., а той у свою чергу – «Ялтинсько-Потсдамським» 1945 р.). Узгоджувались нові міжнародні нормативно-правові документи, створювались нові політичні союзи, міжнародні організації (наприклад, ООН замість Ліги Націй) та інтеграційні об'єднання.

Які ж тенденції міжнародних відносин, що вже мають місце сьогодні і повною мірою розгорнуться після 2025/2030 рр., можна виокремити завдяки світ-системному аналізу? Деякі спроби їх виокремлення згідно світ-системному аналізу ми вже робили у минулих наукових роботах [2, с. 130–145], доопрацюємо їх.

По-перше, це зростаючий хаос у міжнародних відносинах внаслідок очевидного слабшання США на міжнародній арені та нездатності інших «центрів сили» (навіть Китаю) виконувати функції по підтриманню миру й порядку в світі. Держави, що вважають себе «несправедливо скривдженими» в ході минулих протистоянь, воліють до перегляду кордонів та правил гри. Так, Російська Федерація розгорнула гібридну війну проти України (анексія Криму, створення невизнаних «республік» на Донбасі) та здійснює підтримку режимів Б. Асада в Сирії, Х. Хафтара в східній Лівії, Н. Мадуро в Венесуелі та О. Лукашенко в Білорусі. Туреччина воєнним чином втручається у конфлікти на території колишніх провінцій Османської імперії (тобто у Сирії та Лівії) і повертається до геополітичних намірів 100-річної давнини стосовно Південного Кавказу. Азербайджан звертається до ідеї воєнного вирішення «карабаської проблеми». Ізраїль здійснює диверсійні операції проти

Ірану. Звісно, наявність надпотужної зброї масового ураження (ядерної, хімічної, бактеріологічної) в основних геополітичних гравців робить «класичну» війну між ними малоімовірною, але це означає творче переосмислення практик неоголошених війн часів «холодної війни» (наприклад, Корейської, В'єтнамської, Афганської) та інтенсивний розвиток принципів сучасної гібридної війни (перш за все у сферах інформаційних операцій та економічного тиску).

По-друге, меншає здатність держав підтримувати внутрішній порядок. Так, у США ми бачимо безпрецедентне по напруженню протистояння між прихильниками Д. Трампа і Д. Байдена, на яке накладаються традиційні розколи в американському суспільстві («реднеки» проти BLM і т.д.). У Франції це рух «жовтих жилетів», протести проти карантинних обмежень і т.д. ІДІЛ та інші ісламські фундаменталісти (наприклад, «Аль-Каїда»), хоч і втратили безпосередній контроль над територіями в Сирії та Іраці, продовжують свою терористичну діяльність (у т.ч. в країнах Європи).

По-третє, продовження масової міграції мешканців периферії світ-системи до країн центру при проваленій «політиці мультикультуралізму» (що свого часу послідовно визнали Н. Саркозі, А. Меркель та Д. Кемерон), призводить до посилення конфліктів на міжетнічних та міжконфесійних засадах, стимулює виникнення альтернатив «загальногромадянській» самоідентифікації в вигляді етнічної, релігійної, мовної та інших ідентичностей. Така ситуація посилює позиції правих популістів в країнах центру (див.: дії Д. Трампа щодо мексиканських мігрантів; «Brexit» через у т.ч. небажання приймати біженців з країн ЄС; поширення популярності правих партій в Італії, Угорщині, Польщі, Німеччині і т.д.) та, із часом, може призвести до обмеження соціально-політичних прав мігрантів.

По-четверте, відбувається погіршення становища середнього класу у країнах ядра світ-економіки (цей процес можна спостерігати на прикладі США та ЄС, де збільшується розрив у прибутках різних прошарків населення та відбувається зменшення чисельності середнього класу). Подекуди робляться спроби обмеження соціальних гарантій держави (наприклад, пенсійна реформа у Франції). Одночасно з цим підвищення життєвого рівня середнього класу на периферії світ-економіки не відбувається, оскільки капітал

продовжує «перетікати» до старого та нового гегемонів. Тому в країнах периферії спостерігається поступове зростання антизахідної політичної активності: ісламський фундаменталізм, «пантюркський проект» Р. Ердогана (який прийшов на зміну ідеї євроінтеграції), лівий популізм у країнах Латинської Америки (Л. Арсе Катакора у Болівії, Н. Мадуро у Венесуелі), геополітичний реваншизм В. Путіна і т.д.

Варіанти розвитку міжнародних відносин в умовах розгортання вищезазначених тенденцій ми проаналізуємо в наступному дослідженні.

Список використаних джерел:

1. Арриги Дж. Долгий двадцатый век: Деньги, власть и истоки нашего времени / пер. с англ. А. Смирнова, Н. Эдельмана. Москва : Территория будущего, 2006. 472 с.

2. Баталов О. А. Імперія як тип соціально-історичної організації : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2010. 206 с.

3. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV—XVIII вв. Т. 1. Структури повсякденності: можливе і неможливе / пер. с фр. Л. Е. Куббеля; вступ. ст. і ред. Ю.Н.Афанасьєва. Москва : Весь мир, 2006. 592 с.

4. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV—XVIII вв. Т. 2. Ігри обміну / пер. с фр. Л. Е. Куббеля. Москва : Весь мир, 2006. 672 с.

5. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV—XVIII вв. / пер. с фр. Л. Е. Куббеля. Москва : Весь мир, 2006. Т. 3. Время мира. 752 с.

6. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / пер. с англ. П. М. Кудюкина. Санкт-Петербург: Университетская книга, 2001. 416 с.

7. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / пер. с англ. под ред. Б. Л. Иноземцева. Москва : Логос, 2003. 368 с.

8. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики. Москва : Экономика, 1989. 525 с.

9. Frank A. G. The underdevelopment of development. *The underdevelopment of development: articles*. London: Sage, 1996. P. 17–55.

10. Modelski G. Long Cycles in World Politics. London : Macmillan, 1987. 244 p.

УКРАЇНСЬКА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ: ІСТОРІЯ ТА ОБРИСИ МАЙБУТНЬОГО

Волошина Вікторія Вадимівна,
студентка 2-го курсу групи УМВ-21 факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
viktorija.voloshina02@gmail.com

Утворення незалежної України та становлення єдиної Європи значною мірою є результатом спільної історичної епохи. Розпад біполярної системи міжнародних відносин і початок швидкої трансформації європейського континенту відкрили шлях для реалізації цих державотворчих проєктів. З 1990-х років Україна та Європа дивляться одна на одну, шукаючи шляхи зближення в майбутньому. У той же час, Україна в основному розглядалася з позиції отримувача, тоді як ЄС був постачальником різноманітних ресурсів.

У цій асиметричній залежності сформувалось спільне сподівання і бачення історичної долі та майбутнього народу України та європейських країн. Завдяки цим позиціям формуються плани та методи політики зближення зі сторони ЄС, а також надія на повну інтеграцію України [1,5].

Відносини між Україною та Європейським Союзом розпочались у грудні 1991 року, коли міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуєчої в ЄС країни, офіційно визнав незалежність України у листі від імені Європейського Союзу. З моменту здобуття Україною незалежності співпраця з ЄС розвивалася нерівномірно. У 1994 році Україна стала першою країною колишніх союзних республік, яка підписала угоду про партнерство та співробітництво з

Європейським Союзом. Угода віщувала Україні значні економічні вигоди. Однак процес встановлення партнерства між Україною та ЄС розпочався пізніше.

У 2002 році президент України Леонід Кучма визначив мету підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, тим самим офіційно розпочавши процес європейської інтеграції. Україна почала реалізовувати план «шляхом європейської інтеграції», розрахований до 2015 року. Він був спрямований на створення умов для вступу в ЄС. У 2004 році Європейська Комісія прийняла план дій Україна-ЄС щодо поглиблення співпраці, особливо у сферах енергетики, транспорту, навколишнього середовища, спрощення візового режиму тощо [3].

З приходом Віктора Ющенка до влади на початку 2005 року, процес європейської інтеграції був визначений пріоритетом зовнішньої політики України на найближчі кілька років, але лише в 2007 році постало питання про укладення ширшої угоди між Україною та ЄС. У 2007 році Європейська комісія розпочала переговори з Україною щодо нової базової угоди - «про асоціацію України та Європейського Союзу». Створення та попереднє підписання такої Угоди у 2008 році стало революційним кроком у напрямку європейської інтеграції України. Україна та Європейський Союз вели переговори про укладення Угоди про глибоку і всеосяжну зону вільної торгівлі.

На саміті Україна-ЄС у листопаді 2010 р. було підписано протокол Угоди про партнерство та співробітництво, який визначав основні принципи участі в програмах ЄС та передбачав, що українські представники зможуть брати участь у програмах ЄС як спостерігачі, а також входити до складу керівних комітетів тих програм, яким Україна надаватиме фінансову підтримку. У лютому 2011 р. Україна стала повноправним членом Європейського енергетичного співтовариства, метою якого є створення єдиного ринку електроенергії та природного газу в Європейському Союзі та Південно-Східній Європі [3].

В останні десятиліття вирішальним фактором у відносинах між Україною та ЄС стало бажання українського суспільства до просування та набуття перспективи членства в Європейському

Співтоваристві. Під гаслом європейської інтеграції відбулася Громадянська революція 2013–2014 років, військово-політичний конфлікт з Росією та реформи економічного, правового та культурного просторів. Зближення з Європою стало фактором мобілізації країни. Водночас, прагнення до цього стало метою узаконення масштабних змін у житті десятків мільйонів людей та визначення їх уявлень щодо найближчих перспектив.

21 березня 2014 року представники ЄС та прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк підписали політичну частину Угоди. Цей блок документа стосується політичної співпраці, питань безпеки та боротьби з тероризмом. 27 червня 2014 року під час саміту ЄС у Брюсселі було підписано економічну частину Угоди.

Україна є пріоритетним партнером Європейського Союзу. Європейський Союз підтримує Україну у забезпеченні стабільного, процвітаючого та демократичного майбутнього її громадян та твердо підтримує її незалежність, територіальну цілісність та суверенітет. Угода про асоціацію та глибоку всеосяжну зону вільної торгівлі є важливими інструментами для інтеграції України в Європейський Союз. Вона сприяє тіснішим політичним відносинам, зміцненню економічних зв'язків та поважному ставленню до спільних цінностей.

Починаючи з весни 2014 року, Україна розпочала реалізацію амбіційного плану реформ, спрямованих на стабілізацію економіки країни та покращення рівня життя її громадян. Пріоритетними реформами є: боротьба з корупцією, судова реформа, конституційна та виборча реформи, покращення бізнес-клімату та підвищення енергоефективності, реформи державного управління, включаючи заходи децентралізації. З 2014 року Європейський Союз та європейські фінансові установи мобілізували пакет фінансової допомоги в розмірі понад 14 млрд. євро у вигляді грантів та пакетів позик на підтримку процесу реформ, що є необхідною умовою подальшого прогресу в Україні.

6 квітня 2017 року Європарламент підтримав запровадження безвізового режиму. 11 травня відповідні правила були затверджені Європейською Радою [4]. 17 травня, під час робочого візиту Петра Порошенка до Європарламенту, в Страсбурзі був підписаний

документ про введення безвізової системи для в'їзду громадян України до Європи. Документ набув чинності на початку червня 2017 року. Впровадження безвізової системи дає громадянам України право вільно перетинати територію 30 держав і перебувати в Європі протягом 90 днів протягом кожного 180-денного періоду.

За останні шість років відносини між Києвом та Брюсселем значно зміцнилися, але останнім часом виникло багато проблем. Процес реформ в Україні, очевидно, сповільнився, а звільнення тих, хто проводив зміни, стали попереджувальним знаком для Заходу. На сучасному етапі відносин з Європейським Союзом Київ закликає Брюссель чітко прояснити перспективи вступу України до Євросоюзу та піднімає питання оновлення «Угоди про асоціацію». Українські представники бізнесу запропонували більш ніж 150 змін до чинної угоди. Здебільшого, мова йде про перегляд торгових квот.

ЄС твердо підтримує зусилля з пошуку мирного та довгострокового вирішення конфлікту на сході України. В даний час найефективнішим інструментом надання ЄС допомоги Україні, в контексті відновлення суверенітету та територіальної цілісності, є санкції. З огляду на політичну неоднорідність Європейського Союзу та значний вплив Росії на деякі країни-члени, перед Україною стоїть дуже складне завдання, яке полягає в підтримці України на порядку денному Європейського Співтовариства за допомогою традиційних інструментів зовнішньої політики та публічної, експертної дипломатії [2, 11].

Євросоюз запросив Україну приєднатися до Комітету ЄС з безпеки здоров'я в якості спостерігача, який координує діяльність та поширює практичні рекомендації та інформацію щодо серйозних транскордонних загроз здоров'ю відповідно до законодавства ЄС у цій галузі. Згідно з тією ж правовою базою для повідомлення про загрози та санітарні заходи, Україні також надано доступ до системи раннього попередження та реагування ЄС. Ці рішення відображають статус України як пріоритетного партнера Європейського Союзу та чітко демонструють ознаки тісної співпраці у боротьбі з COVID-19.

Підписання Угоди про асоціацію України в ЄС 21 березня 2014 р. означає отримання Україною перспективи членства в

Європейському Союзу. Однак Євросоюз, інститути ЄС та країни-члени ЄС не несуть юридичного обов'язку приєднати Україну до ЄС, оскільки відсутній правовий механізм для виконання цього зобов'язання. Надання перспективи членства в ЄС є лише політичним зобов'язанням.

Щоб приєднатися до Європейського Союзу, країна-заявник повинна відповідати політичним та економічним умовам, які зазвичай називають Копенгагенськими критеріями: стабільний демократичний уряд, який визнає верховенство права та відповідні свободи та інституції. Згідно з Маастрихтським договором, кожна держава-член та Європейський парламент повинні досягти згоди щодо будь-якого розширення.

Для України вирішальне значення має оцінка її внутрішнього потенціалу та формулювання середньострокової (3-5 років) стратегії розвитку, яка повинна визначити пріоритети внутрішньої та зовнішньої політики. Якщо цього не зробити, наступні 20-25 років для України будуть такими ж, як і раніше. Тоді розмова про потенціал участі у європейських інтеграційних проєктах може бути зовсім недоречною [1,28].

Список використаних джерел:

1. Єрмолаєв А., Клименко І., Щербина В. Україна – ЄС: наступні двадцять п'ять років. Київ : Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна», 2016.

2. Максак Г., Ярошевич М. Співпраця України з Європейським союзом в галузі безпеки. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. Київ, 2016.

3. Соглашение об ассоциации между ЕС и Украиной. Досьє. ИТАР-ТАСС : веб-сайт. URL: <https://tass.ru/info/1064985> (дата звернення: 18.11.2020).

4. Visas: Council adopts regulation on visa liberalisation for Ukrainian citizens. Урядовий портал : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249971154> (дата звернення: 18.11.2020).

Науковий керівник: Кліпкова Ганна Олексіївна, старший викладач кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

ВИКЛИКИ ДИПЛОМАТІЇ ЄС В УМОВАХ КРИЗИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Гайко Олег Сергійович,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат політичних наук,
hayko@ukr.net

Європейський союз, в сучасному виді, являє собою результат стрімкого розвитку глобалізаційних процесів 1990-2000 рр. Оптимістичний погляд на глобалізацію в сучасному світі, який панував серед експертів, представників політичних еліт та виборців, переконував в інституційній, політичній та економічній привабливості ЄС. Важливим етапом інституціоналізації ЄС можна вважати 2004 рік, коли Європейський союз поповнився низкою нових країн-членів, головним чином із постсоціалістичних країн. Нова хвиля розширення ЄС обумовила дихотомію між універсалізмом (інститутами ЄС, базовими цінностями об'єднаної Європи) та партикуляризмом (інтересами національних держав-членів ЄС), така дихотомія актуалізувала проблему суб'єктності ЄС в системі міжнародних відносин і була концептуалізована Лісобонською угодою (2007 р.), яка збільшувала повноваження інститутів ЄС як у внутрішній, так і в зовнішній політиці. Все актуальнішою ставала проблема проведення єдиної зовнішньої політики і публічної дипломатії ЄС. Так, відповідно до Лісобонської угоди в 2010 році створюється Європейська служба зовнішніх зв'язків та розширюються повноваження Верховного представника Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки. Зростання суб'єктності ЄС детермінує актуалізацію в

політичній теорії ідеї децентралізованого суверенітету забутого теоретика суверенітету Й. Альтузія, проект суверенітету якого починає протиставлятися централізованому суверенітету Ж. Бодена (який став теоретичним політико-правовим підґрунтям для формування централізованих держав Нового часу). Така радикальна зміна акценту із моделі централізованого суверенітету на модель децентралізованого суверенітету, в рамках політичної теорії, обґрунтовувалась суттєвими змінами в базових принципах функціонування політичних суб'єктів під впливом глобалізації, а еталонним прикладом таких змін вважалось зростання суб'єктності ЄС в міжнародних відносинах і дипломатії. На рівні експертів і багатьох представників політичних еліт досить часто артикулювалася позиція, що дихотомія між зовнішньою політикою ЄС та зовнішньою політикою держав-членів ЄС буде завершена формуванням єдиної зовнішньої політики і дипломатії ЄС.

Оптимістичне уявлення про перспективи формування єдиної зовнішньої політики і дипломатії ЄС та зростання його суб'єктності в міжнародних відносинах пояснювалось глобальними трансформаціями в світовій економіці і політиці, які проявлялись в цілком конкретних явищах, а саме:

- популярність та безальтернативність ліберальної демократії після розпаду СРСР, що стає особливо актуальним для постсоціалістичних країн;
- успіхи низки постсоціалістичних країн Центрально-Східної Європи в структурних політичних та економічних реформах, які починають реалізувати принципи ринкової економіки та ліберальної демократії;
- економічне зростання 1990-2000 рр. в світі загалом, та в країнах Західної Європи зокрема, що сприяє не лише поліпшенню якості життя та збільшення споживання, але і формує позитивне уявлення про майбутнє європейських держав;
- політична стабільність та високі соціальні стандарти країн ЄС сприяли формуванню позитивного образу ЄС для багатьох регіонів світу;

- сприятлива зовнішньополітична ситуація для ЄС, яка полягала у відсутності реальних загроз (загроза війни, неконтрольованої міграції, тощо)

Такі глобальні трансформації сприяли поширенню уявлень про незворотність та поступовість соціально-політичних та економічних перетворень в Європі та світі, а економічний, інституційний, технологічний і людський потенціал ЄС переконував в беззаперечному перетворенні ЄС на глобального актора за умов вирішення питання суб'єктності та при подоланні внутрішнього партикуляризму.

Станом на сьогоднішній день ситуація принципово змінилася, протягом останніх десяти років відбулись суттєві зміни як в зовнішньополітичній конфігурації, так і в середині ЄС, зважаючи на сукупність таких змін можна говорити про кризу глобалізації, а саме:

- світова економічна криза 2008-2009 років (Велика рецесія), найбільша економічна криза з часів Великої депресії, наслідки якої зберігаються до сьогоднішнього часу, ця криза посилила глобальну конкуренцію за доступ до ринків збуту продукції;

- європейська боргова криза (з 2010 р.), каталізатором якої стала криза грецького ринку державних облігацій, яка обумовила проблему рефінансування державного боргу для низки країн ЄС [1];

- європейська міграційна криза (2015 р.), яка являє собою не лише виклик для інститутів ЄС, але і обумовлює принципові розбіжності в способах вирішення кризи між країнами ЄС [2];

- криза легітимності інститутів ЄС, яка простежується в багатьох країнах ЄС і проявляється у вигляді поширення скептичних щодо ЄС поглядів у виборців, які конвертуються в підтримку крайніх правих та лівих політичних сил, що виступають із гаслами направленими проти ЄС та його політики;

- небезпека відходу від ліберально-демократичних перетворень 1990-х рр. в деяких постсоціалістичних країнах Центрально-Східної Європи (концентрація значних повноважень Прем'єр-міністром Угорщини В.Орбаном, його найближчим оточенням та правлячою партією «Фідес»; спроби правлячої партії Польщі «Право і справедливість» встановити контроль над ЗМІ та судовою владою,

регулярні спроби ухвалити закони, які порушують права людини та незалежність ЗМІ);

- поляризація поглядів між країнами-членами ЄС щодо впровадження санкцій проти Російської федерації;

- загострення відносин між США та Китаєм, яке має структурний глобальний характер і пояснюється суттєвим зростанням економічного та політичного впливу Китаю протягом 2000-х рр., це протистояння безпосередньо впливає на геополітичні та економічні інтереси ЄС [3; 4];

- вихід Великої Британії зі складу ЄС (*Brexit*) протягом 2016-2020 років, що не лише призвів до низки інституційних складнощів у Великій Британії та ЄС, але і обумовив репутаційні втрати зі сторони ЄС;

- COVID-19 і антиепідеміологічні заходи для боротьби з ним детермінувати падіння темпів економічного зростання країн ЄС, погіршення добробуту населення, соціальне невдоволення в низці країн ЄС, що обумовлювало необхідність зростання суб'єктності держав в нових реаліях для більш ефективної боротьби з вірусом та для забезпечення внутрішньої легітимності.

Поява нових чинників змушує дещо критично переоцінити досить позитивне уявлення про перспективи глобалізації та майбутнє ЄС, сукупність глобальних і регіональних змін може бути названою кризою глобалізації, оскільки тенденції розвитку світу початку 2000-х років принципово змінились, з'являється сукупність нових ризиків, викликів і загроз. Зазначені вище зміни являють собою виклики для публічної дипломатії ЄС, яка інституціоналізувалась в досить позитивних умовах кінця 1990-х початку 2000 років, таких умовах, що сприяли постійному зростанню суб'єктності ЄС та його інститутів, однак сьогоднішній день являє собою принципово нову реальність як для публічної дипломатії ЄС, так для існування Європейського союзу загалом.

Список використаних джерел:

1. Frieden J. Walter S. Understanding the political economy of the Eurozone Crisis. *Annual Review of Political Science*. 2017. Vol.20. pp 371–390.

2. Buonanno L. The European Migration Crisis. URL: https://www.researchgate.net/publication/318640248_The_European_Migration_Crisis (Last accessed: 29.11.2020)
3. Hellendorff B. Rühlig T. N. The EU's reactive approach to rising tension between the US and China. URL: http://nias.asia/sites/default/files/news_files/etcn_report_2019_0.pdf (Last accessed: 29.11.2020)
4. Syed H. Genç S. Y. United States-China. *Trade War 2019: Its Impacts on European Economies*. URL: https://www.researchgate.net/publication/339223269_United_States-China_Trade_War_2019_Its_Impacts_on_European_Economies (Last accessed: 29.11.2020)

BILATERAL FORMAT OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION IN THE FRAMEWORK OF THE EASTERN PARTNERSHIP POLICY

Olena Dotsenko,
vice-dean for of the School
of International Economic Relations and Travel Business,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
PhD in Law,
olena.dotsenko@karazin.ua

Dmytro Chernenko,
master degree student
of the specialty 291 “International Relations,
Public Communications and Regional Studies”,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
chernenko.dima@gmail.com

Ukraine, as a European country, and sharing European fundamental values such as respect for human rights, the rule of law and democracy, and intending to accelerate political association and economic integration with the EU, in 2009 became one of the six state parties of the Eastern Partnership (hereinafter – EP). The Revolution of Dignity and the signing of the Association Agreement and the establishment of the DCFTA contributed to the deepening of cooperation between the EU and

Ukraine. However, today Ukraine intends to become a full member of the EU, and therefore, the question arises whether cooperation and fulfillment of Ukraine's commitments within the EP policy will contribute to the realization of this intention.

Thus, the purpose of the study is to characterize the bilateral format of cooperation between Ukraine and the EU in the framework of the Eastern Partnership policy, its achievements and prospects.

One of the main instruments of bilateral cooperation between the EU and Ukraine is the EU-Ukraine Association Agreement of June 27, 2014, which provides for the implementation of its provisions by Ukraine in 25 specific areas [1].

Taking into account the data for 2019, the overall progress of the EU-Ukraine Association Agreement implementation by the state authorities of Ukraine amounted to 37% of the planned volume of tasks, and the most successful areas were "Political dialogue, national security and defense", "Social policy and labor relations", "Education, training and youth", "Financial cooperation and fight against fraud" (completed 100% of the planned tasks). The overall progress of the implementation of the EU-Ukraine Association Agreement by public authorities for 2014-2024 as at January 1, 2020 is 43%, and the most successful areas during this period were: "Political dialogue, national security and defense", "Justice, freedom, security, human rights" and "Public procurement". However, in such areas as "Transport, transport infrastructure and courier services", "Intellectual Property", "Financial Sector", etc. there is a lag behind the schedule of the commitments fulfillment (Fig. 1) [2].

One of the most important points of the EU-Ukraine Association Agreement is the creation of the deep and comprehensive free trade area (hereinafter – DCFTA), which covers the territories of the EU and Ukraine and is an opportunity for privileged access of both parties to their markets. This means not just free trade, but is based on three main pillars, namely:

a) mutual opening of markets by gradual abolition of customs restrictions and fees for public procurement and services, i.e. tariff liberalization;

b) ensuring conditions of fair competition for the EU and Ukrainian companies, taking into account and respecting intellectual property

rights, standards of workers' rights protection, environmental protection standards, rules of anti-competitive behavior and the use of state aid to entrepreneurs;

c) gradual harmonization of norms and standards in the field of food safety, as well as technical regulations [3].

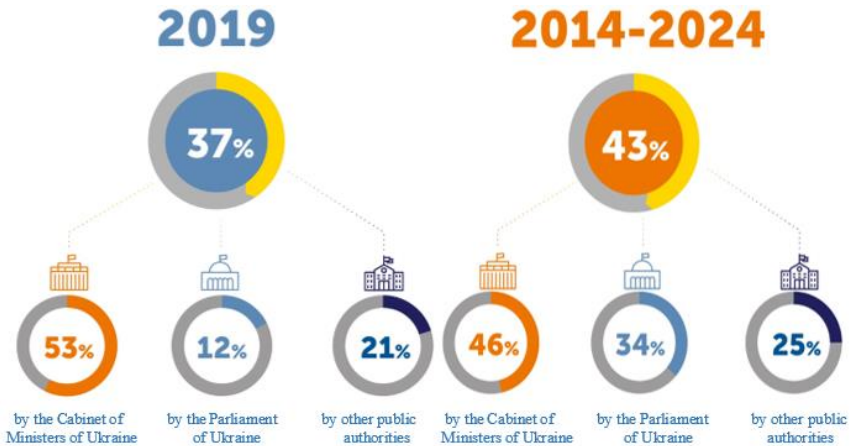

Fig. 1. Progress in the implementation of the EU-Ukraine Association Agreement in 2019 and from 2014 to 2024 as at January 1, 2020 [2].

Thus, by creating a DCFTA, Ukraine has the opportunity to diversify its economy, which today is largely based on big corporations in commodity sectors (e. g. metallurgy), to a modern model that includes the development of an active service sector and small and medium enterprises. This can contribute to Ukraine's move from a position of an exporter of raw materials and agricultural products to a fully integrated into the EU and global value chains actor, that can be a significant leap forward in the sale of domestic products. Also, in long-term perspective, the DCFTA will help Ukraine reach its industrial potential to the full extent and move to higher exports, and an improved regulatory framework and simplified access to the EU market should increase overall trade and make Ukraine more attractive to European investors.

An important aspect of the bilateral format of Ukraine's cooperation with the EU within the Eastern Partnership initiative is also the European

Neighborhood Instrument (hereinafter – ENI), which is an instrument of financial and technical assistance to the European Neighborhood Policy as a whole and was introduced in 2014 to replace the European Neighborhood and Partnership Instrument. ENI support focuses mainly on areas such as:

- a) promotion of human rights and the rule of law;
- b) development of a deep and sustainable democracy and a prosperous civil society;
- c) sustainable and inclusive growth and economic, social and territorial development, including gradual integration into the EU internal market;
- d) mobility and people-to-people contacts, including academic exchange;
- e) civil society;
- f) regional integration and cross-border cooperation [4].

Cooperation within ENI is carried out through the adoption of action plans and other documents setting short- and medium-term priorities for each partner country of the European Neighborhood Policy (and the Eastern Partnership policy as its vector) [4].

Thus, for the period 2014–2020, the ENI budget is 15.4 billion euros for all 16 countries participating in the European Neighborhood Policy [2].

Thus, in 2020, such documents were adopted as:

- Commission implementing decision of 15.5.2020 on the financing of the Annual Action Programme, part 1, in favour of Ukraine for 2020 to be financed under the general budget of the Union with annexes [5];
- Commission implementing decision of 28.7.2020 on the financing of the Annual Action Programme, part 2, in favour of Ukraine for 2020 to be financed under the general budget of the Union with annexes [6].

Although these documents plans are developed for each country, they typically address a range of common activities, from political dialogue to trade and economic and social cooperation.

Consequently, Ukraine is one of the Eastern Partnership state parties, which actively uses its instruments of cooperation to achieve the goals and objectives of the EP, primarily in terms of economic integration and political association. Among the main instruments of the

bilateral format of cooperation we should name the EU-Ukraine Association Agreement, which clearly sets out the necessary progress that Ukraine needs to make towards the EU. Further, the establishment of the DCFTA is one of the main points of the above mentioned document and gives Ukraine an opportunity to modernize its economy, develop and increase the competitiveness of domestic small and medium enterprises, change the composition of exports from raw materials to products, increase trade, promote anti-corruption reforms, improve business climate in the country, attract investment, create working places, introduce innovative production technologies, etc. ENI is used as a tool for technical and financial assistance of bilateral format, within which bilateral cooperation is implemented through the adoption of documents with long-term or short-term priorities for each participant of the EP initiative individually, although they address a number of common issues.

References:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 27 червня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (Дата звернення: 12.12.2020).
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік. Результати та плани. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf> (Дата звернення: 12.12.2020).
3. EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area. Economic benefits and opportunities. *European Commission* : web-site. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/december/tradoc_154128.pdf (Last Accessed: 12.12.2020).
4. Glossary. European Neighbourhood Instrument (ENI). *European Commission* : web-site. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/e/europe-aneighbourhood-investment (Last Accessed: 12.12.2020).
5. Commission implementing decision of 15.5.2020 on the financing

of the Annual Action Programme, part 1, in favour of Ukraine for 2020 to be financed under the general budget of the Union. Brussels, 15.5.2020 C(2020) 3294 final. *European Commission* : web-site. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/c_20_20_3294_f1_commission_implementing_decision_en_v5_p1_1065576.pdf (Last Accessed: 12.12.2020).

6. Commission implementing decision of 28.7.2020 on the financing of the Annual Action Programme, part 2, in favour of Ukraine for 2020 to be financed under the general budget of the Union. Brussels, 28.7.2020 C(2020) 5161 final. *European Commission* : web-site. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/c_20_20_5161_f1_commission_implementing_decision_en_v2_p1_1088995.pdf (Last Accessed: 12.12.2020).

7. Ukraine. *European Commission* : web-site. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/neighbourhood/countries/ukraine_en (Last Accessed: 12.12.2020).

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Журавльова Євгенія Олександрівна,
студентка 4-го курсу групи УО-41 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
jane_zhu@ukr.net

Одним з основних факторів, який вплинув на дипломатію в сучасну епоху, є революція в інформаційно-комунікаційних технологіях (ІКТ). ІКТ змінили спосіб спілкування та обміну інформацією, змінивши політичний, соціальний та економічний простір по всьому світу. На сьогодні, ІКТ пропонують навіть менш розвиненим країнам вікно можливостей, а саме перескочити етап індустріалізації та перетворити свою економіку на інформаційні економіки з високою доданою вартістю, які можуть скласти конкуренцію передовій економіці на світовому ринку. Технологічні інновації сприяли глобалізації, забезпечуючи інфраструктурою для

зв'язків, і країни світу не можуть дозволити собі втратити можливості, які створюють ці технології.

Інтернет, який був визначений як «засіб комунікації, що дозволяє публікувати, обмінюватися та зберігати інформацію» [1], став осередком для публічного та приватного спілкування, тоді як сучасні інструменти, включаючи соціальні медіа, принесли мільйони у відкриті простори для спілкування. Завдяки тому, що понад 2 млрд людей щодня користуються Facebook, Twitter, Qzone, Snapchat та іншими платформами соціальних медіа, цифрові зв'язки змінили повсякденне життя мільярдів людей. Соціальні медіа надають величезні можливості та виклики державам та міжнародним організаціям, коли вони прагнуть взаємодіяти з новими політичними просторами, що розвиваються в Інтернеті.

По суті, ця революція в ІКТ також призвела до кардинальних змін у поведінці дипломатії у всьому світі. У таких країнах, як Єгипет, Туніс та Ємен, соціальні медіа стали платформою для розповсюдження нецензурованої публічної інформації серед користувачів. Соціальні медіа допомогли активістам «Арабської весни» у подоланні «психологічного бар'єру страху, допомагаючи багатьом зв'язуватися та обмінюватися інформацією» [2].

Хоча традиційний спосіб ведення дипломатії, тобто взаємодія між представниками суверенних держав залишається вирішальним, у сучасному взаємопов'язаному світі окремі особи та організації, а не лише країни, відіграють більшу роль у міжнародних справах. Це породило те, що називають цифровою дипломатією.

Цифрова дипломатія тлумачиться, визначається і розуміється по-різному та не існує загально визнаного визначення чи структури, яка охоплює цю концепцію. Цифрова дипломатія стосується головним чином зростаючого використання соціальних медіа-платформи країною для досягнення її зовнішньополітичних цілей та активного управління своїм іміджем та репутацією. Зазначають, що цифрова дипломатія існує на двох рівнях: у міністерстві закордонних справ та у посольствах, розташованих по всьому світу. Працюючи на цих двох рівнях, держави можуть адаптувати повідомлення про зовнішню політику та просування бренду до унікальних характеристик місцевої аудиторії з урахуванням історії, культури,

цінностей та традицій, полегшуючи тим самим прийняття своєї зовнішньої політики та іміджу, який вони прагнуть сприяти.

Окреслюють вісім цілей політики цифрової дипломатії: управління знаннями (використовування відомчих та цільових державних знань); громадська дипломатія (контакти з аудиторією в Інтернеті); управління інформацією (допомогти узагальнити потік інформації та використовувати це для кращого інформування про розробку політики та для передбачення та реагування на нові соціальні та політичні рухи); консульські зв'язки та реагування (створення прямих, особистих каналів зв'язку з громадянами, які подорожують за кордон, з керованими комунікаціями в кризових ситуаціях); реагування на катастрофи; свобода слова в Інтернеті; створення цифрових механізмів для залучення та використання зовнішньої експертизи випередження національних цілей; для забезпечення ефективного нагляду, координації та планування міжнародної діяльності політика урядової політики у відповідь на інтернаціоналізацію бюрократії [3].

Цифрова дипломатія виникла із публічної дипломатії, форми дипломатичної практики, яка визначалася як «інструмент, що використовується державами для розуміння культур, поглядів і поведінки; побудови та керівництва відносинами; впливання на думки та мобілізації дії для просування своїх інтересів та цінностей».

Світові лідери та дипломати використовують соціальні мережі та, зокрема, Twitter, щоб говорити та залучати безпосередньо аудиторію, на яку вони прагнуть вплинути. Крім того, дипломатична діяльність все більше підтримується Інтернет-інструментами. Дипломати покладаються на Інтернет, щоб знаходити інформацію, спілкуватися з колегами по електронній пошті та обговорювати проекти текстів в електронному форматі; дипломати також все частіше використовують нові платформи соціальних мереж, такі як блоги та Facebook. Соціальні медіа додали важливий вимір у реальному часі дипломатії, зробивши спілкування надшвидким [4].

Отже, дипломатії завжди доводилося пристосовуватися та змінюватися до певних форм спілкування у своєму середовищі. У світі, де всі дедалі більше пов'язані, можливість збирати та обмінюватися інформацією для широкої аудиторії безпрецедентно

швидкими темпами створила нові можливості для керівників політичних органів та урядових відомств ділитися повідомленнями та встановлювати політичні програми поза традиційними каналами. Хоча традиційні форми дипломатії все ще домінують як у внутрішній, так і у зовнішньополітичній сфері, все більша кількість урядів використовує технологію як новий інструмент для спілкування, збору інформації та пропаганди цінностей як вдома, так і за кордоном. Цифрова дипломатія точно розроблена для оперативного надання адекватної інформації, спростування неправильної інформації та підтвердження інформації з офіційних джерел.

Державний департамент США був описаний як авангард цифрової дипломатії, який створив робочу групу з питань цифрової дипломатії в 2002 році. Ця робоча група з тих пір була перейменована в Офіс eDiplomacy, в якому працює понад 150 штатних працівників соціальних мереж, приблизно половина з яких присвячена роботі, пов'язаній з цифровою дипломатією. Управління цифрової дипломатії було створене для подолання бар'єрів знань, що сприяють атакам 11 вересня 2001 р. та для покращення здатності Державного департаменту спілкуватися та ділитися знаннями. Державний департамент також має внутрішню версію Вікіпедії під назвою Diplopedia, яка містить понад 14 000 записів.

Інші міністерства закордонних справ також почали підтримувати електронну дипломатію. Швеція також брала активну участь у просуванні цифрової дипломатії, особливо завдяки стратегії онлайн-комунікацій свого міністра закордонних справ Карла Більдта, який незабаром став «найкращим діячем Twitter». Франція зазначила в 2008 році, що її м'яка сила спирається на цифрові технології, тоді як польські та японські департаменти закордонних справ використовують велику низку мереж соціальних медіа. Крім того, Німеччина звернулася до ІКТ-платформ, з метою дізнання думки громадськості та її нові ідеї. У 2014 році колишній міністр закордонних справ Канади Джон Бейрд доклав певних зусиль, щоб залучити канадських політичних лідерів до Інтернету. У своєму виступі перед Глобальною комісією з управління Інтернетом у листопаді 2014 року Берд зазначив, що з січня того ж року було створено понад 290 нових акаунтів у соціальних мережах для місії

за кордоном та відомчих ініціатив [5]. В Азії Індія лідирує в галузі цифрових технологій. Вона продовжує інвестувати значні кошти у збільшення свого Інтернет-охоплення, незважаючи на обмежені ресурси. Індійська дипломатія офіційно стала цифровою, коли Міністерство закордонних справ опублікувало свій перший твіт у 2010 році.

Сьогодні цифрова дипломатія є важливим фактором зовнішньої політики. Світ такий, що державні та недержавні суб'єкти змагаються за вплив та владу в одному і тому ж Інтернет-просторі. Зараз у цьому просторі проживає понад 3 млрд людей, більшість з яких отримують доступ до Інтернету лише через свій мобільний телефон. При правильному використанні цифрова дипломатія є переконливим і своєчасним доповненням до традиційної дипломатії, яка може допомогти країні просунути свої зовнішньополітичні цілі, розширити міжнародний охоплення та вплинути на людей, які ніколи не ступлять ні в яке посольство світу [6].

Список використаних джерел:

1. Використання глобальної мережі інтернет в освіті, її можливості та ресурси. URL: <https://sites.google.com/site/enmtgeovdpu/navcalni-materiali/lekcii/lekcia-2-vikoristanna-globalnoie-merezi-internet-v-osviti-ieie-mozlivosti-ta-resursi> (дата звернення: 20.11.2020).
2. *Twitter revolution: How the Arab Spring was helped by social media.* URL : <http://www.policymic.com/articles/10642/twitter-revolution-how-the-arab-spring-washelped-by-social-media> (Last accessed: 20.11.2020).
3. Сурма И. Цифровая дипломатия в дискурсе глобальной политики. URL: http://vestnik.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/006_internetpolitika_sur_maiv.pdf (дата звернення: 20.11.2020).
4. Гайдай Д. Twitter-політика, або революція у політичному процесі. URL: <http://obozrevatel.com/abroad/07924-twitter-politika->

abo-revoluytsia-v-politishnomu-protsesi.htm (дата звернення: 20.11.2020).

5. Digital diplomacy - #notdiplomacy. URL: <https://www.cigionline.org/articles/digital-diplomacy-notdiplomacy> (Last accessed: 20.11.2020).

6. Digital diplomacy. URL: <http://www.gatewayhouse.in/digital-diplomacy-2> (Last accessed: 20.11.2020).

Науковий керівник: Марченко Іван Сергійович, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, кандидат економічних наук.

СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ – РІШУЧІ КРОКИ ДО ЗМІЦНЕННЯ ВІДНОСИН З ЄС

Здоровко Сергій Федорович,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н.Каразіна,
кандидат юридичних наук,
sfzdrovko@gmail.com

Національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1]. На цей час відносини України зі своїми стратегічними партнерами є пріоритетом її зовнішньої політики й вони мають за мету визначення шляхів подальшого розвитку держави, обумовлених визначенням її національних інтересів, шляхів їх реалізації та підняття значущості України на міжнародній арені. Відносини з ЄС є ключовим пріоритетом зовнішньої політики України та водночас стимулом внутрішніх трансформацій у країні. Стратегічний характер партнерства з

Україною підтверджений спільними документами. Єдність стратегічних цілей обох сторін полягає у забезпеченні їх взаємовигідного динамічного і поступального розвитку на основі демократичних цінностей, формуванні системи стабільності і безпеки у східноєвропейському регіоні [2].

Президент України В. Зеленський 14 вересня 2020 року підписав Указ № 392/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України». Для України це знакова подія, оскільки, майже більше року з часу обрання В. Зеленського Президентом країни, суспільство з насторогою чекало відповіді на питання щодо вектора подальшого напрямку розвитку зовнішньої політики України. Це питання тривалий час стало предметом дискусій в різних засобах масової інформації та виступах політичних експертів. Усіх цікавило питання – що буде в подальшому, в якому напрямку буде рухатися України: продовжить шлях реформ для зміцнення партнерських відносин з країнами Заходу, або поверне на 180 % в напрямку згортання завоювань демократичних свобод, отриманих в період 2014 – 2019 рр., та зближення своїх позицій з країною агресором – Російською Федерацією.

Для України це важливе питання, оскільки з моменту набуття незалежності в 1991 році, наша країна тривалий час постійно міняла свої зовнішньополітичні вектори: початок цьому – партнерські відносини з нашим східним сусідом Російською Федерацією, потім – напрямок нейтралітету в зовнішній політиці й нарешті після Революції Гідності – рішуча зміна напрямку в бік інтеграції в систему Європейського Союзу та бажання в подальшому стати його повноправним членом та одночасно з цим проводити плідну роботу щодо членства в НАТО.

Цей напрямок та ці намагання не є випадковими, оскільки події останніх десятиліть довели більшій частині українського суспільства аксіому того, що Україна як держава може мати перспективу подальшого свого існування лише через інтеграцію в європейську систему відносин (ЄС) та отримання гарантії безпекового середовища на тлі існуючих загроз з боку Російської Федерації. Важливим є отримання повноправного членства в НАТО.

Стратегія національної безпеки України має назву «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА УКРАЇНИ». Вона складається з 6 розділів та 70 статей. У цілому, змістовна наповненість цього важливого документу має багато позитивних моментів. Зокрема, розділ перший визначає пріоритети національних інтересів України та шляхи забезпечення національної безпеки. Стимування; стійкість та взаємодія визначено в якості основних засад, на яких ґрунтується Стратегія національної безпеки України (далі – Стратегія).

Серед пріоритетів національних інтересів України, які є на цей час важливими для України, зазначається в тому числі й європейська і євроатлантична інтеграція. Реалізацію цих пріоритетів в зовнішньополітичному вимірі українське керівництво визначає серед інших напрямків й у встановленні та розвитку стратегічних відносин зі Сполученими Штатами Америки, Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, Канадою, Федеративною Республікою Німеччини, Французькою Республікою.

Як один із головних напрямків зовнішньополітичної діяльності України визначено набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, зазначено, що це стратегічний курс держави. «Реалізація цього курсу визначена шляхом забезпечення повної імплементації та подальшої адаптації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, інтеграцією національної економіки до європейського економічного простору, досягнення Україною відповідності Копенгагенським критеріям членства в ЄС» [3].

На цей час відносини України та ЄС продовжують успішно розвиватися в позитивній динаміці. Їх складовими є партнерство; підтримка протидії коронавірусу; підтримка ЄС Організації з Безпеки та Співробітництва в Європі, щодо Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, яка контролює виконання Мінських домовленостей; підтримка реформ в Україні; торгівля; лібералізація візового режиму; енергетичне партнерство; дослідження та інновації; ситуація в Азовському морі; конфлікт на сході України; гуманітарна допомога, рейс MH17 авіакомпанії MALAVSIAN AIRLINES. Крім того,

ЄС з початку анексії РФ Криму та частини східних областей України в 2014 році проводить обмежувальні заходи щодо вказаної країни, в тому числі дипломатичні, замороження активів та заборона на отримання віз фізичних осіб, застосування економічних санкцій відносно п'яти основних державних російських банків; трьох великих російських енергетичних компаній; трьох великих російських оборонних компаній а також відносно дочірніх компаній за межами ЄС вищезазначених суб'єктів, а також тих, що діють від їх імені або за їх вказівкою. Цей перелік не є вичерпним.

Для прикладу цієї співпраці можливо назвати питання дослідження та інновації. Україною та ЄС підписана Угода про співробітництво в галузі науки і техніки в 2002 році. На цей час ця Угода продовжує свою дію з метою співпраці у спільних науково-технічних пріоритетних сферах. У 2015 році Україна стала повністю асоційованою з програмою «Горизонт 2020». Її участь у програмі «Горизонт 2020» є особливо успішною в акціях Марії Складовської-Кюрі «Розумний, зелений та інтегрований транспорт» та «Безпечна, чиста та ефективна енергія». У 2016 році Україна та ЄС також уклали угоду про приєднання України до дослідницької та навчальної програми Євратому. ЄС та Україна на цей час співпрацюють у галузі досліджень та інновацій у рамках Європейської політики сусідства (ЄПС) та Східного партнерства. Українські бенефіарі для проведення наукових досліджень за цей період отримали від ЄС 36,11 млн. євро. Такі приклади можна продовжувати [4].

Таким чином, можна констатувати, що з початку 2014 року й по цей час співпраця ЄС з Україною продовжує успішно розвиватися, а закладення в Стратегію національної безпеки України пріоритетів щодо зміцнення відносин з ЄС є яскравим тому прикладом. Ця робота повинна продовжуватися, оскільки битва за Україну між Заходом та Сходом продовжується.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-V11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 28.11.2020).

2. «Стратегічне партнерство України». *Аналітична записка*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/strategichne-partnerstvo-ukraini-analitichna-zapiska> (дата звернення: 28.11.2020).

3. Стратегія національної безпеки України від 14.09.2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 29.11.2020).

4. Відносини між ЄС та Україною – інформаційний бюлетень. *Офіційний веб-сайт Європейського Союзу. Брюссель, 05.10.2020*. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/29685/%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%BC%D1%96%D0%B6-%D1%94%D1%81-%D1%82%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE%D1%8E-%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_uk (дата звернення: 18.11.2020).

ПОГЛИБЛЕННЯ СВІТОВОЇ КРИЗИ І НЕОБХІДНІСТЬ НОВИХ ФІЛОСОФСЬКИХ ПІДХОДІВ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СВІДОМОСТІ І ДИПЛОМАТІЇ

Каплін Олександр Дмитрович,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації і безпеки,
Харківській національний університет імені В.Н. Каразіна,
доктор історичних наук, професор,
kaplin988@gmail.com

Гончарова Ольга Анатоліївна,
доцент кафедри теорії і практики англійської мови,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
кандидат філологічних наук, доцент,
olgagoncharova312@gmail.com

Сучасна глобальна криза не може не вплинути на основи сталого світового порядку, в тому числі і європейського. Набутий досвід починають переосмислювати з точки зору не тільки «новітнього теперішнього», але й з позиції передбачуваного «новітнього майбутнього».

У середовищі багатьох європейських інтелектуалів зростає відчуття екзистенціальної невпевненості і теоретичної розгубленості. Руйнування знайомої всім ідентичності «вільного Заходу» все важче ігнорувати.

Це дуже яскраво було засвідчено під час 56-ї Мюнхенської конференції з безпеки (*Munich Security Conference, MSC*) – найбільшого міжнародного форуму з проблем глобальної безпеки, яка пройшла з 14 по 16 лютого 2020 р. і в якій взяли участь більше 800 делегатів, у тому числі майже 150 глав держав, прем'єрів і членів урядів [1].

У запропонованому для обговорення документі йдеться саме про феномен «Westlessness» («світ без Заходу») у зовнішній політиці – тобто про відсутність єдиної серед західних країн стратегії щодо глобальних проблем безпеки.

Не тільки серед європейських інтелектуалів-теоретиків, філософів, соціологів, але й в дипломатичних колах все частіше (і до ювілейної Мюнхенській конференції і в наступні часи) висловлюється занепокоєння тим, як профанують ліберальні цінності. Як права одних «захищають» за рахунок нехтування правами інших. Як цифрові моделі управління усувають принцип особистої відповідальності. Як демократія (котра розглядається як пріоритет інтересів більшості) оголошується тоталітарною.

Все більше занепокоєння викликає прагнення агресивної меншості збіднілих міських середніх прошарків до диктатури і нав'язування своїх уявлень, будь то Париж, Берлін чи Барселона...

Європейське суспільство все більше занурюється в стан двомислення і різнодумства. Звідси – зростаючий конформізм і соціальний фаталізм, що нав'язуються сучасній європейській людині різними інформаційними ресурсами.

Величезний скепсис викликає і політика європейського мультикультуралізму, яку розкритикували і політики, і дипломати, і

громадськість. В європейських політичних колах політика мультикультуралізму опинилася під сумнівом як з консервативної, так і з ліберальної точок зору. Консервативна критика виходить з необхідності заміни мультикультуралізму на монокультуралізм. Ця ідея базується на принципі традиціоналізму більшості і наполягає на законодавчо закріплених привілеях для домінуючих культурних груп.

Консервативні критики політики мультикультуралізму отримали значну кількість місць в Європарламенті ще на виборах 2014 року. У той же час офіційна позиція країн ЄС є ближчою до ліберальної критики мультикультуралізму, яка полягає в збереженні культурного різноманіття. Однак найчастіше таке збереження своєрідності відбувається не добровільно, а під тиском громад, і вступає в суперечність з правами інших людей, з принципом рівноправності, з громадянською сутністю сучасного суспільства.

Мабуть, цілком можна застосувати і до європейських реалій припущення відомого американського політолога і футуролога Френсіса Фукуями про те, що мультикультуралістська модель, яка ґрунтувалася на визнанні прав окремих спільнот, не працює з появою іммігрантських груп, для яких ліберальні цінності є чужими. Тому на зміну цієї моделі повинна прийти енергійна політика інтеграції іммігрантів у домінуючу ліберальну культуру як окремих особистостей, а не соціокультурних груп [2].

Переоцінка європейських цінностей є актуальною ще й у зв'язку з небезпекою нового, модерністського фундаменталізму. З ним пов'язані ідеї «нового» Просвітництва, нескінченного («незавершеного») модерну, цифрового суспільства і «суспільства ризику», тобто «суспільства страху». Якщо коротко, сучасний ліберальний фундаменталізм можна описати так: історія – синонім прогресу, який не має раціональних цілей, оскільки сам по собі є і метою, і засобом.

Модерністський же фундаменталізм радикалізується відповідно до ослаблення неоліберальної моделі суспільства. Його зіткнення з ліберальним фундаменталізмом старішого, «консервативного» зразка загрожує європейській громадськості зривом у культурну і

соціальну архаїку. Тут не може допомогти і постмодерн з його релятивізмом.

Тобто європейська свідомість відчуває необхідність критичного, об'єктивного мислення, здатного побачити, принаймні, хоча б деякі очевидні помилки, про які говорив ще Френсіс Бекон.

З іншого боку, не можна погодитися з думкою Бертрана Рассела і неопозитивістів про те, що європейське мислення нібито має взагалі відректися від проблеми цінностей і перетворитися на якусь «велику аналітику».

Але без глибокого, по-справжньому особистого досвіду розуміння того, що відбувається, людина безпорадна у виборі і не є вільною. У цьому випадку не вона вибирає ідеї, а ідеї вибирають і підпорядковують її. Людина потрапляє немов би «всередину» ідеї, під її вплив. Вона становиться рабом тих, хто ці ідеї продукує «для неї», щоб нею маніпулювати.

До такого роду ідей-маніпуляторів відноситься і так зване «суспільство ризику». Цей концепт отримав сильне підживлення в період пандемії за рахунок нестримного нагнітання суспільних страхів. Насправді, так зване суспільство ризику і є суспільством страху і безпорадності. Маніпуляція страхами, фобіями, які приховані такими респектабельними на перший погляд поняттями, як «ризик», «виклики» і тому подібними евфемізмами, підмінює сьогодні прямий ідеологічний пресинг і породжує хибну онтологію.

Сучасна людина, чия свідомість в основному керується страхами, уподібнюється до жителя первісного суспільства, в якому люди, які боялися всього, чого не розуміли, обростали і проростали страхами. Останні перетворювалися на фантазії і примітивні вірування. Саме аналогами таких первісних вірувань заповнюється сьогоднішнє інформаційне суспільство, залишаючись у той же час технократичним, але все сильніше окреслюючи примітивний релігійний виворіт секулярності.

У цих умовах інтеграційні, монотеїстичні релігії зобов'язані виступати на захист світського мислення, а ті своєю чергою – підтримувати релігію. Тож не дивно, що 3 жовтня 2020 року було оприлюднено нову енцикліку Папи Римського Франциска під назвою

«Fratelli tutti» (в перекладі з італійської – «Усі брати») [3]. Цю тему плануємо розглянути більш детально в окремій публікації.

Концепції цифрових моделей соціуму також ворожі і філософії. Їх зіткнення – це результат боротьби неоліберального світового порядку з авраамічною традицією, з культурою книги. Ці ідеї – Маршалл Маклюен в цьому мав рацію – немов повертають суспільну свідомість до дописемного стану. Звідси засилля візуального контенту, вистав та перформансу в культурі, поведінкових стереотипів, підпорядкованих примітивним фетишам: споживчим, утилітаристським, трайбалістським (етноплеменним).

Філософія ж, навпаки, повертає суспільній свідомості логоцентричність, принцип ієрархії, звичку до верифікації – на противагу пропаганді та інформаційній обробці.

В історії пізнання мало місце воцерковлення філософської премудрості, «християнізація еллінізму», відповідно до напрямку Климента Олександрійського і його послідовників. Однак поворот до номіналізму, потім до натуралізму, матеріалізму і біологізму привів нарешті до трансгуманістичних доктрин.

«Бродіння умів» в Європі 1960-х років змінилося штучною маргіналізацією: філософію, як і літературу, відсторонили від системи народження культурних і ідеологічних смислів. Сталося це в інтересах тих еліт, які прагнули утримати суспільство в стані ринкового фундаменталізму, ціннісного індиферентизму і примітивізму. Навіть ідея «фундаментальних прав і свобод» насправді підпорядкована закону вартості (звідси очевидна вибірковість у діяльності правозахисників), а планетарний гуманізм обертається цифровою регламентацією культури, соціального життя і життя особистості.

Не дивно, що в сучасній Європі все голосніше висловлюється думка: насправді немає «цифрового суспільства», а є диктатура «цифрової влади», яка здатна позбавити суспільство навичок критичного мислення, раціонального вибору і моральної оцінки.

Але цьому є альтернатива. У тому числі і в особі філософії (як школи пізнання), яка використовує мову як можливість зберегти людські почуття, інтуїції, цінності та ідеали, а не як інструмент формального зчитування і дешифрування кодів.

Таким чином, сучасній і завтрашній Європі, її дипломатії потрібна сучасна філософія, заснована на традиції, яка об'єктивно оцінює свої цілі, володіє інструментарієм задля захисту, розвитку, просування своїх цивілізаційних цінностей і налагодження суспільної комунікації. Тоді буде, і небезпідставним, бажання інтелектуалів замислитись про нові «великі проекти» і «великі світогляди».

Список використаних джерел:

1. «Westlessness» – Die Münchner Sicherheitskonferenz 2020. [URL: https://securityconference.org/news/meldung/westlessness-die-muenchner-sicherheits-konferenz-2020](https://securityconference.org/news/meldung/westlessness-die-muenchner-sicherheits-konferenz-2020) (Last accessed: 12.11.2020).
2. Fukuyama F. Identity and migration. «Prospect». URL: <http://www.prospectmagazine.co.uk/features/identity-migrationmulticulturalism-francis-fukuyama> (Last accessed: 12.11.2020).
3. Fratelli tutti. URL: http://www.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20201003_enciclica-fratelli-tutti.html (Last accessed: 12.11.2020).

ЄВРОПЕЙСЬКА ДИПЛОМАТІЯ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ТРАЄКТОРІЇ

Кліпкова Ганна Олексіївна,
старший викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат політичних наук,
klipkova@karazin.ua

В умовах системної кризи системи міжнародних відносин європейська дипломатія займає вичікувальну позицію. Переформулювання правил гри, криза існуючих міжнародних інститутів та загальна турбулентність світової системи спонукають до вироблення нових стратегій, пошуку нових партнерів та до зміни відносин з традиційними союзниками.

Європейська дипломатія опинилася в незвичному для себе становищі, оскільки її давній головний союзник в обличчі

Сполучених Штатів за президентства Дональда Трампа взяв курс на свідому відмову від ролі «світового жандарма», і зовнішньополітичні відомства ЄС вимушені шукати нових рішень і розбудовувати незвичну та однозначно некомфортну для себе міжнародну політику. Трамп за 4 роки зробив багато для дестабілізації НАТО та роз'єднання європейської єдності. Негативний вплив такої політики для Європейського союзу важко переоцінити. Вся система безпеки, економічної стабільності та міжнародна політика ЄС тісно пов'язані з США. Необхідність швидкої та драматичної зміни курсу стала, безумовно, важким викликом для європейської дипломатії, особливо на тлі центробіжних тенденції в самому об'єднанні.

Одним з таких нових поворотів стали відносини з Китаєм. Під час епідемії Китай розгорнув потужну кампанію в дусі *soft power*, щоб пом'якшити удар, що його було нанесено «китайським походженням» Covid-19 [1]. Китай почав активно пропагувати свою модель боротьби з пандемією. Сі Цзіньпін на останньому саміті G20 запропонував поширити практику «кодів здоров'я на весь світ для скорішого відновлення подорожей [2]. Крім того, китайські дипломати прагнуть підкреслити значення, яке КНР надає зв'язкам з Європою. На тлі погіршення американо-китайських та європейсько-американських відносин зближення ЄС та Китаю сягає нового рівня, якого не фіксувалося ніколи раніше.

Відносини ж ЄС та США завдають ударів по європейській стабільності через відверте небажання США далі виконувати лідерську роль у світі самостійно. Також все частіше проявляється нескоординованість дій найближчих партнерів. У багатьох сферах європейська дипломатія вимушена самостійно формувати порядок денний та домагатися його виконання. Крім того, в сфері міжнародних відносин тепер всі істини *ad hoc* підлягають ревізії.

Але, незважаючи на курс віддалення від Європи, США й надалі прагнуть завадити зближенню ЄС та Китаю. Ані самостійна, ані орієнтована на Китай Європа не є прийнятною для них. Напевно можна сказати, що знижується рівень підтримки та координації рішень, але залишається прагнення зберегти вплив на європейський континент. Тому задача дипломатії ЄС ускладнюється: бажано

зберегти мирні та конструктивні відносини в цей важкий період невизначеності та продовжувати вибудовувати нову систему європейської безпеки та партнерства в умовах глобальної кризи світового устрою. Це стає ще більш важливим в умовах економічної кризи, що розгортається. Важко знайти приклад зі світової історії, з яким її можна було б порівняти. Неомарксистичні констатують давноочікуваний ними кінець епохи капіталізму [3], економісти та політики також констатують, що пандемія поглиблює та прискорює накопичені світовою системою протиріччя.

Китай прагне використати ситуацію, що склалася, щоб продемонструвати свою надійність як партнера відданість принципам міжнародного співробітництва. Китайська дипломатія вже відкрито констатує загрозу нової глобальної холодної війни, що її ініціюють США, та про її катастрофічні наслідки не лише для головних учасників, але й для ЄС. Хоча відмова визнавати принцип багатосторонності в міжнародній політиці надходить не лише з боку США, а й від Китаю. Останній вже багато років послідовно намагається встановити контроль над апаратом ООН [1]. Європейська дипломатія вимушена балансувати у пошуках компромісу між ними.

Крім того, дипломатія ЄС орієнтована на подальшу розбудову конструктивних відносин з регіональними державами, такими як Індія, Російська Федерація, Туреччина, Іран, а також з іншими арабськими та африканськими країнами. Але реалізація політики багатосторонності стає все складнішою для ЄС, особливо на тлі кризи ООН. США відкрито заявляють про занадто високі витрати на цю організацію, ЄС займає пасивну вичікувальну позицію, і лише Китай бачить в ній ефективний інструмент для реалізації своїх зовнішньополітичних стратегій [1].

Однак, збереження впливу на ЄС, як і протистояння з Росією, не є головними проблемами Сполучених Штатів сьогодні. Головний виклик – це зростаюча могутність Китаю, яка стала провідною характеристикою сучасної міжнародної системи. Хоча Китай не може претендувати на роль нового гегемона, оскільки не готовий запропонувати світу своє бачення світової науки чи культури. Тому в

найближчий час навряд чи визначиться гегемон, можливо, світ повернеться до розділу на декілька економічних макрорегіонів [3].

Отже, головні виклики для дипломатії ЄС сьогодні – це розбудова нових відносин з США та Китаєм, на нових засадах та в умовах нових реалій трансформації міжнародної системи.

Список використаних джерел:

1. Gomart T. Le COVID-19 et la fin de l'innocence technologique. *Politique Étrangère*. 2020. P. 25–38.

2. China's Xi Jinping is pushing for a global Covid QR code. He may struggle to convince the world. cnn. 2020. URL: <https://edition.cnn.com/2020/11/23/asia/china-xi-qr-code-coronavirus-intl-hnk/index.html> (Last accessed: 25.11.2020).

3. Дерлугьян Г. М. Международные отношения в динамике макроистории. *Международная аналитика*. 2020. №11. С. 135–146.

ШЛЯХ ПОЛЬЩІ ДО ЄС: ВІД АСОЦІАЦІЇ ДО ПОВНОПРАВНОГО ЧЛЕНСТВА, ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Майборода Олег Леонідович,

студент 1-го курсу групи УМІ-12 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, mayborodaoleg02@gmail.com

Євроінтеграційна політика Республіки Польща потребує ґрунтовного вивчення з огляду на низку причин. По-перше, після розвалу комуністичної системи обидві держави (Польща та Україна) опинилися в подібних економічних та політичних умовах [7]. По-друге, у контексті пріоритетності євроінтеграційного напрямку зовнішньої політики України досвід країн-членів ЄС Східної Європи (зокрема, Польщі) є надзвичайно важливим. Тому метою нашого дослідження є з'ясування основних євроінтеграційних процесів у Польщі в контексті встановлення відповідних пріоритетних курсів зовнішньої та внутрішньої політики. На думку автора, це дозволить

Україні як одним із головних східних партнерів Європейського Союзу, розглянути можливість запозичення євроінтеграційного досвіду у країни-сусіда, а також створити власну ефективну стратегію розвитку в цьому напрямі.

Негативні зміни, що відбулися в суспільному та економічному житті Польщі внаслідок політики «перебудови» М. Горбачова, спонукали країну до переорієнтації напряму зовнішньої політики на Захід [1]. Відправною точкою, що стала стартом довгого шляху Польщі до Європейської спільноти, став вересень 1988 року. Саме тоді були встановлені дипломатичні відносини між Польською державою та Європейським Економічним Співтовариством [7]. Роком пізніше, 19 вересня 1989 року, було підписано договір про торгівельне та економічне співробітництво [1]. Наслідком угоди стало скасування кількісних обмежень обороту зовнішньої торгівлі між сторонами, зниження рівня зборів мита на промислові товари, що йдуть на експорт з Польщі в ЄЕС, а також визначення рамок співробітництва в майбутньому [6].

Уперше на офіційному рівні про намір Польщі вступити до складу ЄЕС у 1990 році заявив прем'єр-міністр країни Тадеуш Мазовецький (очільник першого посткомуністичного уряду у всій Східній Європі). Цю ініціативу підтримав міністр закордонних справ К. Скубишевський, який у червні 1991 року виступив із заявою, у якій стверджувалося, що основним пріоритетом Польщі є вступ у майбутньому до Європейського Співтовариства на правах повноправного члена [3]. Як зазначає дослідник В. Ложечкін, ця ініціатива стала потужним імпульсом до переговорного процесу, наслідком якого стало підписання 1 грудня 1991 року Європейського договору між Польщею та ЄЕС, що набув чинності 1 лютого 1994 року [6]. Угода створила підґрунтя для формування певної міжнародно-правової бази з метою подальшої економічної та політичної інтеграції держави до ЄС.

Слід звернути увагу на так звані Копенгагенські критерії, що були затверджені на засіданні Європейської Ради у червні 1993 року. Сьогодні країни-кандидатки для вступу до Євросоюзу повинні відповідати цим умовам. Критерії, зокрема, включають такі умови: стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство

права, повагу до прав людини, повагу та захист національних меншин; наявність дієвої ринкової економіки та здатність витримувати конкурентний тиск та дію ринкових сил у межах ЄС; здатність узяти на себе зобов'язання, що випливають з членства в ЄС, включаючи суворе дотримання цілей політичного, економічного, валютного союзу [5].

У січні 1993 року було видано «Програму дій з уніфікації польської економіки та системи права у відповідності до вимог Європейської Угоди». У квітні 1994 Польща подала офіційну заявку на членство в ЄС.

Необхідно зауважити, що інтеграція до Європейської спільноти для країн Східної Європи потребує докорінних внутрішніх економічних та політичних реформ. У цьому контексті є доречним термін «європеїзація», що вживають у своєму дослідженні чимало науковців, зокрема Сергій Федонюк [9]. З метою виконання умов Європейської угоди, польський уряд почав реорганізовувати власну структуру. У жовтні 1996 року було засновано так званий Міністерський комітет, який отримав повноваження приймати рішення у справах, що стосуються питань інтеграції. До функцій Комітету з питань Європейської інтеграції належить розгляд пропозицій щодо проведення зміни польського законодавства відповідно до нормативно-правових актів Європейського Союзу [7].

Великого значення набула «Національна програма підготовки Польщі до членства в ЄС», що була прийнята Комітетом з європейської інтеграції в 1997 році. Руслан Демшичак, кандидат політичних наук, аналізуючи цей документ, виокремлює такі основні напрямки підготовки Польщі до вступу в ЄС: реформування економіки країни (пріоритет надавався реструктуризації державних підприємств та приватизації); посилення управлінського потенціалу державно-адміністративних структур; адаптація певних соціально-економічних сфер життєдіяльності польського суспільства до вимог внутрішнього ринку ЄС; розробка єдиної концепції політики структурних змін та розвитку сільських районів; реалізація масштабних програм з охорони навколишнього середовища; боротьба зі злочинністю та корупцією [3, с. 15].

Окрім цього, у сфері підприємництва вимагалася інституційна підтримка малого та середнього бізнесу з метою досягнення конкурентоспроможності на європейському ринку [4].

Офіційно переговори між Польщею та ЄС щодо вступу до Унії були започатковані 31 березня 1998 року [3, с. 16]. Зазначимо, що Республіка Польща була відзначена Європейською Комісією серед країн-кандидатів на шляху реформ та відповідності Копенгагенським критеріям. Рада Європи у грудні 1999 року в місті Гельсінкі ухвалила «Карту шляхів переговорів» (Road Map), яка встановила час їхнього завершення до 2002 року [7].

У червні 2003 року в Польщі відбувся референдум щодо приєднання держави до Європейського Союзу. Згідно з його результатами 77,4 % громадян висловили свою згоду, 22,5% були проти [2]. Отже, поляки у своїй більшості підтримували ідею вступу до ЄС на правах повноправного члена. Можемо зробити висновок, що суспільна думка є напрочуд важливою та необхідною не тільки у внутрішній, але й зовнішній політиці країни.

1 травня 2004 року Республіка Польща разом з дев'ятьма державами (Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія) стала повноправним членом ЄС. Урочистості з нагоди прийняття до Унії відбулися у Дубліні (Ірландія) [6]. Цією подією і завершився довгий шлях Республіки Польща до Євросоюзу, який тривав понад 15 років.

Які ж висновки ми, українці, можемо зробити, аналізуючи євроінтеграційний досвід Польщі? По-перше, ми підтримуємо думку багатьох дослідників щодо значної ролі не тільки внутрішніх реформ, але й активної участі Польської держави в міжнародних організаціях. Особливої уваги заслуговує неформальне об'єднання Франції, Німеччини та Польщі, що було створено у 1991 року та отримало назву «Веймарський трикутник». Саме просування Польщі до ЄС було головною метою діяльності цього союзу. Підтримка з боку цих економічно потужних держав була надзвичайно важливою. По-друге, на нашу думку, у таких складних перетвореннях важливу роль відіграє спільна загальнонаціональна ідея та колективне розуміння необхідності глобальних змін. В Україні ж, на нашу думку, через об'єктивні історичні обставини, що призвели до формування

умовного розколу суспільства між Заходом та Росією, євроінтеграційний процес відбувається досить повільно. З огляду на те, що відносини України та Європейського Союзу лише набирають обертів (зокрема, після буремних подій 2013–2014 року та підписання Угоди про Асоціацію), надалі модель відносин Польщі та Європейської Спільноти не втрачатиме для нас актуальності, а отже, є перспективною в контексті подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Бочаров С. Інтеграція Польщі до Європейського Союзу. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=29114 (дата звернення: 25.11.2020).
2. Вступ Польщі до Європейського Союзу, НАТО та його наслідки. URL: <http://bintel.com.ua/uk/article/vstuplenie-polshi-v-evropejskij-sojuz-nato-i-ego-posledstvija/> (дата звернення: 26.11.2020).
3. Демчишак Р. Особливості євроінтеграційного процесу у Польщі: внутрішньополітичний та зовнішньополітичний виміри. *Політичні науки*. 2015. № 2. С. 13–18.
4. Дорога в Євросоюз. Як Польща обігнала Україну. URL: https://espresso.tv/article/2016/03/31/doroga_u_yevrosoyuz_yak_polsc_ha_obignala_ukrayinu (дата звернення: 24.11.2020).
5. Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/vidnosini-ukrayina-yes/kopengagenski-kriteriyi-chlenstva-v-yevropejskomu-soyuzi> (дата звернення: 24.11.2020).
6. Ложечкін В.С. Етапи європейської інтеграції Республіки Польща (1989 – 2004 рр.) URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/29866/%2009-Lozhechkin.pdf?sequence=1> (дата звернення: 25.11.2020).
7. Польща – Європейський Союз. Шлях інтеграції. URL: http://cent.dn.ua/docs/Poland_EU.pdf (дата звернення: 26.11.2020).
8. Сидорук М. Роль внутрішніх і зовнішніх чинників у процесі європейської інтеграції Польщі: уроки для України. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/888/1/33.pdf> (дата звернення: 23.11.2020).
9. Федонюк С. Інституційна європеїзація в Польщі в процесі вступу до ЄС. URL: <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbuvcgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=URN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/UPmcp_2012_1_30.pdf (дата звернення: 25.11.2020).

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ «TRACK II DIPLOMACY» У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТУ МІЖ ІНДІЄЮ ТА ПАКИСТАНОМ

Мусіяка Валерія Олександрівна,
студентка 6-го курсу групи УМІБ-61 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
lerkamus@gmail.com

Громадська дипломатія (Track II Diplomacy) – термін, що означає альтернативну класичному уявленню про державну дипломатію та діяльність держав на міжнародній арені, спрямовану на виконання цілей зовнішньої політики держави, які збігаються з офіційною державною дипломатією. Громадська дипломатія здійснюється за допомогою інструментів, каналів, інститутів, дещо відмінних від класичних. Основними агентами громадської дипломатії виступають, у першу чергу, неурядові суб'єкти різного типу, освітні, культурні, спортивні установи, а також й інші типи неурядових суб'єктів, навіть приватні особи. Відсутність прямого зв'язку з діяльністю урядових органів – відмінна риса громадянської дипломатії.

Повною мірою роль і наслідки застосування громадської дипломатії як інструмента врегулювання конфліктів різного типу були сформульовані у роботі Девідсона У. Д. та Дж. В. Монтвілла «Зовнішня політика по Фрейду» (1981–1982 pp.) [2].

Відносини між Індією та Пакистаном часто були глибоко антагоністичними із-за проблеми Кашміру. Історичні корені цієї проблеми можна простежити до 1947 року, коли існувала гіпотеза на основі теорії двох націй про неможливість існування індуїстів і

мусульман як єдиної нації. Слід зазначити, що проблеми з Кашміром, який був регіоном з переважною більшістю мусульманського населення, почалися з рейдів в Кашмірі ще у листопаді 1947 року, які навіть призвели до приєднання його до Індії. Цей конфлікт набув форми трьох великих воєн в – 1947, 1965 і 1971 роках. Крім того, були і декілька серйозних, але локалізованих військових зіткнень, наприклад, операція Meghdoot (1984), операція Brasstracks (1986) та Каргільський конфлікт (1999).

Використання громадської дипломатії між Індією та Пакистаном почалося з 1990-х років. Першою великою ініціативою Track II Diplomacy між Індією та Пакистаном став діалог Німрана у форті Німрана в Раджастані в 1990 році. Він проходив під егідою Інформаційної служби США (USIS), а пізніше до нього приєдналися американські фонди і німецькі неурядові організації (НУО).

У 2018 році діалог відновився після погіршення відносин, причиною якого стали страйки і винесення вироку військовим судом Кульбхушану Судхіру Джадхаву (громадянину Індії, якого заарештували в пакистанській провінції Белуджистан та звинуватили у тероризмі та шпигунстві на користь індійської розвідки) [4].

Дипломатична ініціатива «Track II Balusa Group» (1995–2003 рр.) намагалася вирішити певні проблеми і домоглася прогресу у встановленні контактів у неформальних мирних рішеннях. Такі ініціативи, як Пакистанський Народний форум Індії «За мир і демократію», домоглися прогресу у відкритті залізничного сполучення з Раджастаном, спрощення візового режиму, заохочення культурних і спортивних обмінів, можливість багаторазових візитів людей з усіх верств суспільства, для початку торгових операцій на кордонах Пенджабу і Кашміру [3].

Ініціативи більш пізніх років допомогли знизити військову агресію в обох країнах за рахунок поліпшення відносин за допомогою:

- Діалогу «ChaoPhray» (ChaoPhraya Dialogue) – це ініціатива Indo-Pak Track-II, яку спільно проводять Інститут Джинни (JI) та Австралійсько- Індійського Інституту (AII) для заохочення обґрунтованої дискусії щодо двосторонніх відносин [1].

- Семінари WISCOMP «Жінки в міжнародній безпеці, управлінні конфліктами і світом» відбуваються на регулярній основі, використовуючи ідеї культурного співробітництва у світі.

- Пагвоські конференції (Pugwash Conferences on Science and World Affairs) – конференції з науки і справ миру, об'єднують вчених і громадських діячів, які виступають за вирішення конфліктів, роззброєння та міжнародну безпеку, за відвернення світової термоядерної війни [5].

- Оттавський діалог – співпраця Інституту миру США і Оттавського університету, які працюють над запобіганням ядерного конфлікту між двома державами, такими як Індія та Пакистан [5].

Питання про успіх дипломатії Track II піднімалися багатьма вченими у зв'язку з погіршенням відносин і посиленням ескалації конфлікту після авіаційного удару по Балакоту, який стався 26 лютого 2019 року. Аналітики наголошують на тому, що Track II зіграв життєво важливу роль в стабільній і безперервній взаємодії між державами, а також: посприяв офіційній дипломатії «Track I Diplomacy»; сприяв забезпеченню зв'язку та діалогу навіть в період ескалації конфліктів; здійснив допомогу в пошуку загальних рішень для обох сторін.

Таким чином, можна зробити певний висновок, що успіх і актуальність дипломатії «Track II Diplomacy» наразі є головною темою обговорень на багатьох міжнародних рівнях. Особливу роль громадської дипломатії надають у зв'язку з її можливістю додатково впливати на врегулювання спірних питань між державами, взаємодія яких за допомогою усталених та досить традиційних каналів обмежена або заморожена. Звернення до громадянської дипломатії особливо доречно в умовах, коли офіційна державна дипломатія з якихось причин втрачає свою ефективність.

Незважаючи на обмеження у використанні громадської дипломатії між Індією і Пакистаном, вона відіграє досить важливу роль у вивченні нових варіантів політики. Можна стверджувати, що суттєвого прогресу у розв'язанні певних проблем не вдалося б досягти, якби офіційні представники з обох країн не здійснили заходи, що сприяли б налагодженню взаємовідносин між країнами – відкриття Картарпурського коридору.

Коли глобальні проблеми є занадто спірними або політично зарядженими, щоб уряди могли успішно справлятися з ними, громадська дипломатія або «Track II Diplomacy» може допомогти підтримувати і зміцнювати комунікації з питань, які мають вирішальне значення для двосторонніх відносин і міжнародного співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Ahmad, S. Track-Two Dialogue in the India-Pakistan Context. ISAS Brief URL: https://www.isas.nus.edu.sg/wp-content/uploads/media/isas_papers/ISAS%20Brief%20No.%20408.%20Track-Two%20Dialogue%20in%20the%20India-Pakistan%20Context.pdf (Last accessed: 18.11.2020).
2. Davidson, W. D., Montville J. V. „Foreign Policy According to Freud”. *Foreign Policy*. Vol. 45. Winter 1981–1982.
3. Homans, C. Track II Diplomacy: A Short History. URL: <https://foreignpolicy.com/2011/06/20/track-ii-diplomacy-a-short-history/> (Last accessed: 18.11.2020).
4. India, Pakistan Revive Track II Diplomacy. URL: <https://thewire.in/diplomacy/india-pakistan-revive-track-ii-diplomacy> (Last accessed: 18.11.2020).
5. Siracusa J. M. Diplomacy: A very short introduction. *Oxford University Press*. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09592296.2012.651979> (Last accessed: 18.11.2020).
6. Track II Indo-Pakistani Diplomacy (1995–2003): The BALUSA Group. (n.d.). URL: <https://www.fpri.org/article/2017/08/track-ii-indo-pakistani-diplomacy-1995-2003-balusa-group/> (Last accessed: 18.11.2020).

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук, доцент.

РОЛЬ ЄС У ВРЕГУЛЮВАННІ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Новікова Людмила Вікторівна,
завідувачка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук, доцент,
l.novikova@karazin.ua

Боронніков Михайло Валерійович,
студент 2-го курсу групи УВ-61 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
warrior00789@gmail.com

Ефективне врегулювання регіональних конфліктів є одним із головних завдань Європейського Союзу. Для цього ЄС має широку нормативно-правову базу, в тому числі в межах Договору про Європейський Союз, в якому розглядається механізм реалізації таких заходів з боку ЄС. У Глобальній стратегії щодо оборони та безпеки ЄС наголошується, що для забезпечення власної безпеки Союз вважає за необхідне підтримку стабільності в країнах-партнерах, а також у сусідніх країнах. Відзначається, що просування цінностей ЄС в регіонах з нестабільною ситуацією так само є одним з ключових пріоритетів. Цим обумовлюється прагнення ЄС підтримувати демократичні режими, що утворилися біля його кордонів. Інституційно така політика здійснюється в межах СЗПБ і СПБО.

Врегулювання Придністровського конфлікту з боку ЄС було обумовлено тим, що навесні 2003 р. Союз активно почав розвивати ініціативу «Європейської політики сусідства», а також низку інших ініціатив щодо партнерства з іншими країнами. У цьому контексті Придністров'я почало сприйматися як нестабільний регіон біля кордонів ЄС, що негативно сприймалося Брюсселем [2].

Фактично склалася ситуація, при якій ЄС хотів залучити Кишинів у сферу свого політичного впливу, проте, конфлікт став перешкодою для цього. Це підтверджується тим, що саме на початку 2000-х рр., коли розширювався ЄС, виник інтерес до конфлікту. З приводу впливу на нього Союзом були введені санкції проти низки осіб з

Придністров'я. Важливо відзначити, що ці дії не мали будь-якого значущого приводу, а були введені з метою недопущення збереження статус-кво. Для того, щоб ситуація кардинально змінилася, ЄС, не маючи легітимної можливості втручання, починає активно застосовувати дипломатичні інструменти, які могли б дозволити тиснути на керівництво Придністров'я, а також задіяли міжнародні інститути. Розроблялася низка планів. Однак, важливо підкреслити, що для ЄС в цій ситуації важливим було не так реальне врегулювання конфлікту, який фактично був заморожений, як зміна статус-кво для того, щоб залучити Кишинів в сферу власних інтересів.

Друга мета, яку переслідував ЄС в цей період, полягала в випробуванні сил Євросоюзу, як серйозного та активного гравця в молдавсько-придністровському конфлікті. В процесі врегулювання конфлікту на початку 2000-х рр. ЄС застосовував низку різних спроб дипломатичного впливу. Згодом були вироблені конкретні формати для реалізації поставлених ЄС завдань. Продовжувалася робота щодо впливу на Росію [1].

Восени 2005 р. був сформований переговорний процес, в якому ЄС зміг стати спостерігачем - «формат 5 + 2» [3, с. 34]. Крім ЄС спостерігачем виступали також США. Повноцінними учасниками переговорів були Молдавія, Придністров'я, Росія, Україна та ОБСЄ. Паралельно з цим, ЄС проводить активну політику щодо тиску на Придністров'я не лише за допомогою санкцій проти конкретних осіб, але й нарощуючи свій економічний тиск, через взаємодію з Україною. Паралельно з цим ЄС засновує Місію з прикордонної допомоги Молдові та Україні, яка фактично була націлена на економічний тиск проти Придністров'я. Фактично в цей період діяльність Європейського Союзу щодо Придністровського конфлікту обмежується окремими дипломатичними діями, зокрема, розвитком економічних відносин з Молдовою, діяльністю в межах СПБО.

У 2010 р. відбувається певне зрушення в політиці ЄС, зокрема, канцлер Німеччини А. Меркель на зустрічі з президентом Російської Федерації

Д. Медведевим в Мезенберзі висуває нову ініціативу щодо врегулювання конфлікту. В межах такої ініціативи пропонувалося

створення нової Конституції для Молдови, проте виключалася можливість створення федеративної держави. Паралельно з цим активно обговорювалося питання створення переговорного механізму Росія-ЄС на рівні міністрів закордонних справ. Можливості обговорення питань врегулювання Придністровського конфлікту через цей механізм виглядали дуже ймовірними [2, с. 74]. Проте, ініціативи так і не отримали розвитку.

Отже, ЄС не зміг домогтися створення переговорного механізму за участю всіх сторін, зацікавлених у вирішенні конфлікту. Велика частина дій щодо врегулювання конфлікту з боку ЄС здійснювалася або в межах більш широких інститутів, які були в ЄС (Східне партнерство, СПБО), або в межах двосторонньої взаємодії з Молдовою. Проте, односторонні заходи поступово змінилися та почали враховувати інтереси всіх сторін. ЄС активно почав працювати на різних лініях взаємодії з Придністровською Молдавською Республікою (ПМР). Брюссель перестає виступати як єдина сторона переговорів, інтенсифікуючи взаємодію з РФ в цьому питанні. Разом з тим, не дивлячись на досягнені позитивні результати в сфері взаємодії Молдови та ПМР, ключові проблеми залишилися невіршеними [4].

За період з 2010 р. по 2013 р. були зроблені спроби ЄС позитивно вплинути на потенціал вирішення конфлікту. Проте знову результати не були закріплені з огляду на те, що ЄС був змушений змінити стратегію з регулювання кризових ситуацій в Східній Європі. Політична криза, що виникла в Україні та подальші події, пов'язані з анексією Криму, не лише змусили європейських лідерів переглянути політику щодо Придністров'я, а й негативно вплинули на політичний діалог з Москвою з питань щодо його врегулювання.

Таким чином, інтерес ЄС до конфлікту з'явився лише на початку XXI ст. У цей період його діяльність була побудована на підтримці Молдови. Інтереси ЄС були протиставлені інтересам Росії, він намагався домогтися зменшення її впливу в регіоні. З прийняттям Румунії до складу ЄС, конфлікт став ще більш важливим для Союзу, так як Молдова стала межувати з його кордонами. Така політика була змінена в 2010 р. постійно проводилися регулярні консультації. З 2013 р. переговори у форматі 5 + 2 продовжилися, хоча і менш

інтенсивно. Проте, незважаючи на всі спроби, які робляться ЄС щодо врегулювання конфлікту, домогтися його вирішення поки що так і не вдалося.

Список використаних джерел:

1. Курылев К. П., Морозов А. В. Влияние украинского кризиса на обстановку в Приднестровье. *Конфликтология / Nota Bene*. 2017. № 3. С. 38–49.

2. Михайлов С. А. Политика Европейского союза в отношении Молдавии и приднестровского урегулирования: институциональный и национальный аспекты. *Проблемы национальной стратегии*. 2013. № 2 (17). С. 63–76.

3. Троицкий Е. Ф. Политика Европейского Союза в отношении приднестровского конфликта (1992-2015 гг.). *Сибирские исторические исследования*. 2016. № 3. С. 30–44.

4. Hammarberg Th. Report on Human Rights in the Transnistrian Region of the Republic of Moldova. URL: http://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/UN_MD_Senior_Expert_Hammarberg_Report_TN_Human_Rights.pdf (Last accessed: 03.11.2020).

«ТВИТТЕР-ДИПЛОМАТІЯ» ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Паїк Аліна Степанівна,
студентка 4-го курсу групи УМІ-42 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
alinapaik1999@gmail.com

Взаємозв'язок між новітніми інформаційними та комунікаційними технологіями, зовнішньою політикою і дипломатією стала актуальною темою для дослідження сучасних політичних практиків і вчених. Широке поширення публічної дипломатії (крім традиційної), із залученням електронних засобів

масової інформації, змусило науковців звернути увагу на роль соціальних мереж як нових дипломатичних механізмів впливу на світову громадську думку.

Протягом останніх років представники дипломатичної сфери у різних державах світу активно та впевнено демонструють застосування різноманітних соціальних медіа у своїх комунікаційних стратегіях. Основна їх мета – налагодження дієвої взаємодії та конструктивного діалогу з представниками країн, з якими вони співробітничать. Безсумнівно, що цей тип цифрової взаємодії є достатньо новим, і щороку він лише набирає обертів в сучасній дипломатичній сфері, проте, слід зауважити, що на сьогодні посольства, поки що надають перевагу традиційним ЗМІ [2, с. 20].

Метою нашого дослідження є аналіз можливостей «Twitter-дипломатії» і її вплив на міжнародні відносини. Ми також спробували з'ясувати місце «Твіпломатії» в публічній дипломатії, і яку роль вона відіграє в політичному житті дипломатів.

Twitter – це соціальна мережа, а також важливий засіб, за допомогою якого дипломатичні представники мають можливість спілкування у сфері політики із жителями приймаючої держави. Twitter («Twitter-дипломатія» або «Твіпломатія»), також став новим способом комунікації між собою світових лідерів та соціальною мережею. Цей вид дипломатії виник як певний прояв реакції традиційної публічної дипломатії на революцію, яку викликали соціальними медіа [5, с. 1].

Використання соціальної мережі й сайту мікроблогів Twitter главами держав, міністрами закордонних справ, дипломатами та іншими політичними гравцями належить до далекосяжних і ефективних альтернатив здійснення дипломатичної діяльності. Twitter допомагає їм спілкуватися та налагоджувати особистий контакт із досить широкою аудиторією, зокрема – молоддю, журналістами, що в реальному житті було б фізично майже неможливо. У Twitter можна поділитися короткою інформацією про події чи заходи (Twitter-повідомлення становлять не більше 140 символів), розмістити посилання на веб-ресурс, відстежувати коментарі інших користувачів з приводу конкретних подій або висловлювань політиків [1].

З розвитком використання соціальних мереж в електронній дипломатії, зарубіжний досвід буде корисний українським дипломатам і допоможе їм успішно використовувати Twitter, як інструмент дипломатичної діяльності. Тому аналіз українського контексту використання соціальної мережі Twitter, як нової соціальної медіа-платформи є на сьогодні досить актуальним і дозволяє скоротити дистанцію у взаєминах громадян і політиків, їх спілкуванні один з одним [5, с. 6].

Аналізуючи світову практику залучення громадян до участі в політичному житті через соціальні мережі, українська політична еліта також почала поступово використовувати цю платформу для взаємодії з широкою аудиторією. Як засіб політичного спілкування, соціальні мережі, зокрема – Facebook і Twitter, почали використовуватися представниками української політичної еліти з 2009-2010 років [4, с. 32].

Незважаючи на те, що більшість політиків з розвинених країн вважають за краще використовувати Twitter для «робочих» комунікацій з громадськістю, в Україні ситуація з соціальною мережею Twitter дещо інша: у Twitter присутні лише кілька вітчизняних політиків високого рангу. Проблема українського Twitter, на відміну від міжнародного, полягає в низькій активності самих політиків. Однією зі слабких ланок в діяльності українських політичних лідерів у соціальній мережі Twitter є практика копіювання. Справа в тому, що пост, написаний для однієї соціальної мережі (в Україні це Facebook), з затримкою в кілька годин з'являється і в іншій соціальній мережі (Twitter). Часто в обох соцмережах тексти ідентичні, але зазвичай повідомлення для Twitter коротші, через кількісного обмеження знаків в повідомленні і з'являються пізніше, ніж в Facebook [3].

Отже, ми вважаємо, що сьогодні українські дипломати повинні активніше використовувати всі можливості і переваги «Твіпломатії», щоб стати ефективними акторами цифрової дипломатичної спільноти.

Підводячи підсумки дослідження використання Twitter українськими політиками, можна відзначити, що на сучасному етапі розвитку дипломатії, ця соціальна мережа грає роль важливого

інструменту XXI століття. Так, зокрема, для політичної еліти присутність в Twitter має такі переваги:

- просування власного іміджу;
- налагодження контактів з іншими колегами-політиками і дипломатами;
- обмін думками і поглядами;
- вміння швидко реагувати на міжнародні події;
- спілкування з громадянами;
- вміння відстежувати настрої своїх підписників;
- реагувати на різні події.

Громадяни також мають можливість спілкуватися з правлячою елітою, і впливати на прийняття важливих державних політичних рішень. Однак, вплив Twitter на внутрішню і зовнішню політику держави не можна оцінити однозначно позитивно, адже існує перелік реальних загроз, з якими можуть зіткнутися як політична влада, так і громадяни будь-якої країни світу, а саме:

- використання Twitter для угруповання осіб з екстремістськими поглядами (мобілізація і організація етнічних конфліктів або терористичних актів);

- миттєве поширення сфальсифікованих повідомлень (таких, що дезінформують громадськість);

- різна інтерпретація повідомлень у Twitter, що часто призводить до виникнення конфліктних ситуацій;

- маніпулювання громадською думкою з метою вчинення тиску на владу або організацію різних виступів.

Зараз український дипломатичний Twitter активно розвивається. Поступово до мережі приєднуються політичні лідери, з'являються офіційні профілі державних структур (Кабінету Міністрів України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства оборони України і т.д.). Однак, брак досвіду у сфері Twitter-дипломатії нашої держави викликає певні труднощі, з якими стикаються українські дипломати і політики, в тому числі: поширена практика копірайтингу повідомлень з однієї соціальної мережі в іншу, низька активність політичної еліти, відсутність зарубіжної аудиторії серед передплатників. Ми вважаємо, що для успішного впровадження соціальної мережі Twitter на практиці українським

дипломатам необхідно розробити власні стратегії спілкування з громадськістю та колегами з інших країн, а також врахувати особливості міжнародного успішного дипломатичного дискурсу в рамках мережі Twitter.

Список використаних джерел:

1. Опанасюк О.І. Особливості сучасної публічної дипломатії. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Випуск 117. С. 238–243. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_117_63 (дата звернення: 27.11.2020).

2. Тищенко-Тишковець О.М. Публічна дипломатія у системі зовнішньої політики : *автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.03*. Київ, 2011. С. 20.

3. Балабанов К., Трофименко М. Публічна дипломатія як відповідь на виклики сучасності. *Україна дипломатична*. 2013. Випуск 14. С. 989–996. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2013_14_60 (дата звернення: 27.11.2020).

4. Ціватий В. Публічна дипломатія: традиції, тренди та виклики (досвід і пріоритети для України). *UA Foreign Affairs*. 2014. Вип. 6. С. 32–36.

5. Літра Л., Кононенко Ю. Твітер-дипломатія: як новітні технології можуть посилити міжнародні позиції України? *Institute of world policy*. 2013. № 1. С. 1–12.

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

АРКТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Панасенко Ганна Сергіївна,
доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат політичних наук, доцент,
panasenko@karazin.ua

Яндюк Аріна Ігорівна,
студентка 4 курсу групи УК-41
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
zieraelle@gmail.com

З підвищенням інтересу міжнародної спільноти до таких проблем, як кліматичні зміни, забезпечення сталого розвитку регіонів та зміцнення міжнародного партнерства, Європейський Союз усе більше звертає свою увагу на такий регіон, як Арктика. Для ЄС цей напрямок ведення зовнішньої політики є досить незвичайним, проте цілком виправданим: Арктика є важливим регіоном зі значним невикористаним потенціалом. Через це вона представляє інтерес не лише для європейських арктичних країн, якими є Швеція, Данія та Фінляндія, але й для усього Євросоюзу.

У липні 2015 року Європейською комісією було виділено три основних напрямки розвитку арктичної політики ЄС, а саме [1]:

1. Захист навколишнього середовища та кліматичні зміни.
2. Сталий розвиток.
3. Міжнародна співпраця.

Усі три пункти в комплексі відіграють важливу роль у формуванні Арктичної стратегії ЄС, основним інструментом якої є арктична дипломатія ЄС, що є сукупністю мирних заходів, таких, як: переговори, форуми, конференції тощо, направлених на досягнення певних мирних цілей у регіоні. Саме поняття «дипломатія» доцільно використовувати як протипагу нарощування силової присутності в регіоні великих арктичних гравців (насамперед Росії та США) та НАТО. Задля того, щоб запобігти перетворенню Арктики із зони

міжнародної співпраці на зону конфліктів, Європейських Союз максимально підтримує саме арктичну дипломатію та декларує виключно мирні цілі, що максимально підпорядковані основним цінностям Євросоюзу.

Головним питанням, вирішенню якого підпорядкована європейська арктична дипломатія, є саме кліматичне. Питання глобального потепління та підвищення рівня води є важливим для кожного регіону світу, проте саме Арктика потерпає від нього найбільше. Зростання середньорічної температури Арктики майже вдвічі вище за середньосвітовий показник, що спричиняє стабільне танення льодового покрыву та підвищення рівню води в Світовому океані.

Перша небезпека цього – пошкодження арктичної екосистеми суші. Оскільки температура та рівень води невпинно зростають, це порушує баланс екосистеми, що веде до вимирання ендемічних видів арктичної флори та фауни. Друга небезпека – пошкодження арктичної морської екосистеми. Оскільки танення льодовиків веде до зниження солоності води, це викликає значні міграції та мор риби, що може завдати значних збитків не лише екології, проте й економіці країн, для яких продукти рибальства є важливою традиційною статтею експорту. А це, в свою чергу, становить небезпеку для всієї міжнародної спільноти, бо якщо обсяг танення льодовиків продовжуватиме зростати в такому ж обсязі, через декілька десятиліть перед прибережними територіями стане загроза бути повністю затопленими та непридатними для життя.

Задля запобігання цьому Європейський Союз веде активну співпрацю з основними арктичними міжнародними організаціями, такими як Арктична Рада і Рада Баренцевого/Євроарктичного регіону. Проводяться численні форуми та конференції [2, 3, 6], направлені на максимальну підтримку та розвиток екологічної безпеки у регіоні. Так, за участю ЄС було реалізовано такі важливі екологічні проекти, як складання першого атласу північно-циркумполярних ґрунтів Арктики, створення наукової системи мережі Interact, яка включає 70 наземних польових баз, що займаються безперервним моніторингом, оцінкою та прогнозуванням екологічної ситуації Арктики тощо. ЄС постійно бере

участь і в наукових дослідженнях еволюції арктичного крижаного покрову та їх впливу на коливання рівню води у Світовому океані.

Варто зазначити, що у 2020 році ЄС став одним із найбільших вкладників у проблему дослідження Арктики: з 2002 року з бюджету ЄС було виділено понад 200 мільйонів євро без урахування індивідуальних внесків держав-членів Євросоюзу [5].

Ще одним питанням, яке безпосередньо стосується екологічної ситуації Арктики та представляє безпосередній інтерес ЄС, є судноплавство. З процесом танення льодовиків полегшується процес судноплавства через основний арктичний транспортний маршрут – Північний морський шлях. У весняно-літній період, коли морський простір не покритий льодом, цей шлях є потенційною гідною альтернативою традиційному морському шляху через Індійський океан. Його основна перевага полягає у тому, що він значно коротший за традиційний, а отже, дозволить знизити затрати на фрахт суден та собівартість перевезення товарів. Додатковою перевагою є те, що даний шлях оминає основні осередки піратства, Малаккську протоку та Червоне море, що дозволить зробити перевезення вантажів більш безпечною.

Окрім основного Північного морського шляху, що знаходиться у водах північніше Росії, також існує Північно-Західний коридор – ще один морський шлях, що пролягає територією Канади. Через умови вічної мерзлоти та ускладнену навігацію даний шлях використовується рідше, проте процес кліматичних змін дозволяє зробити цей шлях також активно судоходним. Він може стати альтернативою американському шляху через Панамський канал, який є досить застарілим у плані пропускної здатності. Це дозволить додатково запобігти простою вантажів у чергах для переходу через Панамський канал, що також зможе зробити перевезення дешевшими.

Можна помітити тенденцію, що з кліматичними змінами інтерес до Арктики як важливого транспортного пункту невпинно підвищується. Провідні держави світу намагаються тримати дане питання у фокусі аби не опинитися осторонь нових транспортних артерій світу. ЄС також має певну стратегію у цьому напрямку. Він зазначає [1], що комерційний флот, який контролюється державами-

членами ЄС, є одним з найбільших у світі, а промисловість ЄС має значний багатотомовий досвід у галузі судноплавства, суднобудування, супутникової навігації, пошуку та порятунку, а також розвитку портової інфраструктури. Це має значний потенціал для підтримки стабільного розвитку даних проектів, забезпечуючи при цьому високі екологічні стандарти, що дозволяє Євросоюзу максимально сприяти процесу модернізації світової транспортної системи з максимальним упором на екологічну безпеку.

Проте не лише екологічне питання знаходиться у фокусі зовнішньополітичної діяльності ЄС у Арктиці. Європейська частина Арктики є малорозвиненою в основному через брак фінансування та недостатність інвестицій. У цьому плані ЄС, відповідно до Інвестиційного плану для Європи, готовий інвестувати у Арктику певний обсяг коштів, а саме у такі галузі, як: інновації, розвиток інфраструктури, покращення якості транспортних зв'язків та ведення бізнесу [1].

Євросоюз максимально підтримує стратегію сталого розвитку регіону, а саме перетворення Арктики на комфортний для життя людей процвітаючий регіон. Так, ЄС забезпечує значний обсяг фінансування через різні ініціативи корінним народам та місцевому населенню. У період з 2007 по 2013 роки ЄС загалом було виділено 1,14 млрд євро без урахування співфінансування держав-членів ЄС для підтримки корінних народів Арктики. Загальне фінансування у цей період склало більше 2 млрд євро. Також протягом 2014-2020 років з Європейських структурних та інвестиційних фондів було інвестовано понад 1 млрд євро у такі стратегічні сфери, як дослідження та інновації, підтримка малого бізнесу та чиста енергетика [1].

Підтримка сталого розвитку Арктики напряму пов'язана з розширенням міжнародної співпраці. Арктика привертає до себе усе більше уваги міжнародної спільноти, бо даний регіон однозначно є перспективним. Наразі ЄС активно бере участь у таких важливих міжнародних форумах, як Арктична Рада, Північний вимір та Рада Баренцевого/Євроарктичного регіону. Ці форуми дозволяють координувати зусилля ЄС з іншими арктичними гравцями, що підтримують ідею стабільного розвитку Арктики [4]. Також це

дозволяє Євросоюзу співпрацювати не лише з арктичними, але і з неарктичними державами, такими як Китай, Японія, Сінгапур тощо у сфері наукових досліджень, що дозволяє консолідувати зусилля світової наукової спільноти у рамках вирішення питань Арктики.

Оскільки арктична політика Європейського Союзу безпосередньо впливає на ситуацію в регіоні, то ЄС буде продовжувати поглиблювати взаємодію з корінними народами Арктики та місцевими громадами, щоб забезпечити дотримання їх прав та забезпечення стабільного розвитку.

Арктика представляє значний інтерес для Європейського Союзу як один з найбільш перспективних та малоосвоєних регіонів світу. Можна сказати, що Арктика є «найбільшою інвестицією» Євросоюзу в майбутнє як у прямому, так і в переносному сенсі. Дійсно, на розвиток Арктики з фондів ЄС виділяється значне фінансування, що сприяє розвитку основних та найважливіших галузей для стабільного функціонування регіону – екології, транспорту, розвитку науки та бізнесу. Проте це також є й інвестицією у світове майбутнє, оскільки однією з пріоритетних галузей діяльності ЄС у Арктиці є боротьба зі змінами клімату. Ця проблема стосується кожної держави світу, і ЄС, як третій у світі регіон за обсягом викиду парникових газів, вносить свій вагомий вклад у екологічно чисте безпечне майбутнє.

Також інтерес ЄС до Арктики підтримується можливістю створення нових альтернативних морських шляхів, що у майбутньому може привести до перетягнення частини морського вантажообігу на північ та змінити сучасний торговий баланс. До цього питання значний інтерес проявляють також неарктичні азійські гравці, тому Євросоюз не може залишитися осторонь даного питання. У цьому плані розвиток Арктики є невід'ємною частиною модернізації світової торгівлі, і ЄС намагається також зробити свій вклад, оскільки має значний досвід у даній сфері.

Отже, арктична дипломатія ЄС – невід'ємна частина його зовнішньополітичного курсу. Вкладаючи зусилля в Арктику зараз, Європейський союз робить вагомий вклад у майбутнє регіону.

Список використаних джерел:

1. An Integrated EU policy for the Arctic. *European Commission Official Website*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_16_1540. (Last accessed: 18.11.2020).
2. Arctic station network boosts climate change research. *European Commission Official Website*. URL: https://ec.europa.eu/research/infocentre/article_en.cfm?artid=40557 (Last accessed: 18.11.2020).
3. Barents cooperation and its positive development – a showcase of constructive EU-Russia cooperation. Barents Euro-Arctic Cooperation. URL: <https://www.barentscooperation.org/news/%E2%80%9CBarents-cooperation-and-its-positive-development-%E2%80%93-a-showcase-of-constructive-EU-Russia-cooperation%E2%80%9D/uy2pdlxa/fd45457d-56c3-4502-8904-bb2dd44fd277> (Last accessed: 18.11.2020).
4. Barents: 25 years of successful cooperation. *The Government of Sweden*. URL: <https://www.government.se/articles/2018/06/barents-25-years-of-successful-cooperation/> (Last accessed: 18.11.2020).
5. The EU's new Arctic Communication. *The Arctic Institute*. URL: <https://www.thearcticinstitute.org/eu-new-arctic-communication-part-iii/> (Last accessed: 18.11.2020).
6. The European Union's (EU) 2016 Observer Activities Report. *Arctic Council Official Website*. URL: <https://oarchive.arctic-council.org/handle/11374/1867> (Last accessed: 18.11.2020).

МОЛОДІЖНІ ІНІЦІАТИВИ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

Прилуцька Дар'я Андріївна,
студентка 4 курсу групи УК-41 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
dariapril9@gmail.com

Дипломатія як діяльність щодо реалізації зовнішньої політики

держав вже давно вийшла за рамки круглих столів та кабінетів посадових осіб. Офіційні переговори на вищому рівні з політичних, економічних, соціальних, безпекових та інших питань неодмінно доповнюються заходами так званої «м'якої сили», яка передбачає просування національних інтересів за допомогою поширення знань щодо своєї культури та цінностей, створення позитивного та привабливого іміджу держави на міжнародній арені. У цьому контексті публічна дипломатія слугує інструментом застосування «м'якої сили», а молодіжні ініціативи – публічної дипломатії країни.

Дослідженню ролі публічної дипломатії в реалізації зовнішньої політики держави присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як: М. В. Процюк, Н. С. Иванова, О. П. Децик, М. Акоста, З. Шламка, Е. Стівенсон та ін. Однак аналіз літератури свідчить, що тема участі молоді в публічній дипломатії України досліджена недостатньо.

Актуальність дослідження молодіжних ініціатив як прояву публічної дипломатії України зумовлена зростанням можливостей для молоді в сфері міжнародної співпраці та представлення України на світовій арені.

Мета нашої роботи – дослідити можливості участі української молоді в реалізації публічної дипломатії. Об'єктом дослідження є молодіжні ініціативи, спрямовані на створення позитивного та привабливого іміджу держави на міжнародній арені.

Безсумнівно, що молодь грає вирішальну роль у визначенні та реалізації зовнішньополітичного курсу нашої країни (особливо сьогодні). Так, саме студенти першими вийшли на мирний протест, коли в листопаді 2013 р. раптово було зірвано підписання Угоди про асоціацію України з ЄС. Наша молодь засвідчила, що обирає європейський шлях розвитку України та засуджує дії тодішнього президента В. Януковича та голови уряду М. Азарова. Тверда позиція свідомої частини української молоді щодо необхідності дотримання євроінтеграційного курсу нашої держави мала великий вплив на подальше формування зовнішньої політики України після Революції Гідності.

Австралійська дослідниця Е. Стівенсон стверджує, що залучення молоді до сфери зовнішніх зносин є необхідною інвестицією в

майбутнє держави, що забезпечить успіх реалізації її зовнішньої політики, національних інтересів та захист суверенітету [3]. Участь української молоді в Революції Гідності є наглядним підтвердженням цієї тези.

Нинішній очільник Міністерства закордонних справ Д. Кулеба в 2015 р. висловив думку, що публічна дипломатія має стати зброєю України в умовах гібридної війни з Росією [8]. Дипломат зазначив, що публічна дипломатія покликана розказати світові про Україну, її успіхи в реформах, цінності свободи та справедливості, талановитих людей. У грудні того ж року було створено Управління публічної дипломатії при МЗС України, яке веде активну співпрацю з громадським сектором. Щодо молодіжних ініціатив українців у рамках публічної дипломатії, вони переважно мають децентралізований характер і реалізуються в різноманітних формах.

Успіх молодіжних ініціатив у реалізації публічної дипломатії зумовлений відкритістю молоді до змін, амбіційністю її представників та їх інтересом до глобальних тенденцій. Саме молодь може пропонувати інноваційні рішення складних проблем та ефективно доповнювати діяльність професійних дипломатів задля підвищення престижу своєї держави на міжнародній арені.

Варто звернути увагу на досвід інших держав у залученні молоді до реалізації публічної дипломатії в контексті європейських устремлень України. Так, у Польщі помітну роль у процесі євроінтеграції відіграли саме молодіжні громадські організації. Вони активно співпрацювали з державними структурами та органами ЄС, аби забезпечити співробітництво щодо вирішення національних проблем на шляху вступу до ЄС, розробки стратегії розвитку громадянського суспільства, а також проводити спільні консультації з питань євроінтеграції [5, с. 150]. Діяльність таких польських громадських організацій як «Вілла Деціус» та «Асоціація Інтеграції та Розвитку» отримала схвалення з боку європейських партнерів та здобула їхню підтримку в реалізації власних проєктів, спрямованих на поширення знань про ЄС та необхідність вступу держави до інтеграційного об'єднання. Громадські активісти значною мірою зумовили схвалення польським суспільством євроатлантичного курсу країни.

Польський приклад демонструє, що дипломатія «знизу вгору» може виявитися надзвичайно ефективною для успішної імплементації зовнішньополітичної доктрини держави.

Участь молоді у формуванні та реалізації зовнішньополітичного курсу України може відбуватися різними способами. Розглянемо деякі з них:

1) участь у міжнародних ініціативах, що передбачають представлення молоддю своєї країни на міжнародній арені. Серед них можна назвати:

- ініціатива «Посли європейської молоді», запроваджена Європейським Союзом у 2016 р. у рамках політики Східного партнерства. Вона передбачає участь молоді країн Східного партнерства у заходах ЄС, спрямованих на підвищення політичної грамотності населення країн-учасниць ініціативи. «Посли європейської молоді» – це платформа молодіжного нетворкінгу, яка охоплює весь європейський континент і дозволяє не лише ділитися зі співвітчизниками інформацією про ЄС, а й поширювати знання про Україну на широкій аудиторії з інших країн [6];

- проекти обміну «Еразмус+» – короточасні програми, що об'єднують молодь із кількох країн ЄС та Європейської політики сусідства з метою обміну знаннями, досвідом та отримання нових знань із певної тематики [2];

- всеукраїнська програма «Молодіжний делегат України до ООН» – має на меті активізувати участь української молоді в міжнародній політиці, ознайомити її з принципами роботи ООН у молодіжній сфері, а також сприяти розбудові діалогу між представниками молоді та урядом України [1].

2) Активне залучення до громадської діяльності, пов'язаної зі сферою міжнародних відносин, створення власних громадських ініціатив або участь в існуючих молодіжних організаціях. Серед них, зокрема, можна назвати такі:

- AIESEC – глобальна молодіжна організація, яка організовує міжнародні програми стажувань та заходи, пов'язані з розвитком лідерського потенціалу молоді. Участь у волонтерських програмах AIESEC дозволяє подорожувати за кордон у якості викладача, менеджера проектів чи соціального працівника. Основним

завданням програм AIESEC є налагодження міжкультурного діалогу, подолання соціальних проблем та розвиток лідерського потенціалу молоді [7];

- Національна Молодіжна Рада України – громадське об'єднання українських неурядових громадських організацій, визнане на міжнародному рівні, що має вплив на громадське та політичне життя України завдяки діалогу з державними органами. НМРУ включає в себе понад 160 молодіжних громадських організацій і являє собою потужний інструмент для просування національних інтересів України на світовому рівні [4].

Залучення молоді шляхом вищезазначених чи інших можливостей до участі в громадському житті країни покликане поживати процеси розвитку публічної дипломатії та активної участі молодих українських громадян до розробки та реалізації зовнішньополітичного курсу держави.

Таким чином, публічна дипломатія, як важлива та перспективна складова зовнішньої політики будь-якої держави, для України має особливе значення в контексті потреби в захисті суверенітету та підвищення статусу на міжнародній арені. Залучення молоді як найбільш свідомої та громадсько активної частини українського суспільства має стати одним із пріоритетів України в реалізації її зовнішньої політики, адже молодіжні ініціативи повинні стати рушійною силою публічної дипломатії нашої держави. Вони мають потенціал до налагодження ширших зв'язків із європейськими інституціями та, подібно до польського зразка, можуть поживати євроінтеграційні процеси.

Список використаних джерел:

1. About the Youth Delegate Programme. *Ukrainian Youth Delegate*. URL: http://uayouthdelegate.com/?page_id=588 (Last accessed: 29.11.2020).

2. Erasmus+ Youth exchanges. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/opportunities/individuals/young-people/youth-exchanges_en (Last accessed: 29.11.2020).

3. Stephenson E. Youth-led diplomacy: Big opportunity for big impact. *The Interpreter*. URL: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/youth-led-diplomacy-big-opportunity-big-impact> (Last accessed: 29.11.2020).

4. Місія Та Бачення, Стратегія. *Національна Молодіжна Рада України*. URL: <https://nycukraine.org/misiya-ta-bachennya-strategiya> (дата звернення: 29.11.2020).

6. Окуньовська, Ю. В. Діяльність громадських організацій Польщі у контексті її європейської інтеграції дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса. Вінниця, 2018. 236 с.

7. Посли європейської молоді в Україні. *EU Neighbours East*. URL: <https://www.euneighbours.eu/uk/east/stay-informed/cards/posli-evropeyskoi-molodi-v-ukraini> (дата звернення: 29.11.2020).

8. Про програму AIESEC. *AIESEC*. URL: <https://aiesec.ua/global-volunteer> (дата звернення: 29.11.2020).

9. Публічна дипломатія – нова зброя України в умовах гібридної війни. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/09/23/7038633> (дата звернення: 29.11.2020).

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЄС В РАМКАХ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Ращупкіна Дар'я Русланівна,

студентка 3-го курсу групи УМВ-32 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

daryarashchupkina@gmail.com

Актуальність даної теми обумовлена тим, що тероризм є одним із найсерйозніших викликів світової спільноти. Наразі ми частіше чуємо про те, що терористичні атаки відбуваються в різних куточках світу, ведеться статистика терористичних загроз та атак, приймаються відповідні превентивні заходи в рамках боротьби з тероризмом на універсальному рівні. Це справедливо і для країн-членів ЄС, через публічну дипломатію яких ми маємо можливість

дізнатися про їх досвід боротьби із тероризмом та застосувати його на вітчизняному просторі.

Автором терміну «публічна дипломатія» є Едмунд Галліон, який ввів його в науковий обіг в 1965 році [0]. Тоді фахівець визначив публічну дипломатію як діяльність, спрямовану на інформаційне забезпечення і зміну громадської думки в інших країнах в рамках спеціальних програм, що фінансуються державою. Кількома десятиліттями пізніше на початку 90-х років минулого століття ще один теоретик, Джозеф Най, окремо акцентуючи увагу на гуманітарній суті публічної дипломатії, виділяв 3 її функції:

1) повсякденна комунікація, яка призначена пояснити характер рішень у зовнішній політиці, розкрити їх гуманітарний сенс, а також їх взаємозв'язок з культурними та моральними цінностями;

2) стратегічна комунікація, згідно з якою організовується стратегічна інформаційна кампанія для популяризації пріоритетною лінії зовнішньої політики держави;

3) третя функція характеризує постійну співпрацю з впливовим людьми і групами через різні культурні та громадські канали та академічні установи [0, с. 89].

Публічна дипломатія включає в себе підготовку інформаційних матеріалів, в тому числі друкованої (журнали, книги), аудіо - (радіоголосу) і відеопродукції про країну і їх поширення за кордоном дипломатичними каналами і в глобальній мережі Інтернет [0, с. 112].

Таблиця 1

Статистика терористичних нападів в країнах-членах ЄС

Рік	Атаки	Арешти
2019	119	1004
2018	129	1056
2017	205	1219
2016	142	1002

Джерело: Складено за даними [0].

В цьому сенсі публічна дипломатія ЄС щодо боротьби з тероризмом є ефективною, адже вона представлена інформаційними та аналітичними матеріалами, а також статистикою. Слід зауважити, що Європа дуже часто піддається терористичним нападам (табл. 1).

Більша частина терористичних актів в ЄС на 2019 рік припадає на Францію - 7, Італію - 28 та Іспанію - 3. Хоча Великобританія вийшла з ЄС 31 січня 2020 року, однак вона включена до статистики 2019 року і тримає пальму першості за кількістю терористичних атак – 64 [0].

До видів терористичних актів, які практикуються в ЄС належать: джихад, сепаратистський тероризм, ліве крило та анархістський тероризм, правий тероризм та тероризм, вчинений одинаками.

Згідно зі статистикою Європолу, найбільш серйозною загрозою є джихадський тероризм. Незважаючи на те, що мала місце велика кількість терористичних атак, не пов'язаних з джихадизмом, останній становить найбільш радикальні форми терористичної діяльності, оскільки майже всі зареєстровані смертельні випадки і велика частина жертв були результатом терористичних атак джихадистів. Напади в Манчестері (з використанням вибухівки) і Барселоні (з використанням транспортних засобів) в 2017 році продемонстрували шкоду, яку бойовики-джихадисти можуть і бажають заподіяти громадянам ЄС, що підтверджується прийнятою ними інтерпретацією релігійних текстів. Терористи-джихадисти можуть очолюватися як Ісламським державою (далі - ІД), так і просто надихатися ідеологією і риторикою ІД. Було виявлено, що джихадистські терористи використовують різну зброю, включаючи холодну зброю, автоматичні гвинтівки, вибухові речовини і транспортні засоби, і будуть продовжувати це робити. Атаки джихадистів можуть бути як ретельно підготовленими, так і спонтанними. Терористи, які діють від імені ІД, довели свою здатність планувати складні атаки швидко і ефективно.

Що стосується правого тероризму, в звіті наголошується, що політики, громадські діячі, політичні партії та засоби масової інформації, які критично ставляться до правого екстремізму або виступають за міграційну політику, розглядаються як потенційні

цілі праворадикальної екстремістської агітації, враховуючи частоту фізичних нападів на них [0].

Анархісти і ліві екстремісти, з іншого боку, використовують мирні демонстрації для нападів на державну власність і співробітників правоохоронних органів, йдеться в доповіді [0].

До причин виникнення широкого кола терористичних рухів можна віднести наступне:

- загострення протиріч у політичній, економічній, соціальній, ідеологічній, етнонаціональній та правовій сферах;
- небажання окремих осіб, груп і організацій користуватися прийнятною для більшості суспільства системою устрою життя і прагнення отримати переваги шляхом насильства;
- використання терористичних методів окремими особами, організаціями для досягнення політичних, економічних і соціальних цілей;
- глобалізація світового простору та ефективне функціонування мережі Інтернет [0].

На нашу думку, існують три головні причини поширення тероризму в Європі. По-перше, діяльність етнонаціоналістичних та сепаратистських угруповань у Франції та Іспанії, та діяльність республіканських груп-дисидентів у Північній Ірландії. По-друге, міграційна політика ЄС, введення ефективних заходів щодо врегулювання якої може стати випереджаючими кроком в боротьбі з тероризмом. По-третє, швидке розповсюдження радикальної ідеології тероризму через транскордонні Інтернет мережі.

Наразі завдяки розвинутій Інтернет мережі тероризм став ще небезпечніше. Терористи використовують Інтернет для поширення екстремістської ідеології, пошуку фінансування, вербування виконавців та розміщення результатів терористичних актів. Викликам Інтернет тероризму покликана протистояти розвинута публічна дипломатія ЄС та Європолу, яка уособлена в широкій інформаційній кампанії в Інтернеті.

Наприклад, 23 листопада 2020 року довідкова Інтернет-служба ЄС провела свій другий настільний віртуальний захід під егідою Інтернет-форуму ЄС, який очолюється Європейською комісією.

Метою навчань було випробування добровільного механізму під керівництвом ЄС, який дозволяє скоординовано реагувати на транскордонне масове зловживання Інтернетом в контексті тероризму або насильницького екстремізму. Перші настільні вчення Інтернет-служби ЄС, проведені 11 вересня 2019 року, були першими такого роду з моменту оголошення Крайстчерчського призову до дій і привели до тіснішої співпраці між сторонами, які беруть участь в просуванні боротьби з тероризмом в Інтернеті.

Терористичні акти у Франції та Австрії в жовтні-листопаді 2020 року ще раз продемонстрували важливість припинення поширення терористичної і насильницької екстремістської пропаганди під час і після терористичних атак.

Настільні навчання є частиною більш широкого консультаційного процесу, за допомогою якого Інтернет-служба ЄС і держави-члени покращують свої оперативні заходи реагування на поширення пропаганди, пов'язаної з терористичними актами.

У навчаннях взяли участь держави-члени ЄС (Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словенія, Іспанія), третіх країн (Норвегія, Швейцарія, Великобританія) і Європейської комісії. Інтернет-служба ЄС планує розширити свої настільні вчення до 2021 року включивши в них більш широке коло учасників.

Отже, публічна дипломатія - це дії країни спрямовані на зміну громадської думки в інших країнах. Вона включає в себе підготовку інформаційних матеріалів, в тому числі друкованої (журнали, книги), аудіо - (радіоголосу) і відеопродукції про країну і їх поширення за кордоном дипломатичними каналами і в глобальній мережі Інтернет.

Країни-члени ЄС часто стикаються з атаками терористів, причинами чого служать сепаратистські рухи в Ірландії, Франції та Іспанії; велика кількість мігрантів, які є представниками радикальних течій ісламу; та ефективне використання терористськими угрупованнями мережі Інтернет для поширення екстремістської ідеології, пошуку фінансування, вербування виконавців та розміщення результатів терористичних актів. Публічна дипломатія

ЄС та Європолу покликана протистояти викликам тероризму в Інтернеті. Прикладом є організація навчань в рамках Інтернет-служби ЄС щодо реагування на поширення пропаганди, пов'язаної з терористичними актами. В 2020 році в цьому заході взяли участь країни-члени ЄС, Норвегія, Швейцарія, Великобританія та Європейська комісія. Коло учасників планують значно розширити вже у 2021 році.

Список використаних джерел:

1. Мухаметов Р.С. Роль публичной дипломатии в формировании международного имиджа. *Современная Россия и мир: альтернативы развития (Россия и Западная Европа: влияние образов стран на двусторонние отношения)*. 2010. №1. С. 111–116.

2. Най Дж. Гибкая власть. Новосибирск: Тренды, 2006. 224 с.

3. Сеидов В. Г. Значение публичной дипломатии в процессе реализации публичной политики. *Международные отношения*. 2017. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/znachenie-publichnoy-diplomatii-v-protsesse-realizatsii-publichnoy-politiki> (дата обращения: 29.11.2020).

4. Условия возникновения террористической угрозы и меры противодействия. MOS.RU. URL: <https://cao.mos.ru/countering-extremism/the-conditions-of-occurrence-of-the-terrorist-threat-and-countermeasures/> (дата обращения: 29.11.2020).

5. TE-SAT. Europol: website. URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report> (Last accessed: 29.11.2020).

Науковий керівник: Новікова Людмила Вікторівна, завідувач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, кандидат юридичних наук, доцент.

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК НОВАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Репіхов Ігор Вадимович,

студент 1-го курсу групи УМІ-12 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
dragonrigor@gmail.com

Якщо проаналізувати історію дипломатії, то її розвиток ніколи не стояв на місці. Починаючи з традиційної (взаємодія на рівні «уряд-уряд») вона поступово перетворюється в публічну (взаємодія на рівні «уряд-громадськість»), яка увійшла до дипломатичної практики на початку 21-го століття [4, с. 140]. «Цифрова дипломатія», чи «нова» публічна дипломатія виникає із розвитком сучасних інформаційних технологій, розвитком медіа та поширенням явища глобалізації; цей вид дипломатії – новітній спосіб впливати на міжнародну ситуацію та світову аудиторію шляхом використання медіа засобів (ЗМІ, соціальні мережі, тощо) [2, с. 123].

Метою нашого дослідження є визначення ролі цифрової дипломатії як одного з політичних інструментів сучасності. Завданням роботи є розгляд практичних аспектів застосування цифрової дипломатії; визначення її позитивних та негативних аспектів; а також акцентування уваги на специфіці такої її складової, як «твіпломатія», що стала особливим явищем у дипломатії сучасності.

Цифрову дипломатію ще визначають як один з інструментів реалізації концепції «м'якої сили», яка може поширювати національні інтереси держав та змінювати «інформаційні кордони» країни [1, с. 145–146]. Її актуальність полягає у значному впливі соціальних мереж та ЗМІ на населення кожної з країн, а також «перебудові» світових комунікацій на цифрові платформи.

Дослідниця Т. Сивак робить акцент на тому, що «diplomacy WEB 2.0» зосереджена на використанні Інтернету та соціальних мереж [3, с. 20]. Ми вважаємо, що можна дещо розширити «сферу впливу» цифрової дипломатії: фактично, використання будь-яких

комп'ютерних ресурсів вже охоплює розглянуте поняття (доречним буде приклад, що набув в умовах пандемії Covid-19 значного поширення – це проведення веб-конференцій за допомогою додатку Zoom).

Також очевидним є стрімке зростання ролі громадськості як ще одного актора публічної дипломатії – на інформаційному рівні кожен громадянин може висловити свою думку, яка є частиною поглядів суспільства, що безпосередньо впливають на формування подальшої зовнішньої політики представників країни на міжнародному рівні [4, с. 141–142].

Нині дипломатія переймає деякі прояви масової культури; акаунти політиків та їх медіа-діяльність впливають на формування іміджу держави, а зібрані «лайки» характеризують рівень симпатії до певного політичного лідера чи організації, що потім досить легко конвертується в реальні голоси на виборах [1, с. 146–147]. Так, у президента Франції Еммануїла Макрона – 2,2 мільйони підписників в соціальній мережі «Instagram», в канцлерки Німеччини Ангели Меркель – 1,5 мільйони, а у президента України Володимира Зеленського – 9,4 мільйони. Говорячи про В. Зеленського, варто згадати його політичного опонента на посаду президента України – Петра Порошенка, який не має такої медійної популярності: на акаунт колишнього президента України в «Інстаграмі» підписані лише 376 тисяч осіб, що здається не великою аудиторією, в порівнянні з аудиторією Зеленського. Таким чином, ми на практичному прикладі бачимо, як звичайна популярність стає ефективним інструментом для політика в наш час. Також, цифрова дипломатія може виступати як інструмент ефективної комунікації в довгостроковій перспективі й впровадження короткострокових політичних кампаній [2, с. 123]. Такий тип дипломатії формує сприятливі умови для зовнішньополітичної діяльності шляхом залучення масової аудиторії [4, с. 142].

Особливим явищем для публічної дипломатії стала твіпломатія. Це своєрідне поєднання елементів публічної дипломатії із засобами медіакомунікацій соціальної мережі «Твіттер». Процес стримання комунікаційних бар'єрів та спілкування очільників держави напряду із народом призвело до інтеграції дипломатії в медіа, а як наслідок –

виникло нове поняття – «твіпломат» [3, с. 20]. З цього можна зробити висновок, що сучасна дипломатія переходить до форми «віртуальної», або «ноосферної» [3, с. 20]. Ми можемо констатувати перехід всесвітньої спільноти до неополітики, де засоби ЗМІ відіграють ключову роль.

Розглянута система досить активно популяризує дипломатію, та робить її простішою для сприйняття населенням. З іншого боку, є «невидимі» загрози: фейки, пропаганда, кібертероризм тощо. В наш час держави все більше грошей вкладають у розвиток галузі кібербезпеки, бо кожен з ризиків може сильно коригувати діяльність тих чи інших акторів, а також впливати на подальші міжнародні відносини. Інновації у сфері обробки великих масивів даних мають велике значення для впровадження технологій протидії дезінформації, що спрямована на конкретну країну, чи світову спільноту в цілому [4, с. 143].

Використання сучасних технологій дозволяє більш ефективно реалізовувати цілі класичної дипломатії: зміцнювати вже наявні міжнародні стосунки між державами, покращувати імідж країни та розвивати державний брендинг, поширювати інтереси своєї держави на міжнародному рівні [2, с. 124]. Нині актуальним є також те, що впровадження нових методів комунікації дозволяє провідним дипломатам світу підтримувати двосторонні зв'язки з представниками інших країн в умовах пандемії на досить високому рівні. Проте, серед численних переваг цифрової дипломатії, існують також і недоліки. І найбільшим з них є можливість прямого втручання у внутрішню політику іншої країни [2, с. 126]. Існує загроза, що один з міжнародних акторів спробує приховати цінну інформацію; виникають ризики применшення чи збільшення важливості будь-якої події штучно (тобто, можлива ескалація конфлікту шляхом суб'єктивізації даних подій, що розглядаються певною країною), маніпулювання увагою населення та застосування цього у корисливих цілях країни/окремого політика.

Незважаючи на вищенаведені недоліки нової системи ведення дипломатії в наш час, цифрова дипломатія все одно залишається одним з провідних інструментів міжнародної комунікації. Дана парадигма не відходить від поняття «публічної дипломатії»; вона,

скоріше, доповнює його та робить міжнародні відносини більш «прозорішими». Наш світ повністю занурився в еру «комп'ютеризації», і сфера дипломатії не стала винятком з правил. Більше того, сучасні політики почали активно використовувати відкритість медіа у своїх власних цілях. Всі ці інновації роблять дипломатію легшою та доступнішою, але в той самий час постійно ускладнюють роботу дипломата, який нині повинен вміти переконати не тільки свого опонента, а й цілий світ, що уважно слідкує за ним...

Список використаних джерел:

1. Алешкина Н. С. Цифровая дипломатия»: новые инструменты «мягкой силы». *Государственная политика и управление в России: взгляд молодых ученых. Вестник Поволжского института управления.* Том 18. №1. 2018. С.143-150. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovaya-diplomatiya-novye-instrumenty-myagkoy-sily/viewer> (дата обращения: 26.11.2020)

2. Барышников Д. Н., Туленков А. Ю. «Цифровая дипломатия» и государственный суверенитет в эпоху глобализации. *Вестник СПбГУ.* Сер.6. Вып.4. 2012. С.121-128. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovaya-diplomatiya-i-gosudarstvennyy-suverenitet-v-epohu-globalizatsii/viewer> (дата обращения: 26.11.2020)

3. Мостова Д. Ю. Різновиди публічної дипломатії в публічному управлінні. *Держава та регіони.* Серія: Державне управління. № 1 (69). 2020. С.18-23. URL: http://www.pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2020/5.pdf (дата звернення: 28.11.2020)

4. Сегеда О. О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. *Політикус.* Випуск 3. 2020. с.139-147. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf (дата звернення: 26.11.2020)

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин,

міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

КІНО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Солових Віталій Павлович,

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
solovikhvp@gmail.com

Солових Євгенія Миколаївна,

кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
j.m.solovikh@karazin.ua

З того моменту, як на великому екрані з'явилися «картинки, що рухаються», інтерес до сфери кіно щороку лише набирає обертів. Поступово з'явилися такі поняття, як кіноіндустрія, кінопродюсери, кінорежисери та кінофестивалі. Виникає не лише конкуренція між виробниками кіно – акторами, продюсерами, режисерами, сценаристами та іншими професіоналами, що безпосередньо займаються виробництвом та поширенням кінопродукції, а й конкуренція між державами, які представляють свою кінопродукцію широкому колу глядачів. Яскравим прикладом цієї конкуренції є проведення міжнародних кінофестивалів. Найпрестижніші з них – «Венеціанський кінофестиваль», «Канський кінофестиваль», «Берлінський кінофестиваль», «Міжнародний кінофестиваль у Торонто», кінофестиваль «Санденс» та інші [1].

І хоча кінофестивалі бувають різними, проте, всіх їх об'єднує одне – любов до кіно. Адже кіно є одним із найпотужніших та найбільш дієвих інструментів у формуванні іміджу будь-якої

держави, бо несе в собі не лише мистецьке навантаження, а продовжує залишатись важливою складовою культурної дипломатії, виступає своєрідним «тандемом мистецтва і політики».

Варто зауважити, що провести дослідження всіх кінофестивалів досить складно, проте, ми вирішили зупинились на одному з них – Міжнародному Каннському кінофестивалі, який має одну із найдавніших історій (бере початок з 1946 року), збирає близько 200 тисяч професіоналів індустрії та любителів кіно, а події цього заходу знаходяться під пильним поглядами близько 4 тисячі журналістів, що за масштабом робить його другою медіаподією після Олімпійських ігор [1].

Метою нашого дослідження є з'ясування взаємозалежності між участю різних країн у номінаціях на Канському кінофестивалі та використання інструменту «м'яка сила» держав у міжнародних відносинах.

Завданням нашої роботи було розглянути різні країн світу, які брали участь у Каннському кінофестивалі протягом останніх десяти років (з 2010 по 2019-й рік) та з'ясувати, які країни найбільше разів представляли свої фільми у різних номінаціях та які країни були найбільше разів номіновані на головний приз фестивалю – «Золоту пальмову гілку», а також участь серед них України.

Таблиця 1

Розподіл держав, фільми яких були номінантами у Каннському кінофестивалі

Роки / Розпо діл місце	1 місце за кількістю поданих фільмів у різних номінаціях	2 місце за кількістю поданих фільмів у різних номінаціях	3 місце за кількістю поданих фільмів у різних номінаціях	Загальна кількість країн, які взяли участь
2010	Франція (9 фільмів)	Німеччина (2 фільми)	Бельгія, Італія, Іспанія (по 3 фільми кожна)	19 країн

2011	Франція (10 фільмів)	Італія (4 фільми)	США, Японія, Бельгія, Німеччина (по 2 фільм и кожна)	17 країн
2012	Франція (11 фільмів)	Німеччина, США (по 5 фільмів кожна)	Південна Корея, Нідерланди, Італія, Бельгія, Австрія (по 2 фільми кожна)	19 країн
2013	Франція (12 фільмів)	США (4 фільми)	Німеччина (3 фільми)	13 країн
2014	Франція (8 фільмів)	Канада (3 фільми)	Італія, США, Іспанія, Велика Британія, Німеччина (по 2 фільми кожна)	16 країн
2015	Франція (8 фільмів)	США, Велика Британія, Японія, Італія (по 2 фільми кожна)	Ірландія, Греція, Нідерланди, Данія, Угорщина, КНР, Норвегія (по 1 фільму кожна)	11 країн
2016	Франція (9 фільмів)	США (4 фільми)	Велика Британія, Румунія (по 2 фільми кожна)	17 країн
2017	Франція (9 фільмів)	Німеччина (6 фільмів)	США (5 фільмів)	17 країн
2018	Франція (10 фільмів)	Німеччина, Італія (по 3 фільми	США, Японія, РФ, Швейцарія	21 країна

		кожна)	(по 2 фільми кожна)	
2019	Франція (13 фільмів)	Німеччина, Бельгія (по 4 фільми кожна)	Велика Британія, Бразилія (по 2 фільми кожна)	15 країн

Джерело: складено автором.

Таким чином, у результаті проведеного нами аналізу участі різних країн у кінофестивалі у Каннах [3] було зроблено висновок, що протягом 2010-2019 років у Каннському кінофестивалі на різні номінації було висунуто фільми з 52 -х країн світу (враховувались як роботи, що представляли одну країну, так спільного виробництва, тобто декількох країн).

Слід відмітити, що протягом досліджуваного нами періоду – десяти років, лідером серед усіх країн, які брали участь та представляли свої фільми на розгляд журі, була Франція – країна-організатор цього легендарного кінематографічного кінофестивалю. Саме Франція не лише щороку протягом 2010-го – 2019-го років брала активну участь, але її фільми рекордну кількість – 99 разів – взяли участь у різних номінаціях. Це можна пояснити тим, що ця держава велике значення приділяє «м'якій силі», а кінофестиваль у місті Канни на базі Палацу фестивалів і конгресів на набережній Круазет є найкращим для цього інструментом та просування своїх національних інтересів.

На другому місці серед країн, які висували свої фільми у різних номінаціях протягом вищезазначеного періоду, були Німеччина та США. Крім 2015 року, Німеччина щороку була серед країн-номінантів, а США – кожного року. Цікаво, що кожна з цих держав представляли за цей період однакову кількість фільмів – 28. На третьому місці за кількістю фільмів, що були допущені до номінацій, віднесено Італію. Свої роботи вона не презентувала лише у 2017 та 2018 роках, але за всі інші роки – починаючи з 2010 по 2019 рік – на розгляд журі було винесено 19 робіт.

Що стосується інших країн, які активно представляли свою країну на Каннському кінофестивалі протягом досліджуваного періоду, то можна виділити Бельгію (15 фільмів); Великобританію (13 фільмів); Японію (12 фільмів); Іспанію (10 фільмів); Південну Корею (8 фільмів); Нідерланди, Данію (по 7 фільмів кожна); Канаду; Австрію (по 6 фільмів кожна). Слід відмітити, що одні із самих великих країн світу – РФ та КНР представили за десять років лише по п'ять фільмів. Такі країни, як Румунія, Бразилія, Мексика та Ірландія взяли участь у номінаціях по чотири рази; Фінляндія, Туреччина, Швейцарія та Швеція – по три. Найменшу увагу такому інструменту "м'якої сили", як кінофестиваль, приділяли такі країни як, Іран, Боснія і Герцеговина, а також країни Африканського континенту – Чад та Єгипет, які протягом 2010-2019 рр. представляли свої країни лише у двох номінаціях. Всі інші країни (їх було 24, серед яких і Україна), висувались у різні роки на номінації кінофестивалю лише по одному разу.

Що стосується нашої держави, то спільно з кіностудією Німеччини та Нідерландів було представлено фільм українського кінорежисера білоруського походження, режисера документального та ігрового кіно, сценариста Сергія Лозниці «Щастя моє». Цей фільм – результат плідної роботи спеціалістів різних країн: звук було записано в Нідерландах, за технічне оснащення кінокартини (плівку, камеру, освітлювальне обладнання тощо) відповідала Німеччина, а самі зйомки відбувались у Сумській і Чернігівській областях України. І хоча нагород на цьому кінофестивалі фільм не отримав, про нього писали різні світові ЗМІ, зокрема, такі, як "The New York Times" і якщо не враховувати думку деяких кінорежисерів з РФ (які назвали фільм антиросійським), то в цілому, ця робота отримала багато схвальних відгуків, а відомий американський кінокритик та письменник Майкл Аткинсон, у «The Village Voice» – американському щотижневнику, який висвітлює події культурного життя Нью-Йорку – схарактеризував цей фільм як одну із головних кінопровокацій року [4].

Україна брала участь у Каннському кінофестивалі неодноразово, зокрема, у 2014 р. українські кінематографісти в різних програмах кінофестивалю демонстрували відразу вісім фільмів. У виданні

«Дзеркало тижня. Україна», зазначалось, що «жодна держава ще не привозила на форум такої кількості робіт», проте, головний приз – «Золота пальмова гілка» за останні десять років, наша держава поки що не виборола. Цей приз виборювали тринадцять країн: Франція (5 разів); Німеччина (3 рази); Великобританія та Іспанія (по 2 рази); Тайланд, США, Німеччина, Іспанія, Австрія, Бельгія, Швеція, Данія, Японія, Південна Корея, Туреччина – по одному разу.

Таким чином, в результаті нашого дослідження, можемо зробити висновок, що Франція, яка з 1946 року є організатором цього легендарного кінофестивалю, приділяє важливе значення такому інструменту, як «м'яка сила», беручи найбільшу кількість разів у різних номінаціях, а також здобуваючи найбільшу кількість перемог серед інших країн світу. Україна, хоча і робить спроби щодо просування своїх фільмів та формування свого іміджу на міжнародній арені, проте ці спроби поки що не достатні.

Список використаних джерел:

1. RuslanRaiter. Категорія А: найкращі кінофестивалі світу 4 травня 2016. URL: <https://uamodna.com/articles/kategoriya-a-kraschi-kinofestyvali-svitu> (дата звернення: 28.11. 2020 р.)
2. Быкова А. Канни-2014: лауреати 67-го Каннского кинофестиваля. URL: <https://ru.hellomagazine.com/kino-i-televidenie/kino/3384-kanny-2014-laureaty-67-go-kannskogo-kinofestivalya.html> (дата звернення: 28.11. 2020 р.)
3. FESTIVAL DE CANNES. URL: <https://www.festival-cannes.com/fr/press/> (Last accessed: 03.11.2020).
4. Trucker's Bizarre Drive A. Movies. *Village Voice*. New York. P. 1. URL: <https://www.villagevoice.com/2011-09-28/film/a-trucker-s-bizarre-drive-chaos-at-every-turn-in-my-joy/> (Last accessed: 12.11.2020).

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стоян Тетяна Андріївна,
професор кафедри міжнародних та регіональних студій,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
доктор історичних наук, професор,
stoyan.ta@gmail.com

Богатирчук Катерина Олександрівна,
старший викладач кафедри міжнародних
та регіональних студій,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
кандидат історичних наук,
katyacych@gmail.com

Стійкою тенденцією сучасних міжнародних відносин є зростання як кількості, так і різноманітності суб'єктів, які беруть в них участь та впливають на їх стан. Вплив індивідів на формування міжнародного іміджу держави, на просування її зовнішньополітичних інтересів в епоху глобалізації та цифрових технологій стрімко посилюється. Завдяки Інтернету сьогодні ми спостерігаємо стрімкі зміни у всій міжнародній спільноті. Залучати різні соціальні мережі стало одним із каналів дипломатичного спілкування, що трансформувало практику дипломатії. Міністерства закордонних справ та посольства стали частиною численних соціальних мереж, в яких розповсюджується, збирається та аналізується інформація. Використання соціальних медіа дипломатами розблокувало спілкування між політиками та громадянами. Ці інструменти, особливо Facebook та Twitter, дозволяють дипломатичним місіям отримувати прямий доступ до своїх громадян як усередині, так і за їх межами. Це спілкування часто минає державні та медіа-фільтри, що потенційно дозволяє країнам ефективніше впливати на іноземну аудиторію та досягати дипломатичних цілей.

Актуальність даного дослідження впливає з популярності використання порівняно нового інструменту в міжнародних відносинах – цифрової дипломатії. Беручи до уваги затребуваність

соціальних мереж та Інтернету загалом у сфері дипломатичних відносин, питання цифрової дипломатії доволі активно досліджується як серед вітчизняних так і зарубіжних дослідників. Серед українських науковців питання цифрової дипломатії в своїх роботах розглядали такі дослідники, як І. Тихоненко, Н. Піпченко, І. Харечко, К. Середа, І. Габро, В. Степанова, М. Трофименко тощо. Вітчизняні дослідники переважно розкривають значення соціальних мереж як інструменту дипломатії, історію виникнення явища, варіанти назв та дефініцій з ним пов'язаних, а також основні цілі та напрями використання цифрової дипломатії. Серед іноземних науковців дане питання розробляють Ф.Хенсон, Н. Весткотт, Д. Вілсон, Р. Заоті та ін. Зарубіжні науковці більш ґрунтовно підходять до питання Інтернет дипломатії. Вони детально аналізують моделі та політику країн світу щодо використання Інтернету в рамках зовнішньополітичних цілей та інтересів.

Мета дослідження – проаналізувати досвід європейських країн із впровадження у практику міжнародних відносин одного із найбільш сучасних інструментів її реалізації – цифрової дипломатії.

Стрімкий розвиток Інтернету призвів до відчутних змін у форматі міжнародної політичної, крос-культурної комунікації. Актори міжнародних відносин, зокрема, всіх рівнів політики і працівники апарату зовнішньополітичних зносин, почали активно використовувати у своїй повсякденній практиці такий засіб спілкування як соціальні мережі. Безперечно першопроходьцями в цій сфері є США та країни Європейського Союзу. Проте й інші країни все більш активно долучаються до освоєння і впровадження у практику дипломатичної діяльності Інтернет-технологій. І можна стверджувати, що саме завдяки широкому застосуванню цих нових механізмів політики отримали додаткову потужну можливість впливати на громадську думку.

Процес активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу міжнародних відносин на сьогодні вкрай важливий. Переважна більшість громадян користуються соціальними мережами, де черпають всю необхідну для них інформацію. Молодь здебільшого слідує за політиками, за подіями у світі у соціальних мережах, залишаючи поза увагою і телевізійний

формат отримання такого роду інформації, і, тим паче, формат друкованих періодичних видань. Можливо одним з переломних моментів для визнання впливовості цифрової дипломатії в країнах ЄС стала так звана «Арабська весна» – подія, що змінила політичне життя багатьох країн, і яка увійшла у науковий дискурс як окреме змістовне поняття – Twitter // Facebook-революції. Враховуючі той факт, що саме молодь більше задіяна в різних соціальних мережах, де створюються медіа-події, блоги, підкасти, і т.ін., Європейська служба зовнішніх справ, що керує зовнішньою політикою Європейського Союзу, визнала зростаючу роль електронних ЗМІ. Було створено спеціальну сторінку в соціальних мережах та інформаційних інтернет-порталах, таких як Facebook та Twitter.

Європейський Союз використовує так звану цифрову дипломатію не тільки для того, щоб мати вплив на молоде покоління використовуючи соціальні мережі. Цей сучасний засіб реалізації цілей суб'єктів міжнародних відносин перш за все потрібен для налагодження ефективного міжнародного співробітництва та формування єдиної зовнішньої політики, яка координується спільною європейською дипломатичною службою [2].

Досвід реалізації цифрової дипломатії вже накопичили практично всі країни Європейської Співдружності. Він активно аналізується науковцями та практиками в галузі міжнародних відносин.

Так, дослідниця Тихоненко І. провела наукову розвідку щодо використання соціальних мереж дипломатичною службою Республіки Польща. Нею зазначено, що Міністерство закордонних справ Республіки Польща розпочало масштабну роботу в соціальних мережах. Зокрема, були створені офіційні профілі Міністерства на YouTube, Flickr та Twitter. Також польські дипломати та експерти міністерства закордонних справ почали вести власні блоги. Аналізуючи діяльність дипломатів в соціальних мережах, дослідниця стверджує, що дипломатична комунікація за допомогою нових медіа здійснюється на трьох рівнях – безпосередньо між дипломатами; між дипломатами і ЗМІ; між дипломатами і пересічними користувачами соціальних мереж [3, с. 58].

У дослідженні Піпченко Н. зазначається, що у межах Європейського Союзу інструменти цифрової дипломатії використовуються для підтримки політичних пріоритетів ЄС за допомогою послідовного та узгодженого розміщення офіційних заяв і прес-релізів; для розвитку економічних процесів через інформування громадян, обмін досвідом, взаємодію із зацікавленими сторонами; для зв'язку між співробітниками, які можуть використовувати соціальні медіа в особистих і професійних цілях, але згідно з чинним положенням про спілкування службового персоналу в інтернеті (Guidelines for all staff on the use of social media). З метою підтримки зовнішньополітичної діяльності за допомогою інструментів цифрової дипломатії Європейський Союз намагається застосовувати механізми узгодження та обміну інформацією щодо спільних загальноєвропейських інтересів, вироблення «спільної позиції» зі сприйняття та аналізу різних міжнародних подій, узгодження позицій національних урядів з європейською політичною поведінкою щодо визначення цілей та пріоритетів ЄС стосовно третіх країн [2].

Також на теренах ЄС активно проводять тренінги різної тематичної спрямованості – від теорії встановлення та оптимізації зв'язків з громадськістю та публічної дипломатії до практики використання цифрових інструментів в міжнародній діяльності та практичних прикладів цифрової агітації [1].

Отже, у зовнішній політиці країн-членів Європейського Союзу, у міжнародній діяльності його інституцій усе більша роль відводиться цифровій дипломатії. Сьогодні цей специфічний інструмент зовнішніх зносин вносить суттєві корективи у формат їх реалізації. Поступово основний вектор взаємодії зміщується з площини комунікації «дипломат-дипломат» на комунікацією «дипломат-громадянське суспільство». Соціальні медіа й Інтернет загалом є вагомим альтернативним традиційним ЗМІ у виробленні, поширенні, обміні та отриманні різної інформації. Сфера дипломатичних відносин не стала винятком, і соціальні мережі оптимізують та покращують звичний інструментарій дипломатичного апарату, роблять його гнучкішим і здатним оперативно реагувати на виклики часу та місця. Досвід країн Європейського Союзу підтверджує:

соціальні мережі можуть бути ефективним інноваційним засобом здійснення зовнішньополітичної діяльності, але тільки за умови використання його належним способом, зокрема, на засадах норм і принципів міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Посилення діяльності з цифрової дипломатії в країнах Західних Балкан та Східної Європи. URL: <https://www.cep.si/official-development-cooperation/enhancing-digital-diplomacy/> (дата звернення: 26.11.2020).
2. Піпченко Н. О. Цифрова дипломатія ЄС. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3861 (дата звернення: 26.11.2020).
3. Тихоненко І., Руднюк А. Використання соціальних мереж дипломатичною службою Республіки Польща. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/32554> (дата звернення: 26.11.2020).

ПРОТИДІЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19 В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Сургай Карина Павлівна,
студентка 2-го курсу групи 6.01.291.010.19.1
факультету консалтингу та міжнародного бізнесу,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
surgay126@gmail.com

Європейський Союз є пріоритетним партнером України. Стосунки між ними беруть відлік з того моменту офіційного визнання незалежності України. Наша держава є активним партнером ЄС, та потенційною країною на членство в Європейському Союзі. Амбітні ідеї та наміри проявляються в стратегічному курсі України, як приклад можемо навести Указ Президента України «Питання європейської та євроатлантичної інтеграції». Україна входить до країн Східного Партнерства з метою

оновлення угод про співробітництво та створення зон вільної торгівлі між європейським співтовариством та країнами-партнерами. З 2014 року діє угода про асоціацію з ЄС, що найбільш яскравим прикладом демонструє зміцнення економічних та політичних зв'язків у співпраці.

COVID-19 став несподіваним ударом практично для усього світу, з яким людство намагається поборотися і досі. Хвороба вдарила по всесвітній економіці, яка переросла в економічну кризу, проте безпосередньо вона завдала шкоди здоров'ю людей у великому масштабі. На сьогоднішній день більше 60 мільйонів людей хворіє, з-поміж яких близько 18 мільйонів захворілих в Європі [3].

Тож, наразі дипломатичні відносини між країнами почали ґрунтуватися більше на спільному вирішенні проблеми з пандемією та боротьбою з її наслідками, тому перевагу надають співпраці щодо коштів для боротьби з хворобою та продуктами/послугами саме для її подолання. Почалося усвідомлення країнами того факту, що лише разом при спільній взаємодії можна побороти всесвітню кризу та зменшити інфікування хворобою. Із розвитком ситуації змінюються пріоритети в транспортуванні продуктів та послуг.

Мета даної роботи полягає у характеристиці досвіду протидії пандемії COVID-19 в ЄС та визначення орієнтирів у цій сфері для України.

Європейський союз на початку пандемії розробив стратегію боротьби та подолання хвороби та спричиненої економічної кризи. Навесні перша хвиля захворювань пройшла через Європу, епіцентром подій була Італія, де фіксували 10-20 тисяч нових випадків захворювань. Також велику кількість інфікувань спостерігалася в Іспанії, Франції та Німеччині. Уряди європейських країн застосовують жорсткі методи карантинних обмежень з метою зменшення захворюваності на COVID-19. Країни-члени Євросоюзу дотримуються карантинних заходів в усіх сферах соціального життя громадян. У Данії, Італії, Греції та Кіпрі запровадили другий локдаун. Кіпр та Італія встановили комендантську годину, яка розпочинається о 22:30 та 22:00 відповідно. Кожна країна визначає обмеження згідно з особливостями розвитку ситуації особисто. Тому у Греції за наявності загальнонаціональних карантинних обмежень працюють

школи в звичному режимі, в той час як у Італії школи навчаються онлайн та скорочуються громадські транспортні засоби та переміщення людей по районах небажане, бо за це будуть покарання з боку контролюючих органів.

Європейський Союз виділив 2 364,3 мільярдів євро на боротьбу з COVID-19. Ці інвестиції будуть витрачені на подолання кризи, спричиненою пандемією, інвестиції в цифровий підхід та трьох-системний захист – для робітників, для підприємств та для країн-членів. 10 листопада 2020 року Європейський Парламент та Рада домовилися про затвердження даного пакету [1].

Європейський уряд у зв'язку з такою ситуацією закрити та обмежив в'їзд іноземних громадян третього світу. Тому ЄС розмежувала країни на «зелені» та «червоні зони». За таким принципом будуть визначати, яким країнам дозволено в'їзд, а яким заборонено. Наразі питання відкриття кордонів для відвідування є складним та неточним, необхідно постійно оновлювати та аналізувати інформацію.

Одним з найбільш дієвих способів подолання хвороби є вакцинація, й COVID-19 тому не виняток. Для зупинення масово інфікування людей з самого початку дослідники та фармацевтичні компанії розробляють вакцину й проводять дослідження на ефективність. Тож, Європейська Комісія заключила контракт з американською біотехнічною компанією «Moderna» на купівлю 160 мільйонів доз вакцин від коронавірусу [5].

Український уряд як і більшість інших країн світу на початку весни ввів повний локдаун на всій території країни. Це означало повне закриття всіх закладів громадського харчування, торгово-розважальних центрів, освітніх закладів тощо. Влітку правила та обмеження дії або заборон у період пандемії почалися вирішуватися та розглядатися за окремими регіонами або областями. Це так званий «адаптивний карантин», де вся країна була поділена на зони, починаючи від «червоної» та закінчуючи «зеленою» зонами дії карантинних обмежень. Оскільки кількість захворілих зрівнялася на всій території країни, то 11 листопада 2020 року Кабінет Міністрів України запровадили загальнодержавний карантин на всій території країни. Також через погіршення епідеміологічної ситуації було

введено «карантин вихідного дня», який мається на увазі обмеження всіх соціальних структур з метою зменшення інфікувань коронавірусом. Наразі український уряд розробляє план на новорічні свята з обмеженнями задля зменшення епідеміологічної ситуації.

Україна активно співпрацює з Євросоюзом у спільному протидії зі світовою пандемією. Це важливий аспект співпраці, адже пандемія внесла свої корективи. Європейська Комісія виділить 962 мільйони євро країнам-партнерам «Східного партнерства». У тому числі Україні передбачено 190 мільйонів євро у боротьбі з пандемією коронавірусу. Співпраця з ЄС продовжуються і в період пандемії [4].

У жовтні цього року відбувся саміт ЄС-Україна, де українську делегацію очолив Президент України Володимир Зеленський. У підсумку саміту лідери ЄС та України домовилися про спільні дії проти коронавірусу. На саміті було обговорено та зосереджено на доступності вакцини для українців. Тому в результаті саміту було запропоновано програму макрофінансової допомоги в розмірі 1,2 мільярда євро [2].

Досвід Європейського Союзу служить неабияким прикладом для України, адже рішучі та швидкі дії з боку уряду можуть допомогти завчасно зупинити поширення хвороби, а разом з тим – погіршення економічного та соціального життя в країні. Та як приклад для наслідування Україна може взяти до уваги те, що ЄС у період пандемії намагається підтримувати та покращувати економічні зв'язки з країнами та організаціями для стримування коронавірусу. До прикладу, була укладена угода з Китаєм про постачання медичних засобів до Європи.

На нашу думку, що найбільш позитивним досвідом Євросоюзу є те, як вони намагаються підтримувати усіх країн-учасниць та аналізувати інформацію про боротьбу з пандемією у кожній країні. Слід зазначити, що ЄС виробив діючу стратегію, щодо боротьби з COVID-19 і Україна може багато чому навчитися співпрацюючи та надаючи допомогу один-одному. Це пояснюється тим, що кожна область має свої особливості та показники, й тому їх потрібно брати до уваги, досліджувати це та співпрацювати безпосередньо з

кожною областю особисто. З такими спільними діями, ми маємо усі шанси на приборкання та якнайшвидшого подолання COVID-19.

Список використаних джерел:

1. COVID-19: the EU's response to the economic fallout. *European Council. Council of the European Union*: web-site. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus/covid-19-economy/#> (Last Accessed: 29.11.2020).

2. Саммит Украина–ЕС: о чем договорились стороны. *24 канал* : веб-сайт. URL: https://news.24tv.ua/ru/sammit-ukraina-es-o-chem-dogovorilis-storony-novosti-rossija_n1430224 (дата звернення: 29.11.2020).

3. COVID-19 CORONAVIEUS PANDEMIC. *Worldometer*: web-site. URL: <https://www.worldometers.info/coronavirus/#countries> (Last Accessed: 29.11.2020).

4. ЕС виділить Україні 190 млн євро на боротьбу з коронавірусом. *Радіо Свобода* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-es-dopomoga-koronavirus/30542440.html> (Дата звернення: 29.11.2020)

5. ЕС купить 160 млн доз американської вакцини Moderna. *Європейська правда* : веб-сайт. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2020/11/24/7116886/>

Науковий керівник: Доценко Олена Михайлівна, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу Харківського національного університету імені Семена Кузнеця, кандидат юридичних наук.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРУЗІЇ

Тимофєєва Катерина Русланівна,

студентка 1-го курсу групи УМІ-12 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
jimo.katya@gmail.com

Торосова Ліана Артемівна,

студентка 1-го курсу групи УМІ-12 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
lianatorosova11@gmail.com

Одним із різновидів сучасної дипломатії є культурна дипломатія. Вона формує позитивний імідж держави у світі, сприяє зміцненню міждержавних відносин, а також соціальному, культурному та економічному розвитку держави, шляхом поширення інформації про країну через проведення культурних і мистецьких заходів, популяризацію мистецтва, спадщини тощо. Культурна дипломатія держави повинна спиратись перш за все на культурні запити суспільства, йти в ногу із сучасними світовими тенденціями, а також брати участь у формуванні, осмисленні суспільного розвитку, продукуванні нових ідей. Відповідно до цього, на сьогодні є досить актуальним питання щодо вивчення культурної дипломатії окремих країн світу, що сприятиме розвитку даного виду діяльності України на міжнародній арені [3].

Важливо зазначити, що Грузія є прикладом країни, яка досягла дійсно великих результатів у розвитку культури за відносно короткий проміжок часу своєї незалежності. Її історія дуже схожа з українською, тому вважаємо, що можна спиратися на досвід цієї держави. Так, у XVIII-XIX ст. території сучасної Грузії входили до складу Російської імперії. У 1918 р. після Лютневої революції проголосили незалежність Грузинської демократичної республіки, в той час як в Україні проголосили Українську народну республіку. З 1922 року обидві країни входили до складу СРСР, після розпаду

якого в 1991 р. вони стали незалежними. Також актуальним фактом є те, що, як і Україна, Грузія зазнала втручання Росії у внутрішню політику країни, а саме поставку збройної сили під час озброєного конфлікту в Південній Осетії у 2008 р [8].

Отже, перебуваючи у складних економічних умовах, а саме: занепадаюча промисловість, низька продуктивність сільгосппродукції, негативний баланс зовнішньої торгівлі, влада Грузії зосередила свою увагу на розвитку культурної дипломатії, чим забезпечила прилив фінансів до країни завдяки туризму. Туристів з усього світу приваблюють чудові живописні ландшафти та краєвиди країни, гостинність грузинів, смачна національна кухня та особлива культура нації [7]. Важливо зауважити, що Україна так само має чим вразити туриста, бо багата на дива природи та славиться своєю культурною спадщиною.

Метою роботи є дослідження напрямків культурної дипломатії Грузії та виявлення прикладів, які можуть бути застосовані в Україні.

Відповідно до поставленої мети, нами було досліджено такі напрямки культурної дипломатії Грузії, як хореографія, співи, кіно та фестивалі.

Найкращим представником грузинської традиційної хореографії є ансамбль «Сухішвілі». Даний національний балет Грузії в 1945 році заснувало подружжя Іліко Сухішвілі та Ніно Рамішвілі. З перших днів існування ансамбль гастролював світом, вражаючи своїми танцями жителів Землі. Майже 100 мільйонів глядачів відвідали їхні виступи. Щорічно відбувається близько 300 вистав, де люди отримують яскраві запальні емоції. Ансамбль став єдиним танцювальним колективом, що встановив світовий рекорд занесений в книгу Гінесса – на знаменитій сцені «Ла Скала» в Мілані завіса піднімалася 14 разів. На виступі були присутні багато відомих людей, зокрема балетмейстер Серж Ліфар, кінозірки Сімона Синьйорі, Ів Монтан, Жан Марє, письменник Луї Арагон. Виступи ансамблю надихнули і відомих світових кутюр'є: у Франції в жіночу моду увійшли високі чоботи і хутряні шапки, а в колекції Ів Сен-Лорана з'явилися великі смугасті пояси з бантом. Енергетичний та емоційний катарсис, виникаючий під час виступу балету, справив

таке враження на королеву Великобританії, що вона особисто вручила золоту медаль Іліко Сухішвілі [5].

Вокально-інструментальний гурт «Acapella Saqartvelo» складається з професійних співаків знаменитих народних хорів Грузії. До репертуару групи входять пісні акапелла з різних регіонів країни. Слід зазначити, що грузинський багатоголосний спів визнано ЮНЕСКО шедевром світової поліфонії [1]. Під акомпанемент шестиструнної гітари і мелодійні програші скрипки, хор «Acapella Saqartvelo» виконує красиві грузинські поліфонічні романси, які стосуються ліричного міського фольклору. Яскравою ланкою в репертуарі колективу є різновид тбіліської народної творчості – кінтоурі.

Грузинське кіно відоме в усьому світі протягом майже 70 років. У 2001 році створено Державний центр кінематографії Грузії, який, починаючи з 2003 року, частково фінансує кілька фільмів на рік. У 2011 р. близько 70% від загального бюджету кіноцентру, що склав 2,4 млн. доларів, було витрачено на кіновиробництво. Крім виробництва, центр займається дистрибуцією і просуванням національного кінематографа за кордоном [2].

Найбільш помітні фільми останніх років – «Вуличні дні / Прогуляники» Левана Когуашвілі, «Інший берег» Георгія Овашвілі. Фільм Левана Закарейшвілі «Тбілісі-Тбілісі» завоював кілька призів, у тому числі став володарем кінопремії «Ніка». Деякі кінострічки грузинських режисерів були зняті за підтримки режисерів з Франції, Російської Федерації, США тощо.

Задля пропаганди та реклами грузинського кіно, була створена низка міжнародних кінофестивалей. Так, Тбіліський міжнародний кінофестиваль був заснований у 2000 році. Перші два роки він проводився в рамках «Сачукар», який опинився під загрозою закриття в 2002 р., тож кілька соратників (Гага Чхеїдзе, Ніно Анжапарідзе, Лаша Бакрадзе, Давіт Бухрідзе, Бесік Данелія тощо) заснували кіноцентр "Прометей" та започаткували Тбіліський міжнародний кінофестиваль, який був спонсорований Грузинським національним кіноцентром мерією Тбілісі та Міністерством культури. Основна мета кінофестивалю – ознайомити глядачів з новими творами світової та грузинської кінематографії, високою

художньою цінністю, новими тенденціями у кіно та сприяти розвитку кіноіндустрії. Професійні зустрічі, майстер-класи, ретроспективи, що проводяться щорічно в рамках фестивалю, стимулюють молодих кінематографістів розвивати свої таланти та творче бачення. За час свого існування фестиваль набув великого значення на міжнародному рівні.

Фестиваль студентського кіно «Амірані» започатковано 1978 року. Тоді він вважався «найвільнішим» фестивалем в кінематографічних колах Радянського Союзу. У різні роки членами його журі були такі відомі режисери, як Отар Іоселіані, Резо Есадзе, Леонід Гайдай та інші. З розпадом СРСР фестиваль був припинений, але 2007 р. Грузинський державний університет театру і кіно Шота Руставелі відновив Міжнародний фестиваль студентського кіно і проводить його щороку. Метою заходу є популяризація студентських фільмів та їх авторів, встановлення міжнародних зв'язків і, як результат, створення перспективи співпраці [9].

Окрім кіно, влада Грузії звертає увагу і на розвиток сучасної культури й музики, що представлені на різноманітних фестивалях. Наприклад, Міжнародний Фестиваль-Конкурс "Кубок Кавказа" відбувається на сцені культурного центру м. Тбілісі і створений для дітей, підлітків та молоді задля творчого спілкування. Програма фестивалю складається з виступів, круглих столів, церемонії нагородження та екскурсійних турів з метою ознайомлення з культурно-історичною спадщиною країни [4].

Tbilisi Jazz Festival збирає легенд імпровізаційної музики на кращих сценах грузинської столиці і вже багато років входить до числа найбільших музичних фестивалів Кавказького регіону. Його історія почалася в 1978 році, коли захід носив горде ім'я «Всесоюзний джаз фестиваль» і був найбільшим на території Радянського Союзу. У незалежній Грузії свято джазу відновило свою діяльність вже з 2000 року. Під брендом головного джаз-фестивалю Грузії в різні роки відзначилися такі міжнародні зірки, як Дайана Кролл, Еріка Баду, Сонні Еморі, групи Fourplay, Chick Corea Trio і Charles Lloyd New Quartet [6].

Також щорічно проводяться фестивалі Тбілісоба, Ртвелі тощо.

Отже, дослідження напрямків культурної дипломатії Грузії та виявлення прикладів, які можуть бути застосовані в Україні показало, що хоча Грузія є доволі маленькою країною з населенням близько 4 мільйонів людей, її культура всесвітньо відома. Влада даної країни сприяє розвитку її культурної дипломатії та покращенню іміджу держави, що, в результаті, забезпечує приплив туристів. Ми, українці, можемо діяти за прикладом Грузії, зокрема зосередити увагу на проведенні різноманітних міжнародних фестивалів, підтримувати талановитих людей та колективи, а також, найважливіше – шанувати та зберігати власну культуру. У нас є всі можливості стати країною привабливою для туризму, треба тільки докласти зусиль.

Список використаних джерел:

1. Ансамбль грузинского многоголосия «Acapella Saqartvelo». URL: http://nochvsobore.ru/ispolniteli_20171227134526.html (дата звернення: 28.11.2020).

2. Господдержка кинематографа в СНГ. URL: <https://mrm.ua/ru/article/3> (дата звернення: 28.11.2020).

3. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. *Політичні Науки*. 2017. № 1. С. 25-30.

4. Международный Фестиваль-Конкурс «Кубок Кавказа» 2020. URL: <https://eaff.eu/ru/festivals/774-2290-x-international-festival-competition-caucasus-cup-2020> (дата звернення: 28.11.2020).

5. Сухішвілі. Про Ансамбль. URL: <https://sukhishvili.net/uk/about-us> (дата звернення: 28.11.2020).

6. Тбилисский джазовый фестиваль. URL: <https://travelcalendar.ru/tbilisskiy-dzhazovyy-festival/> (дата звернення: 28.11.2020).

7. Чим приваблює туристів Грузія? URL: <http://svitmandr.com.ua/%d1%87%d0%b8%d0%bc-%d0%bf%d1%80%d0%b8%d0%b2%d0%b0%d0%b1%d0%bb%d1%8e%d1%94-%d1%82%d1%83%d1%80%d0%b8%d1%81%d1%82%d1%96%d0%b2->

[%d0%b3%d1%80%d1%83%d0%b7%d1%96%d1%8f/](#) (дата звернення: 28.11.2020).

8. Ясь О. В. Грузія (Сакартвело) Енциклопедія історії України у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Інститут історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2004. Т. 2. Г-Д. 688 с. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Gruziya (дата звернення: 28.11.2020)

9. Georgian International film festival. URL: <http://www.gnfc.ge/geo/festivalArchive> (Last accessed: 28.11.2020).

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

СТРАХУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ КРЕДИТІВ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Файєр Олена Анатоліївна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук,
elena.faiier@karazin.ua

Економічна дипломатія – система інструментів здійснення зовнішньоекономічної політики, за допомогою різноманітних методів та орієнтується на національні економічні інтереси [4, с. 5].

Механізми державної підтримки зовнішньоекономічної діяльності, а отже і забезпечення та захисту національних економічних інтересів знаходяться в предметному полі економічної дипломатії.

Серед основних фінансових механізмів захисту національних економічних інтересів можна виділити:

- розвиток торгового фінансування;
- податкове регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- видача субсидій;
- забезпечення державними гарантіями;
- фінансування експортних операцій;
- експортне кредитування;
- страхування експортних кредитів;
- інші фінансові інструменти.

Розглянемо один з таких фінансових механізмів – страхування експортних кредитів.

Згідно Закону України «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту» № 1792-VIII від 20.12.2016 року, страхування експортних кредитів – це страхування відповідальності позичальника (українського експортера, іноземного покупця або банку іноземного покупця) перед банком-кредитором, пов'язаної з невиконанням умов кредитного договору [2].

Необхідність виокремлення страхування експортних кредитів викликана розвитком експортного потенціалу держави, де держава бере на себе зобов'язання покрити і компенсувати за необхідності в певному розмірі збитки, які можуть виникнути за кредитними операціями. Виникає питання, які страхові ризики покриваються таким видом страхування?

На наш погляд за договором страхування експортних кредитів слід виділити наступні вірогідні страхові ризики:

- підвищення вартості товару в період виготовлення;
- несприятливі зміни валютних курсів;
- відмова від платежу або прийняття товару покупцем;
- несплата боргу в обумовлений термін;
- неплатоспроможність позичальника;
- неможливість виконання іноземним позичальником своїх зобов'язань в результаті війни, революції, націоналізації, конфіскації, введення валютних обмежень, мораторію.

При настанні страхового випадку кредиторю виплачується страхове відшкодування.

У світовій практиці страхування експортних кредитів є одним із засобів експортного виробництва і розширення експорту, який відповідає нормам СОТ і використовується всіма країнами ОЕСР. У деяких європейських країнах функції страхування покладено на приватні страхові компанії, які здійснюють ці операції за рахунок наданих державою коштів [3].

На національному рівні в Україні створене ПрАТ «Експортно-кредитне агентство» згідно з вимогами Закону України «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту» № 1792-VIII від 20.12.2016 року і предметом його діяльності є страхування від комерційних та некомерційних ризиків, перестраховання та надання гарантій [1, 2].

Створення системи страхування експортних кредитів в Україні безумовно сприятиме забезпеченню стабільності експорту товарів українських виробників, підвищенню конкурентоспроможності національних товарів на світових ринках і в міжнародних тендерах; інтеграції України в світову систему кредитно-інформаційного обміну. Тобто, страхування експортних кредитів є дієвим сучасним фінансовим інструментом економічної дипломатії щодо державної підтримки національного бізнесу на зовнішніх ринках.

Список використаних джерел:

1. Приватне акціонерне товариство «Експортно-кредитне агентство». URL: <https://www.eca.gov.ua/> (дата звернення: 26.11.2020).

2. Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту»: Закон України від 20.12.2016 р. № 1792-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 4. Ст. 43.

3. Ткаченко К. Страхование экспортных кредитов: международный опыт. URL:

<https://forinsurer.com/public/11/07/05/4364> (дата звернення: 26.11.2020).

4. Райнхардт Р. Наука об экономической дипломатии: от страхования экспортных кредитов к национальным экономическим интересам. *Страховое право*. 2020. № 1(86). С. 3–11.

ДІАЛОГ КУЛЬТУР: УКРАЇНА – ЄВРОПА КРИЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ

Філатова Ольга Євгеніївна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат історичних наук,
olga.e.filatova@karazin.ua

Українська держава як суверенний і повноправний актор на міжнародній арені виступає зовсім недавно, що обумовлює виразні тенденції в українському суспільстві до самовизначення в геополітичному та культурному світовому просторі.

Це підтверджує задекларовану концепцію зовнішньої політики суверенної України, яка спрямована на зміцнення миру і стабільності у світі через захист національних інтересів і власної безпеки. Зовнішньополітична діяльність держави спирається на засади міжнародного права, як то повагу до суверенітету, рівноправність, невтручання у внутрішні справи одне одного, визнання територіальної цілісності та непорушності існуючих кордонів, а також на концепцію розвитку широкомасштабного співробітництва [6, с. 3].

Саме співробітництво та інтеграція в міжнародні організації є ключовим і найбільш обговорюваним питанням на шляху до вирішення майбутньої моделі української державності. Основними векторами зовнішньополітичної стратегії України [2] є розвиток та зміцнення відносин, з подальшою інтеграцією в Європейський Союз і НАТО. Питання дипломатичних відносин України і ЄС наразі є

ранжованим, широко обговорюваним не лише у владних, наукових колах але і в суспільстві загалом. Тому актуальним є розгляд даного процесу крізь призму досвіду історичного процесу, міжкультурного діалогу в глобалізованому і полікультурному світі.

Історія України від періоду створення Русі до проголошення незалежної держави в ХХ ст. чітко демонструє наявність і необхідність вибору між Заходом і Сходом, між католицизмом і православ'ям, між демократією і авторитаризмом. Пояснення наявності такого феномену є предметом вивчення дослідників різних галузей, від істориків до релігієзнавців. Єдиний спільний знаменник цих досліджень геополітичне становище української держави – в пограничній зоні між принципово різних культур, різних державотворчих традицій сформованих внаслідок тривалого історичного процесу. Наразі частина дослідників стверджує що Україна є повноцінно європейська держава, котра сформувалась під впливом західноєвропейської культури, частина – відносить її до східної православної культурної традиції. Висловлюється і твердження про симбіоз західної та східної цивілізаційних моделей в процесі становлення української державності і культури[4, с. 7].

Відповідь на це питання є ключем до розуміння сучасного становища української національної держави на міжнародній арені та можливих шляхів розвитку в умовах глобалізації. Тож цілком логічним є розгляд українського євразійства і діалогу культур крізь призму історичного процесу. Наразі загальноприйнятою, з точки зору суспільної думки, є твердження про формування євроінтеграційного вектору зовнішньої політики в 90-х роках ХХ ст., як елемент зовнішньополітичної стратегії молодій Українській держави [2].

Та справедливо буде зазначити, що процес дипломатичного діалогу між українськими землями і Європою має глибші корені. Беручи до уваги довготривалий процес творення української державності та формування української нації, елементи дипломатичного і міжкультурного діалогу Україна–Європа щонайменше відносяться до часу існування ранньофеодальної східнослов'янської держави з центром у Києві. Саме в цей період започатковано основи дипломатії і договірних відносин, як основи

міжнародного буття. Згодом намічено основні вектори зовнішньої політики, які з розбудовою і зміцненням Руської держави мають чіткий європейський напрям. Зовнішня політика Галицько-Волинської держави, утвореної на уламках Русі має абсолютно чіткий європейський (навіть євроінтеграційний) вектор [5, с. 51-95].

Дипломатична традиція, разом із державотворчою, переривається із входженням руських земель в склад Великого князівства Литовського і Королівства Польського. Проте процес міжкультурного діалогу, звісно не в сучасному його розумінні як відкритого, заснованого на повазі обміні поглядами між індивідами різного етнічного та релігійного походження [7, с. 9-10], продовжується, сприяє розвитку і становленню української нації в лоні європейської культурної традиції.

Відновлення державотворчих традицій в період Визвольної війни та існування Гетьманщини сприяють активній зовнішньополітичній діяльності, багатовекторній за характером на початковому етапі і чітко «проєвропейській» на завершальному. В XVIII – XIX ст. українські землі поділені між різними державами, представникам полярно відмінних культурних традицій (європейського католицького заходу і православного сходу). Відсутність власної державності в означений період не перериває, а переносить державотворчу традицію в площину теоретичну, що стає елементом завершального етапу творення української нації як такої [1, с. 98-99].

В першій половині XX ст. українська ідея відходить від площини теоретичної, підштовхувана світовою війною і революційними подіями 1917-1918 років, знаходить своє практичне застосування у встановленні української національної держави. В ході національно-визвольних змагань 1917-1921 років українська держава, як в форматі УНР так і Української держави П. Скоропадського [3, с. 10-124], нагромаджуючи дипломатичний досвід та обстоюючи інтереси українства активно розвиває європейський вектор зовнішньої політики. З включенням українських територій в склад Радянського Союзу переривається національна державотворча традиція вибудована в симбіозі та діалозі з європейським культурним простором. Лише зі здобуттям національного суверенітету в 1991 р.

Українська держава як суб'єкт міжнародного права отримує змогу вибудовувати власну зовнішню політику орієнтуючись на багатий історичний досвід, власну ментальність та культурні особливості.

Підсумовуючи, зауважимо що процес становлення українського етносу з подальшою розбудовою національної держави відбувався в тісному контакті з західною і східною культурними моделями. Досі, в сучасній історіографії дискусійним лишається питання особливостей впливу обох культурних моделей на формування української нації, її державотворчих і культурних традицій. Незаперечним лишається лише розуміння геополітичного становища України між Європою і Азією, як негативного фактору її минулого і теперішнього. В умовах сучасних глобалізаційних процесів вивчення історичного досвіду міжкультурного і дипломатичного діалогу України і Європи є ключовою позицією для досягнення потенціалу нашої держави в процесі європейської інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ, 2001. 272 с.

2. Історія відносин Україна – ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/vidnosini-ukrayina-yes/istoriya-vidnosin-ukrayina-yes> (дата звернення: 28.11.2020).

3. Калініченко В.В., Рибалка І.К. Історія України. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. Частина III: 1917-2003 рр. 628 с.

4. Паславський І. В. Між Сходом і Заходом. Нариси з культурно-політичної історії української церкви. Львів: Видавниче підприємство «Стрім», 1994. 144 с.

5. Рибалка І. К. Історія України / підруч. для студ. іст. ф-тів вищ. навч. закл. Харків: Основа, 1995. Ч.1.: Від найдавніших часів до кінця XVIII століття. 445 с.

6. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с.

7. White Paper on Intercultural Dialogue „Living Together as Equals in Dignity”. Strasbourg, 2008. 61 p.

БРЕХНЯ В КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ: ВИКЛИК ПЕРЕД «НОВОЮ ДИПЛОМАТІЄЮ»

Хижняк Лариса Михайлівна,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор соціологічних наук, професор,
I.Khyzhniak@karazin.ua

Хижняк Олександр Володимирович,
начальник управління міжнародних відносин,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор соціологічних наук, доцент,
o.khyzhniak@karazin.ua

Використання брехні у традиційній дипломатії має свою історію, а спроби як її виправдання, так і засудження містяться в працях Н. Макіавеллі, Х. Аренд та ін. й активно дискутуються. Наразі дипломатичний комунікативний простір значно розширився завдяки новим каналам міжнародної комунікації та різноманітних форм дипломатії, зокрема, таких як дипломатія публічна, народна, культурна, молодіжна, наукова та ін. Не всі форми дипломатії є офіційними й захищеними міжнародними правовими нормами, однак поширення брехні в умовах розмаїття каналів комунікації та нових форм дипломатії ускладнюється. Адже будь-яку інформацію можна або заперечити, або ж підтвердити з різних джерел (як офіційних, так і неофіційних). Дихотомія "правда – брехня" в сучасній дипломатії залишається проблематичною. Моральний вимір демократії включає пошуки відповідей на питання: Яке місце займає брехня в дипломатичному комунікативному просторі? Чи відповідає сучасним демократичним цінностям використання брехні в дипломатичній діяльності? Які існують небезпеки публічної брехні в міжнародному спілкуванні? Як впливає на культуру міжнародного спілкування тенденція зближення простору правди і простору брехні внаслідок руйнування монологічності правди (наприклад, поява фейків, постправди)?

О. Аронсон так пояснює існування в сучасному суспільстві брехні й хибних уявлень: "З одного боку, масове суспільство наповнене стереотипами, образами безперервно діючої нерелексивної повсякденності, до якої причетний кожен, а з іншого – всі ці образи, будучи пред'явлені, створюють відчуття тотальної фальші, симуляції, обману. Проблема полягає в тому, що слово «хибне» ціннісно забарвлене. Будучи використано в різних областях, воно охоплює спектр негативних значень від помилок і проступків до обману і злочину" [1, с.11].

"Нова дипломатія" переосмислює ставлення до соціального обміну брехнею, поширеного у минулому. "У дипломатії, як у сфері професійної діяльності, негласний обмін брехнею є інституційним правилом" [4, с. 22]. У дипломатії, як зазначають науковці, замість переконання часто використовується брехня, обсяги якої значно зростають в періоди криз, політичної турбулентності, загострення міжнародної ситуації [2]. Ця тенденція зберігається навіть тоді, коли "обов'язковим атрибутом міжнародних відносин стає громадська або публічна дипломатія як комунікації із закордонною аудиторією з використанням технологій інформаційного впливу" [3, с. 124.]. Дипломати як представники держав наразі не єдині актори міжнародних відносин і світової політики. У міжнародному комунікативному просторі активно взаємодіють із внутрішньою та зовнішньою аудиторією недержавні актори світової політики, до яких відносяться, зокрема, засоби масової інформації. І світова медіасистема, і дипломатія в умовах цифровізації сучасного суспільства та його окремих сфер мають можливість в інтерактивному режимі комунікувати з різними аудиторіями і не допускати поширення хибної інформації навіть в сучасних інформаційних і мережевих війнах. Цифрова дипломатія, за визначенням І. Сурми, є "застосуванням соціальних мереж в дипломатичній практиці" [5, с. 30]. Цифровізація дипломатичної діяльності ще більше ускладнює процес ідентифікації брехні. Однак поширюється усвідомлення того, що брехня може звести нанівець нові можливості для проведення політики "м'якої сили" [2].

Актуальним є пошук методів ідентифікації брехні як хибної інформації і підвищення стійкості суспільства до дезінформації та її

різновиду – брехні, що поширюється у вигляді фальсифікованих повідомлень, заперечення фактів, погроз з метою провокації, одержання вигідних умов під час переговорів тощо.

Джон Миршаймер запропонував розгорнуту класифікацію публічної брехні в політиці, яку можна застосовувати і для вивчення брехні в дипломатичному комунікативному просторі, де вона знаходить досить широке застосування: 1) для введення в оману урядів інших країн, з *тим, щоб отримати переваги*; 2) для нагнітання страху перед реальною чи уявною загрозою (*часто політики не здатні раціонально переконати публіку в існуванні загрози, а тому вдаються до нагнітання страху «для їхньої власної користі»*); 3) як «стратегічне прикриття»; 4) як «національна міфотворчість»; 5) як «ліберальна» або «вільна від традиційних цінностей» брехня [7]. Науковець вважає, що найбільш небезпечні такі види брехні: нагнітання страху; «стратегічні прикриття». Наведемо деякі оцінки ролі публічної брехні в міжнародному спілкуванні (за Джоном Миршаймером): неоднозначність корисності брехні на міжнародній арені (захист державами своїх національних інтересів за допомогою хибної інформації досить ризикований, потребує певних витрат і може негативно позначитися на міждержавних відносинах); непрогнозованість ефектів, наслідків брехні, висока ймовірність одержати неочікуваний результат; небезпека брехні по відношенню до розвитку демократії й можливості катастрофічного розвитку міжнародних подій при збільшенні або зменшенні за допомогою хибної інформації реальних загроз [7, р. 25].

Стен Уолтерс запропонував досить універсальну методику визначення публічної брехні, яку можна застосовувати для дослідження цього явища в дипломатичній комунікації: "1. З'ясування звичних стандартів поведінки комунікантів. 2. Спостереження та відстеження поведінкових відхилень в комунікації від норми. 3. Цілісне сприйняття мови, міміки, жестів і пошук багатфакторних відхилень. 4. Виявлення особливих реакцій на питання, що цікавить, яке повторюване в різних формах. 5. Подолання особистих упереджень і стереотипів щодо опонента в

комунікації. 6. Мінімізація власного впливу на учасника комунікації" [6, с. 60–84].

У міру того, як потенційний вплив на інших (людей, організації, країни) зростає, питання брехні (прямої і непрямой) знаходять все більшу етичну значимість. Поширеним є погляд, що будь-яка брехня етично сумнівна тому, що порушує право людей на інформацію і обмежує свободу тих, кого обманюють. Брехня дає тому, хто її використовує, владу над тими, кому він надає в процесі комунікації хибні повідомлення, формуючи при цьому далекі від реальності уявлення про події навколишнього світу та їхній вплив на життєдіяльність. Брехня неетична тому, що в ній заперечується той факт, що мас-медіа, державні діячі тощо дали хибну інформацію. Однак чи є брехня для порятунку неетичною – це суперечливе судження, на яке все ще немає відповіді, оскільки вона зазвичай не завдає шкоди іншим.

Антонія Груненберг ввела поняття "систематичної брехні" і обґрунтувала напрямки боротьби з нею, зазначивши наступне: "Боротьба проти систематичної брехні полягає у такому: – відновленні фактичності фактів; – зміцненні самовпевненості громадян; – захисті публічної сфери; – відновлення партій як частини процесу формування громадської думки; – критикуючи ілюзію, що мораль є запорукою гуманітаризму та доброї політики" [8, р. 45]. Правове і моральне регулювання поширення хибної інформації спираються на різні інструменти, мають свій механізм впливу на брехню в комунікативних практиках, у тому числі й дипломатичних, які із "закритих" перетворюються у "відносно відкриті", для яких важливим є уникнення репутаційних втрат від участі в соціальному обміні брехнею.

Таким чином, подолання брехні в дипломатичному комунікативному просторі стає викликом перед «ною дипломатією». Репутаційні втрати можуть перевершити тимчасові вигоди від передачі брехливих повідомлень або участі в соціальному обміні брехнею між акторами міжнародних відносин. Глобалізація, інтернаціоналізація світової економіки та політики позбавляють сенсу політичну брехню, підсилюють її руйнівні наслідки як для народів, так і для окремих людей. Влучно про це

написав Джон Миршаймер: «Насправді лідери та їхні дипломатичні представники кажуть один одному правду набагато частіше, ніж брешуть. Навіть у тих випадках, коли вони прагнуть обдурити один одного, вони, скоріше, будуть використовувати метод приховування, а не пряму брехню» [7, р. 25]. Науковці відмічають використання як авторитарними, так і демократичними державами хибної інформації, "контрправди" і необхідність розробки засобів і форм боротьби з брехнею, оскільки це руйнує простір світової політики. У новій дипломатії брехня не може бути визнаним і допустимим інструментом світової політики.

Список використаних джерел:

1. Аронсон О. Силы ложного: опыты неполитической демократии. М.: Фаланстер. 2017. 446 с.
2. Галларотти Д. М. Как измерять мягкую силу в международных отношениях. *Полис. Политические исследования*. 2020. Том 29. № 1. С. 89–103.
3. Місюк Ірина. Інституційне забезпечення громадської дипломатії США. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2013. Вип. 25. С. 124–130.
4. Разинов Ю. А. Социальный обмен ложью. *Вестник Самарского государственного университета*. 2014. № 5 (116). С. 20–24.
5. Сурма И. В. Цифровая дипломатия в мировой политике. Государственное управление. Электронный вестник. Вип. № 49. Апрель 2015. Терновая Л. О. Цена лжи в международных отношениях. *Этносоциум и межнациональная культура*. 2015. № 9 (87). С. 100–106. <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovaya-diplomatiya-v-mirovoy-politike/viewer> (дата звернення: 30.11.2020).
6. Уолтерс С. Б. Правда про ложь. Москва: Эксмо, 2010. 272 с.
7. John J. Mearsheimer. Why Leaders Lie? The Truth about Lying in International Politics. New York: Oxford University Press, 2011. 242 p.
8. Antonia Grunenberг. Lying and Politics How to Rethink Arendt's Reflections about Lying in the Political Realm. *Социологическое обозрение*. 2018. Т. 17. № 4. С. 37–46.

БЮДЖЕТ ЄС У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Червяцова Аліна Олегівна,

доцент кафедри конституційного і муніципального права,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук, доцент,
alinach@ukr.net

Бюджет ЄС – фінансовий документ, який визначає порядок і розмір отримання та розподілу загальноєвропейських коштів, а також цілі та принципи їхнього використання. Він має безпосередній зв'язок із європейською дипломатією: політичні дебати навколо бюджету відображають основні проблеми, які існують всередині ЄС, між країнами-членами, у той час як зміст та структура бюджету відповідає на питання про пріоритети спільної внутрішньої та зовнішньої політики. Так, наприклад, на початку європейської інтеграції, у 1960-ті роки, загальноєвропейські кошти витрачалися на підтримку спільної аграрної політики. Пізніше, у 1980-90-ті, до аграрної політики додалися програми спільного ринку, економічної та територіальної згуртованості, які потребували фінансування з боку ЄС. Після розширення ЄС у 2004 році, загальноєвропейський бюджет витрачається також на екологічну політику, гуманітарну допомогу іншим країнам (ЄС є найбільшим світовим донором) та інші програми, які відображають зростання ролі та значення ЄС у сучасному світі.

17 грудня 2020 року ЄС офіційно заявив про затвердження бюджету на 2021-2027 роки, який складає 1,074 трлн. євро. Разом із програмою підтримки економіки у розмірі 750 млрд євро – «Next Generation EU», бюджет ЄС має забезпечити безпрецедентне фінансування програм, спрямованих на відновлення держав-членів ЄС після кризи COVID-19 та реалізацію довгострокових загальноєвропейських пріоритетів.

Дебати навколо бюджету. Політичні обставини прийняття бюджету у цьому році роблять бюджет 2021-2027 – Multiannual Financial Framework – унікальним. По-перше, бюджет приймався в умовах глибокої економічної кризи, яка є наслідком коронавірусної пандемії; по-друге, це преший бюджет після Brexit, отже Велика

Британія – потужна європейська економіка вперше не братиме участі у його фінансовому наповненні; по-третє, цього разу було зроблено першу спробу перетворити бюджет на інструмент забезпечення верховенства права та поваги до цінностей ЄС державами-членами. Отже, бюджет ЄС отримав нового політичного звучання. Остання особливість вплинула на процес перемовин навколо бюджету і призвела до жорсткого протистояння між Угорщиною та Польщею з одного боку та рештою країн – з іншого.

Пропозицію встановити контроль за дотриманням державами-членами ЄС загальноєвропейських цінностей через механізм виділення коштів з бюджету, так званий механізм забезпечення верховенства права (Rule of Law Mechanism), була внесена у травні 2018 році. Конкретні країни, щодо яких, у першу чергу, планувалося застосувати новий механізм не називалися. Втім, було зрозуміло, що мова йде про Угорщину та Польщу. Відповідно до процедури верховенства права контроль за дотриманням державою-членом цінностей ЄС покладалася на Європейську Комісію, яка у випадку наявності підстав мала повідомити про це відповідну державу. Протягом місяця з дня отримання повідомлення від Європейської Комісії держава, яку звинувачують у нехтуванні принципом верховенства права, мала надати пояснення щодо у ситуації, за результатом розгляду яких Європейська Комісія отримувала повноваження запропонувати фінансові санкції до держави-порушниці – призупинити виплати з бюджету ЄС. Санкції набували чинності у випадку їхнього схвалення Європейською Радою (кваліфікована більшість) і мали діяти до усунення порушень.

Показово, що первісно жодна країна не заперечувала проти введення до бюджетних процедур механізму забезпечення верховенства права. Однак, ситуація змінилася, коли бюджетний процес знаходився на заключній стадії – Польща та Угорщина заблокували як сам бюджет 2021-2027, так і план відновлення економіки і подання наслідків COVID-19. Щоб прийняти бюджет і отримати доступ до коштів, які є вкрай необхідними для національних економік в умовах пандемії, країни ЄС були змушені піти на компроміс. Було досягнуто домовленість, що підставою застосування санкції буде не констатація факту порушення принципу

верховенства права Європейською Комісією, а відповідне рішення Європейського Суду правосуддя. Враховуючи, що прийняття рішення Судом – це довготриваюча процедура, Польща та Угорщина забезпечили собі безпроблемний доступ до виплат із бюджету ЄС, як мінімум, на наступні три роки.

Традиційно, бюджетний процес та дискусія навколо нього відобразив різницю економічних інтересів між Північчю та Півднем, Заходом та Сходом Європи. Зокрема, Австрія, Данія, Нідерланди та Швеція, так звана економічна четвірка, наполягали на тому, що ЄС має відмовитися від практики субсидій на користь надання державам-членам кредитів на пільгових умовах, тобто кредити мають бути дешевими, але не безоплатними. Також, на їхню думку пріоритетами фінансування за рахунок ЄС мали стати дослідження, інновації, охорона здоров'я, зелена енергетика та діджиталізація. Ці та інші суперечки призвели до того, що бюджет 2021-2027 було прийнято на саміті глав держав та урядів, який тривав п'ять днів і став одним з найдовших в історії ЄС.

Зміст та структура бюджету. Зміст та структура бюджету відображає пріоритети внутрішньої та зовнішньої політики ЄС, а також розподіл коштів між державами і розмір виплат, які заплановані для кожної з них. В бюджеті 2021-2027, як і у попередньому бюджеті 2014-2020, найбільше фінансування передбачено для політики територіальної згуртованості; разом із коштами, які закладені у програмі подолання коронавірусної кризи, сума складає 1099,7 трлн. євро. На підтримку єдиного ринку, дослідження, інновації та діджиталізацію економіки передбачено 143,4 млрд. євро; в екологічні програми ЄС планується інвестувати 373 млрд.євро; на безпеку та оборону ЄС витратить 13,2 млрд, на вирішення проблем міграції та управління кордонами – 22,7 млрд. євро, у той час як витрати на утримання європейської публічної адміністрації складуть 73,1 млрд. євро. [1].

Відповідь на питання, яку суму отримає з європейського бюджету протягом наступних шести років кожна держава-член ЄС, потребує додаткового аналізу, оскільки передбачені виплати здійснюватимуться з різних європейських фондів [2]. Тут ми наведемо дані, передбачені програмою відновлення економіки

(«Next Generation EU»), яка складається з трьох фондів: Фонд сприяння відновленню – фінансування грантових програм (Recovery and Resilience Facility), REACT-EU та Фонд підтримання демократичного транзиту (Just Transition Fund). Зокрема, Фонд сприяння відновленню має на меті підтримати країни, які найбільше постраждали від коронавірусу. Відповідно, найбільше фінансування з цього фонду впродовж 2021-2022 років отримають: Італія – 44,724, Іспанія – 43,480, Франція – 22,699, Німеччина – 15,203 та Греція – 12,612 млрд.євро [3]. Фонд REACT-EU має бути витрачений протягом 2021 року і також спрямований на боротьбу з наслідками коронавірусу. Серед країн, які отримають найбільшу підтримку за рахунок цього фонду: Італія – 11,348, Іспанія – 10,898, Франція – 3,105, Німеччина – 1,894, Польща – 1,651, Португалія – 1,600 млрд.євро [4]. Фонд підтримання демократичного транзиту передбачає найбільше фінансування для Польщі – 2, ФРН – 1,288, Румунії – 1,112 та Чехії – 853 млрд.євро [5].

Попри те, що Європейська Комісія постійно підкреслює, що принципом розподілу загальноєвропейських коштів у 2021-2027 році є врахування проблем, які мають держави-члени, із тим, щоб кожна держава оперативного отримала ту допомогу, на яку вона потребує, критерії, за якими відбувається визначення розміру фінансування, не є прозорими. Це може статися як причиною непорозумінь і конфліктів між державами, так і підірвати довіру до європейських інститутів з боку громадян ЄС.

Прийняття бюджету ЄС – це іспит на міцність європейської інтеграції та європейської солідарності. Попри складності перемовного процесу, бюджет було прийнято вчасно, із дотриманням строків, встановлених європейським законодавством. Отже, іспит було складено. Відповідно, з 1 січня 2021 року для ЄС розпочинається новий шестирічний період його історії.

Список посилань:

1. European Commission: *Infographic* - Multiannual financial framework 2021-2027 and Next Generation EU [https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/recovery_and_resilience_facility_.pdf].

2. European Commission: *2021-2027 long-term EU budget & Next Generation EU* [https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/eu-budget-2021-2027_en].

3. European Commission: *Next Generation EU. Recovery and Resilience Facility – Grants allocation* [https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/recovery_and_resilience_facility_.pdf].

4. European Commission: *Next Generation EU. REACT-EU* [https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/react-eu_allocations_2021_2.pdf]

5. European Commission: *Next Generation EU. Just Transition Fund* [https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/just_transition_fund_allocations_05.11_v2_0.pdf].

ПОЛІТИКА США ТА ЄС У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Чернишова Лариса Олексіївна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент,
lchernyshova@karazin.ua

Фесик Владислав Андрійович,
студент 2-го курсу групи УМІБ-61 факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
fesikvladislav@gmail.com

В умовах високого темпу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій інформація набуває важливого значення як інструмент впливу на суспільно-політичне життя держав. Виходячи з цього, забезпечення інформаційної безпеки держави стає пріоритетним напрямом у сфері забезпечення національної безпеки. Інформація, її обробка, отримання та сприйняття стали невід'ємним процесом

повсякденного життя суспільства. США та ЄС – це дві геополітичні сили, що мають найсучасніші структури забезпечення інформаційної безпеки.

Концептуальний аналіз основних теорій розвитку інформаційного суспільства в контексті інформаційної безпеки дозволяє виявити відносно невисоку ступінь критичності дослідників до можливостей, що відкрилися на основі використання інформаційних технологій. Соціальні перспективи людства в теоріях інформаційного суспільства розглядаються без урахування етичних обмежень, в них затверджуються ідеї свободи, але ігноруються принципи інформаційної безпеки як важливої умови стабілізації суспільного устрою [2, с. 46].

Інформаційна безпека – це об'єктивний феномен, викликаний об'єктивними умовами розвитку соціуму. Його формування відбувається на тлі процесу інформатизації суспільства. Труднощі у визначенні поняття «інформаційна безпека» обумовлені тим фактом, що інформаційна безпека досліджується в різних аспектах: технічному, правовому, психологічному, соціологічному і т.п. [1, с. 128]. З урахуванням цього, нами були визначені спільні сутнісні складові забезпечення інформаційної безпеки, а саме: безпека інформації, безпека суб'єктів інформаційного взаємодії, забезпечення безпечного стану інформаційного середовища.

Враховуючи, що Сполучені Штати Америки та Європейський Союз безпосередньо впливають на стан безпеки окремих країн і міжнародної стабільності й безпеки в цілому, їх бачення інформаційних загроз і підхід до забезпечення інформаційної безпеки є важливим і необхідним. У «Національній стратегії щодо забезпечення безпеки кіберпростору США» визначені пріоритетні національні програми, спрямовані на забезпечення кібербезпеки країни. В якості стратегічних цілей були визначені: попередження кібератак на критичну інфраструктуру США; зниження рівня вразливості до кібератак; мінімізація збитків і часу відновлення після кібератак [3].

У Європейському Союзі була розроблена Кіберстратегія під назвою «Відкритий, безпечний та надійний кіберпростір». Метою стратегії є підвищення стійкості та нарощування потенціалу в сфері

кібербезпеки держав-членів ЄС, включаючи посилення боротьби з кіберзлочинністю, формування ефективної інфраструктури, розробку принципів координації міжнародної політики в сфері інформаційної безпеки.

Слід зазначити, що координація та узгодження політики держав – членів ЄС на загальноєвропейському та міжнародному рівнях є складним завданням для виконання. З цією метою держави-члени ЄС спільно з Європейською Комісією та Європейським агентством з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA) створили групу взаємодії, основними функціями якої є розсилка даних і обмін інформацією між її учасниками, боротьба з погрозами та інцидентами в сфері кібербезпеки, організація швидкої та ефективної операційної взаємодії країн – членів ЄС [4].

Однак, незважаючи на значні зусилля Європейської Комісії та інших органів ЄС, ситуація в області проведення єдиної політики в сфері кіберзахисту залишається складною та суперечливою. Помітна розбіжність між налагодженою системою заходів щодо забезпечення кібербезпеки на рівні окремих країн (Норвегії, Німеччини, Австрії та ін.) і недостатньою сформованістю відповідної системи на наднаціональному рівні ЄС.

Співпраця ЄС та США в галузі кібербезпеки розпочалася ще на саміті ЄС – США в 2010 році, на якому лідери зобов'язалися створити робочу групу з кібербезпеки і кіберзлочинності. Ця група розділена на чотири підгрупи експертів, які займаються врегулюванням інцидентів в кіберпросторі, державно – приватним партнерством (включаючи бар'єри на шляху доступу до ринків), підвищенням обізнаності та кіберзлочинності.

На саміті «Стратегічна концепція НАТО» держави – члени відзначили, що Альянс вживатиме всіх необхідних заходів на національному рівні держав-членів щодо запобігання, виявлення та захисту від кібератак, а також відновлення після них [5].

З цією метою передбачено координування національних зусиль в сфері кібербезпеки, включення кіберзахисту в оборонні плани, забезпечення централізованого кіберзахисту всіх військових і цивільних структур НАТО, а також інтеграція механізмів обізнаності, попередження і протидії.

Взаємодія ЄС і США в сфері інформаційної безпеки дозволяє вирішувати широкий спектр питань, пов'язаних з інформаційними та комунікаційними технологіями, включаючи політику та управління Інтернетом. На сьогодні співпраця двох держав-лідерів характеризується послідовною роботою з широкого кола питань, таких як «хмарні» обчислення, управління Інтернетом і електронною охороною здоров'я. Низка цих питань також обговорюється в Трансатлантичній економічній раді.

Залучення досвіду США та ЄС щодо формування політики забезпечення інформаційної безпеки для України є одним із головних завдань. Наша країна потребує удосконалення системи нормативно-правового регулювання державної політики у сфері розвитку інформаційної безпеки в умовах інформаційної війни.

Список використаних джерел:

7. Кибербезопасность и управление интернетом: Документы и материалы для российских регуляторов и экспертов / Отв. ред. М. Б. Касенова. Москва: Статут, 2013. 464 с.

8. Манойло А. В. Государственная информационная политика в особых условиях. Москва: МИФИ, 2013. 238 с.

9. The National Strategy for The Physical Protection of Critical Infrastructures and Key Assets. Washington: The White House. 2013. URL: http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/Physical_Strategy.pdf (Last accessed: 17.10.2020).

10. Improving Critical Infrastructure Cybersecurity: Executive Order. Washington: The White House. 2018. URL: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/02/12/executive-order-improving-critical-infrastructure-cybersecurity> (Last accessed: 22.10.2020).

11. McGee J. NATO and Cyber Defense: A Brief Overview and Recent Events. URL: <https://www.dergipark.org.tr/download/article-file/8925156> (Last accessed: 07.10.2020).

ІСЛАМСЬКИЙ МІГРАЦІЙНИЙ ЧИННИК ЯК ВИКЛИК ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Чучко Анна Миколаївна,
студентка 2-го курсу групи УМВ-22 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
iamcitizen.ua@gmail.com

Сучасне суспільство можна охарактеризувати як постіндустріальне, якому притаманні інформаційні війни, провокації, поширення фейків в інформаційному просторі. Незважаючи на те, що інформаційні війни зводять до мінімуму людські втрати, вони все одно мають негативні наслідки, одними з яких виступає міграція людських ресурсів у глобальному масштабі [1].

У теперішній час однією з актуальних є проблема міграції населення з країн Африки та Близького Сходу через постійні війни та низький рівень життя до Європейського Союзу (ЄС). Унаслідок цього у ЄС у зв'язку з масовою міграцією розширився вплив ісламського чинника на політичне становище ЄС та виникла загроза інформаційній безпеці європейських країн.

Мігранти, серед яких є і мусульмани-біженці, розселяючись у країнах ЄС, створюють культурно-цивілізаційні райони, де є власні школи, магазини, мечеті. У деяких країнах мігранти проживають мирно, натомість інші скоюють терористичні акти. Наприклад, теракти у Парижі (2015 р.) чи Лондоні (2017 р.) були зчинені представниками ісламської мілітаристичної групи, яка має великий вплив не лише на Близькому Сході, але і в Європі. Після терактів у Парижі у 2015 році Францію охопили численні ісламські хакерські атаки.

Крім того, одним із прикладів інформаційної загрози ЄС є те, що під впливом активної радикальної пропаганди з боку мігрантів громадяни ЄС поїхали воювати у якості добровольців до Сирії та Іраку, прийнявши іслам, а повертаючись до ЄС, були готові воювати на боці радикальних ісламістів.

Зокрема британський дослідник Чарлі Вінтер витратив чимало часу для моніторингу джихадських Інтернет-груп, аби краще зрозуміти комунікаційну стратегію ісламістів. За його словами, пропагандистська діяльність базується в центральному медіа-офісі, через який джерела з Південно-Східної Азії до Саудівської Аравії, Сомалі, Єгипту, Лівії, Тунісу та Алжиру переадресовують матеріал з пропагандою. Саме цей офіс оформлює, брендуює та відправляє матеріали в інформаційний потік. За словами Ч. Вінтера, якщо трохи ускладнити для терористичних організацій вирощування цього віртуального халіфату, нам буде легше орієнтуватися в реальному стані справ. Інакше одного разу ми всі опинимося в небезпеці [2].

Варто зазначити, що ідеологи ісламізму переконані в тому, що іслам – це та релігія, яка не визнає співіснування з іншими. Вони глибоко переконані в тому, що іслам має цивілізаційну перевагу [3, с. 91].

Для країн ЄС, а саме Іспанії, Греції, Італії, Німеччини, Швеції, де мігранти знайшли найсприятливіші умови для проживання та своєї терористичної діяльності, це великий удар по бюджету та політичному становищу. Уряди західних державах і досі не знають як керувати шаленим потоком біженців та як реагувати на виклики, які виникають з боку ісламістів. Поліцейськими та адміністративними заходами мало що вдається змінити. З боку європейських політиків було помилкою вважати, що мусульмани зможуть сприйняти європейську культуру, тобто вони сподівалися на процес акультурації, але цього не сталося [4].

Тому, однією з причин голосування у Британії щодо її виходу з ЄС (Brexit) було збільшення кількості іммігрантів у країні. Зокрема настрої популістів проти мігрантів у пошуках кращого життя, зумовили негативні настрої місцевого населення проти мусульман, яких звинувачують у занепаді християнських цінностей у Європі і загрози безпеці європейських країн.

Наслідки інтенсивної міграції мусульманського населення можуть бути катастрофічними. Якщо потік мігрантів буде лише посилюватися, то ЄС в майбутньому може взагалі втратити контроль над нелегальним перебуванням громадян з інших держав. Поліція та інші органи не будуть здатні стримати поширення терористичних

актів, а громадяни Євросоюзу почнуть втікати зі своїх країн через безлад спричинений біженцями. Крім того, почнеться змішування культур, а це в свою чергу може призвести до поступового виродження певної нації. Отже наслідки можуть бути для ЄС вкрай руйнівними.

Одним із способів вирішення такої проблеми є прийняття нормативно-правових актів, які б регулювали кількість мігрантів у країнах Європи. Звичайно, що вже є певні документи, які дозволяють повертати третій стороні громадян, які нелегально перебувають у країнах ЄС, але ці директиви є мало ефективними. Важко втримати мільйонні потоки людей, які, більш того, намагаються нелегально потрапити до країн-членів ЄС. Проте необхідна розробка документів, які б зобов'язали не лише країни ЄС, а й третю сторону, звідки мігрують біженці, створити обов'язкові умови для нормального існування населення та забезпечення безпеки певному народу на регіональному рівні.

Таким чином, варто зазначити, що у сучасному світі не тільки інформаційна безпека ЄС, а й безпека усіх країн світового співтовариства знаходиться у небезпеці через ісламський чинник, який впливає на світ в цілому та спричиняє безлад у суспільстві, що в свою чергу призводить до негативних змін у геополітиці.

Список використаних джерел:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. URL: <https://studfile.net/preview/1805599/> (дата звернення: 26.11.2020).
2. Покальчук О. Сучасні механізми пропаганди Ісламської держави. URL: https://lb.ua/society/2017/10/24/380015_suchasni_mehanizmi_propagandi.html (дата звернення: 26.11.2020).
3. Палінчак М. М., Галда П. П., Лешанич М. М. Релігійний фактор у міжнародних відносинах : навч. посіб. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2015. 91 с.
4. Саїд Е. Орієнталізм. URL: <http://edward-said.narod.ru/orientalism.htm> (дата звернення: 26.11.2020).

*Науковий керівник: **Алексеева Тетяна Іванівна**, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат економічних наук, доцент.*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ

Шушман Дарина Олегівна,
студентка 1-го курсу групи УМІ-12 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
shushman2020umi12@student.karazin.ua

З початку пандемії Covid-19, відбуваються зміни не лише у сфері економіки, але й у дипломатії. Так, у дипломатичному протоколі та етикеті ті усталені правила та традиції, які протягом тривалого часу вважались класикою, сьогодні або набули певних трансформацій, або взагалі – нівелювалися. Тому питання щодо змін дипломатичного протоколу та етикету під час пандемії Covid-19 вважаємо досить актуальним.

Метою цього дослідження є визначення впливу пандемії Covid-19 на дипломатичний протокол та етикет у міжнародних відносинах.

В умовах кризи через пандемію Covid-19 та швидкої модернізації технологій, всі сфери життя підлягають змінам. Нині висвітлення подій у режимі реального часу – це загальнодоступна опція для більшості людей, тому чисельність залучених акторів до процесу створення новин перерозподіляє і сили впливу [2, с. 142]. Дипломатичний протокол у сфері міжнародних відносин все більше зазнає модернізації та гнучкості, адаптуючись до нових умов. Хоча різноманітні онлайн зустрічі практикувалися і раніше, але карантин значно пришвидшив їх інтеграцію. Загальний дипломатичний етикет та протокол формувалися протягом століть, але найбільш схожі на сучасні – приблизно 200 років тому на Віденському конгресі [4].

Правила міжнародного етикету закріплено у Віденській конвенції про дипломатичні зносини 1961 року та у Віденській конвенції про консульські зносини 1963 року.

Міжнародні представництва надають вагомої значущості країні та збільшують її вплив, тож різноманітним візитам і зустрічам приділялася значна увага. У якому порядку розмістити прапори та розсадити поважних гостей, як зустріти представників інших країн та як правильно з ними вітатися – усі ці питання мають велике значення. Кожен жест, дотик чи інтонація або відштовхують від вас людину, або збільшують її прихильність. Невербальна поведінка становить більшу частину комунікативних повідомлень [1, с. 32]. Саме тому ця психологічна складова є досить цікавою для свого вивчення, особливо в сучасних умовах.

Так, на сьогоднішній день, під час поширення пандемії Covid-19, рукоштовкування перших осіб держави та представників дипломатичних відомств потрапили під таке собі «карантинне вето». Зокрема, цей вид комунікації допомагає встановити довіру, а інколи навіть – «збити з пантелику». Наприклад, жорстке та сильне рукоштовкування, з перетягуванням на себе, любив застосовувати 46-й Президент США, Дональд Трамп. Підтвердженням змін у дипломатичному етикеті може слугувати ситуація, яка трапилася другого березня 2020 року за участю канцлера Німеччини Ангели Меркель. На зустрічі з представниками об'єднань мігрантів в Берліні вона подала руку своєму підлеглому, міністру внутрішніх справ Хорсу Зеєхоферу, на яку він не відповів [5]. Таким чином, через розуміння загрози поширення вірусу, порушення норми етикету, а саме – відповідь рукоштовкуванням на подану руку, тим паче вищий за статусом особі, було не тільки проігнороване, а й схвально прийняте. Ще одним яскравим прикладом є вітання Британського принца Чарльза та герцогині Камілли з президентом Франції Еммануїлом Макроном жестом «намасте» (традиційне індійське та непальське привітання, коли, долоні людини складені перед груддю та вона робить легкий уклін головою), що відбулось у Лондоні 18 червня 2020 року.

З поширенням онлайн зустрічей, такий жест, як рукоштовкування, значно втрачає своєї актуальності, і тепер цей невербальний знак,

який був своєрідним «миттєвим містком» для встановлення довірливих стосунків між дипломатами різних держав, поки що залишився в минулому.

Ускладнює спілкування також і маска, як обов'язковий атрибут комунікації віч-на-віч. І хоча вона досить ефективно захищає людину, проте, саме вона приховує більшість наших емоцій, міміку, тобто, є певним бар'єром при спілкуванні. Навіть Королева Великої Британії Єлизавета II у своєму відеозверненні до народу 5 квітня 2020 року закликала громадян держави до рішучості і самодисципліни у зв'язку з поширенням Covid-19, а також наголосила на тому, що «колосальні зміни у звичному укладі життя торкнулися всіх нас» [6]. Зміни торкнулись також і королівських персон. Прикладом чого є те, що 94-річна Королева Великої Британії Єлизавета II вперше з'явилась на публіці у масці чорного кольору з білою окантовкою. Відбулось це у Вестмінстерському абатстві напередодні Воскресіння пам'яті 11 листопада, у день, коли Велика Британія віддає данину пам'яті загиблим [7]. Отже, маска є обов'язковим атрибутом політика на різноманітних зустрічах.

Проведення усіляких коктейльних вечірок та випадкових зустрічей унеможлиблюється. Якщо раніше на самітах, міжнародних конференціях і з'їздах шанс зустріти високопосадовця та задати йому питання був досить великим, то тепер представники держав просто підключаються до різноманітних відео-сервісів (наприклад, таких як Zoom), обговорюють певну тему, і відключаються від дзвінка. Усе відбувається чітко і без значних відхилень від заданої теми зустрічі. Такі заходи є набагато дешевшими та екологічнішими, не залишають по собі вуглецевий слід. Але існує і негативна сторона щодо проведення таких заходів в онлайн-режимі. Наприклад, інформаційна безпека таких зустрічей та гарантованість їх проведення у тому форматі, якому було заплановано, потрапляють під загрозу. Зокрема, нещодавно і Інтернет-середовищі набуло поширення відео, де журналіст нідерландського телеканалу Даніель Верлаан зміг потрапити на закриту відеоконференцію міністрів оборони ЄС у Zoom. За його словами, міністерка Бейлелелд поширила фото зустрічі з частинами пін-коду. Крім того, може бути надзвичайно складно встановити присутність учасників на

засіданнях, вони можуть в потрібний момент "непомітно" вийти з ефіру [3].

Таким чином, сучасним політичним лідерам і дипломатам потрібно бути максимально обачними, адже сьогодні їх зустрічі вічна-віч значно зменшилися або взагалі – унеможливилися. Крім того, закриту конференцію чи закритий груповий чат при бажанні можуть «взламати» хакери; звичайні технічні проблеми зі зв'язком, неточність перекладу через погану якість звуку також можуть «зірвати» зустріч, або навіть спровокувати міжнародний конфлікт.

Досягти компромісу через такі, досить різні проблеми, теж буде значно складніше. Звісно, після пандемії коронавірусу, все почне повертатися до свого звичного стану, але, на нашу думку, значна кількість зустрічей на міжнародній арені буде проводитися й у віртуальному режимі – на різноманітних Інтернет-платформах. Також, не варто забувати й про технічний аспект, зокрема про те, що гарне Інтернет-покриття та забезпечення потрібними приладами є далеко не у всіх країнах світу.

Дипломати наразі уникають будь-якого фізичного контакту, пандемія Covid-19 пришвидшила тенденцію модернізації та глибше імплементувала її у життя та взаємовідносини між державами. Імовірно, усе повернеться у свій початковий стан, який ще був до пандемії Covid-19, але на нашу думку, можна спрогнозувати, що подальший широкий вжиток онлайн програм, пришвидшена модернізація їх інтерфейсу та систем захисту залишаться. Ми вважаємо, що у найближчій перспективі дипломатичні зносини дещо спростяться, і які саме зміни залишаться, ми зможемо побачити лише після завершення пандемії Covid-19.

Саме тому це питання потребує подальшого дослідження. Наразі, можна точно стверджувати те, що з масками, які приховують наші обличчя та емоції, відсутністю широкомасштабних заходів для знайомств та спілкування, а також з не завжди якісним Інтернет-покриттям, дипломатична робота фахівців у сфері міжнародних відносин, значно ускладнилася. Незмінними все ж лишаються вірчі грамоти, прийом президентом іноземних послів та їх призначення.

Список використаних джерел:

1. Ковалинська І. Невербальна комунікація. К.: Вид-во “Освіта України”, 2014. с. 289.
2. Серета О. О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf (дата звернення: 02.12.2020).
3. Габер Є. Zoom-дипломатія. URL: <https://zn.ua/ukr/international/zoom-diplomatiya-344325.html> (дата звернення: 02.12.2020).
4. Sen. Peter M. Boehm. Is Zoom Diplomacy the New Normal? COVID-19 and the End of the Air Kiss. URL: <https://policymagazine.ca/is-zoom-diplomacy-the-new-normal-covid-19-and-the-end-of-the-air-kiss> (Last accessed: 02.12.2020).
5. Галичина Л. Радість живого спілкування та дивні рукоштовнання. Етикет після карантину. URL: <https://hromadske.ua/posts/radist-zhivogo-spilkuvannya-ta-divni-rukostiskannya-etiket-pislya-karantynu> (дата звернення: 03.12.2020).
6. Погуляєвський М. Пандемії коронавірусу: королева Великої Британії Єлизавета II закликала націю до самодисципліни. URL: <https://hromadske.ua/posts/pandemiyi-koronavirusu-koroleva-velikoyi-britaniyi-yelizaveta-ii-zaklikala-naciyu-do-samodisciplini> (дата звернення: 03.12.2020).
7. Хожайнова В. Королева Єлизавета II вперше з'явилась на публіці у масці. URL: <https://suspilne.media/78079-koroleva-elizaveta-ii-vperse-zavilas-na-publici-u-masci/> (дата звернення: 03.12.2020).

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЄВРОПЕЙСЬКА ДИПЛОМАТІЯ У ХХІ СТОЛІТТІ

**Матеріали III Науково-практичного круглого столу
18 грудня 2020 року**

Українською, англійською мовами текст
подається в авторській редакції
Відповідальні за випуск:

Л. В. Новікова, О. М. Доценко, А. О. Червяцова
Оригінал-макет: О. М. Доценко, У. І. Мовчан

Адреса організатора:
61002, м. Харків,
майдан Свободи, 6
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
ауд. 264, тел. (057) 705 - 10 - 59
e-mail: mpdepartment@ukr.net

